

SZABADSÁGTÓL A CENZÚRÁIG

A MAGYAR PROPAGANDATÖRVÉNY HATÁSAI

AMNESTY
INTERNATIONAL

© Amnesty International Magyarország 2024

Amennyiben másként nem jelezzük, a jelen dokumentum egy Creative Commons (Nevezd meg! - Ne add el! - Ne változtasd! 4.0 Nemzetközi) licenz alatt áll.

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/legalcode>

További információkért látogasson el az "engedélyek" (permissions) részhez az oldalunkon:

www.amnesty.org

Ahol az anyag az Amnesty International Magyarországon kívüli szerzői jog tulajdonosának tulajdonítható, ez az anyag nem tartozik a Creative Commons licenc hatálya alá.

Először 2024-ben publikálta

az Amnesty International Magyarország

1054 Budapest,

Báthory u. 4., Magyarország

Index: EUR 27/7571/2024

Eredeti nyelv: magyar

amnesty.hu

Borítókép:

© Amnesty International Magyarország

Az Amnesty International több mint 10 millió ember globális mozgalma, akik egy olyan világért dolgoznak, ahol emberi jogok mindenki megilletnek.

Olyan világban szeretnénk élni, ahol minden ember gyakorolhatja az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatában és a többi nemzetközi emberi jogi egyezményben rögzített jogát.

**Függetlenek vagyunk minden politikai ideológiától, gazdasági vagy vallási érdektől,
és elsősorban tagjaink támogatásaiból és adományokból működünk.**

© Amnesty International Magyarország 2024

Amennyiben másként nem jelezzük, a jelen dokumentum egy Creative Commons (Nevezd meg! - Ne add el! - Ne változtasd! 4.0 Nemzetközi) licenz alatt áll.

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/legalcode>

További információkért látogasson el az "engedélyek" (permissions) részhez az oldalunkon:

www.amnesty.org

Ahol az anyag az Amnesty International Magyarországon kívüli szerzői jog tulajdonosának tulajdonítható, ez az anyag nem tartozik a Creative Commons licenc hatálya alá.

Először 2024-ben publikálta
az Amnesty International Magyarország

1054 Budapest,

Báthory u. 4., Magyarország

Index: EUR 27/7571/2024

Eredeti nyelv: magyar

amnesty.hu

Borítókép:

© Amnesty International Magyarország

AMNESTY
INTERNATIONAL

TARTALOMJEGYZÉK

TARTALOMJEGYZÉK	4
FOGALOMMAGYARÁZAT	5
1. VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ	7
1.1 A MEGBÉLYEGZÉS ÉS A DISZKRIMINÁCIÓ MEGERŐSÍTÉSE	9
1.2 KÖVETKEZTETÉSEK ÉS AZ AJÁNLÁSOK ÖSSZEFOGLALÁSA	9
2. MÓDSZERTAN	11
KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS	12
3. A KIREKESZTŐ JOGALKOTÁS LÉPÉSEI	13
3.1 NÖVEKVŐ NYOMÁS AZ LMBTI JOGOK VÉDELMEÉRT FELSZÓLALÓKON	15
3.2 AZ LMBTI JOGOK TÁRSADALMI TÁMOGATOTTSÁGA	16
4. A MAGYAR PROPAGANDATÖRVÉNY	18
4.1 A JOGALKOTÁSI FOLYAMAT ÉS A TILTAKOZÁSOK	18
4.2 AZ ÚJ RENDELKEZÉSEK TARTALMA	19
4.3 SZANKCIÓK	20
4.4 POST FACTO REFERENDUM	20
4.5 A VELENCEI BIZOTTSÁG ÁLLÁSFOGLALÁSA	22
6. NEMZETKÖZÖZI SZTENDERDEK	23
6.1 A VÉLEMÉNYNYILVÁNÍTÁS SZABADSÁGA	23
7. A JOGSZERŰSÉG KÉRDÉSÉRŐL	26
7.1 AZ INFORMÁCIÓK MEGISMERÉSÉHEZ VALÓ JOG KORLÁTOZÁSA	26
7.2 HOMÁLYOS ÉS TÚL TÁG ÉRTELMEZÉSI LEHETŐSÉGEK	34
7.3 NINCS LEGITIM CÉL	36
7.4 SZÜKSÉGTELEN ÉS ARÁNYTALAN	40
7.5 A MEGBÉLYEGZÉS ÉS KIREKESZTÉS MEGERŐSÍTÉSE	40
7.6 A CIVIL SZERVEZETEKRE ÉS JOGVÉDŐKRE GYAKOROLT HATÁSOK	42
8. JOGI LÉPÉSEK A PROPAGANDATÖRVÉNY ELLEN	45
8.1 KÖTELEZETTSZEGÉSI ELJÁRÁS	46
8.2 A 7. CIKK ÉS A JOGÁLLAMISÁGRA VONATKOZÓ FELTÉTELRENDSZER	46
9. KÖVETKEZTETÉSEK ÉS AJÁNLÁSOK	48
AJÁNLÁSOK	49
MELLÉKLET	51

SZABADSÁGTÓL A CENZÚRÁIG

A MAGYAR PROPAGANDATÖRVÉNY HATÁSAI

Amnesty International

FOGALOMMAGYARÁZAT

FOGALOM	MAGYARÁZAT
PROPAGANDATÖRVÉNY	2021. évi LXXIX. törvény a pedofil bűnelkövetőkkel szembeni szigorúbb fellépésről, valamint a gyermekek védelme érdekében egyes törvények módosításáról; 473/2021. (VIII. 6.) Korm. rendelet a kereskedelmi tevékenységek végzésének feltételeiről szóló 210/2009. (IX. 29.) Korm. rendelet módosításáról
EJEE	Emberi Jogok Európai Egyezménye
EJEB	Emberi Jogok Európai Bírósága
ALAPTÖRVÉNY	Magyarország alkotmányának neve, amelyet az Országgyűlés 2011. április 25-én fogadott el, és amely 2012. január 1-jén lépett hatályba.
AB	Alkotmánybíróság. Az AB nem része a rendes bírósági rendszernek, a törvények és bírósági határozatok alkotmányosságát vizsgálja.
ENSZ	Egyesült Nemzetek Szervezete
PPJNE	Az Egyesült Nemzetek Közgyűlése által 1966. december 16-án elfogadott Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya
GSZKJNE	Az ENSZ Közgyűlése által 1966. december 16-án elfogadott Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya
GYERMEKVÉDELMI TÖRVÉNY	gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény. A magyar kormány és a kormányközeli média "gyermekvédelmi törvényként" utal a 2021. évi LXXIX. törvényre, amit mi propagandatörvénynek hívunk (lásd. Fogalommagyarázat első pont).
REKLÁMTÖRVÉNY	A gazdasági reklámtevékenység alapvető feltételeiről és egyes korlátairól szóló 2008. évi XLVIII. törvény
MÉDIATÖRVÉNY	A médiaszolgáltatásokról és a tömegkommunikációról szóló 2010. évi CLXXXV. törvény
CSTV.	A családok védelméről szóló 2011. évi CCXI. törvény

FOGALOM	MAGYARÁZAT
KÖZNEVELÉSI TÖRVÉNY	A nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXCV. törvény
SZABÁLYSÉRTÉSI TÖRVÉNY; SZABSTV.	A szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló 2012. évi II. törvény
FOGYASZTÓVÉDELMI TÖRVÉNY	A fogyasztóvédelemről szóló 1997. évi CLV. törvény
NVB	Nemzeti Választási Bizottság
VELENCEI BIZOTTSÁG	Joggal a Demokráciáért Európai Bizottság, az Európa Tanács független alkotmányjogászokból álló tanácsadó szerve
EUB	Az Európai Unió Bírósága
EJT	Az ENSZ Emberi Jogi Tanácsa
GYERMEKJOGI EGYZMÉNY	A Gyermekek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény
CHARTA	Az Európai Unió Alapjogi Chartája
NMHH	Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság

1. VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ

„Lehetne minden gyermekkönyvre figyelmeztetést írni, hogy az a szülőknek szól, és minden marad a régiben? De hát ezeket a könyveket be is kellene fóliázni, és bizonyos helyeken, például iskola közelében egyáltalán nem is lehet árusítani. Tehát ez szándékosan bizonytalanságban hagyja az amúgy jogkövető kereskedőket.”

Nyáry Krisztián, író, a Lira Kft. kreatív igazgatója.¹

Ez a kutatási jelentés a propagandatörvényként is ismert 2021. évi LXXIX. törvénynek és az azzal összefüggésben hozott a 473/2021. (VIII. 6.) Korm. rendeletnek a hatásait mutatja be. Ezek a jogszabályok tiltják, illetve korlátozzák a szexuális és nemi kisebbségek „megjelenítését” és „népszerűsítését” az iskolákban, a médiában és a reklámokban.

A törvény korlátozza a 18 év alatti személyek hozzáférését az olyan tartalomhoz, amely „a születési nemnek megfelelő önazonosságtól való eltérést, a nem megváltoztatását, valamint a homoszexualitást népszerűsíti, jeleníti meg”. A kormányrendelet arra utasítja a kereskedőket, hogy az ilyen tartalmakat megjelenítő, gyermekeknek szóló termékeket „zárt csomagolásban” forgalmazzák, és megtiltja ezek árusítását bármely iskola vagy templom 200 méteres körzetében.

Ez a kutatás az emberek információhoz való jogára, valamint a jogkorlátozásnak az egyenlőséghez és a megkülönböztetésmentességhez való jogokra kifejtett hatásaira összpontosít, mégpedig kifejezetten a média-, reklám- és könyviparra vonatkozó széles körű korlátozások tekintetében. A jelentés a propagandatörvény rendelkezéseinek jogi elemzésén alapul – felmérve, hogy azok mennyiben felelnek meg Magyarország nemzetközi és regionális emberi jogi kötelezettségeinek –, valamint 15 félig strukturált interjún olyan emberekkel, akiknek szakmai tevékenységét közvetlenül érintették ezen jogszabályok a médiaszolgáltatások, a reklám és a könyvkereskedelem területén.

Az Amnesty International a jelentés publikálása előtt lehetőséget biztosított az Igazságügyi, illetve a Kulturális és Innovációs Minisztériumoknak, a Médiatanácsnak és Budapest Főváros Kormányhivatalának mint fogyasztóvédelmi hatóságnak, hogy a jelentés tartalmával kapcsolatban észrevételeket tegyenek, de egyik megkeresésünkre sem érkezett érdemi válasz.

¹ Interjú Nyáry Krisztiánnal a Lira Könyv Zrt. kreatív igazgatójával, 2023. június 12.

„(...) Nincs bizonyíték arra, hogy a szexuális irányultság vagy nemi identitása kifejezésének megjelenítése veszélyeztetné a kiskorúakat, akiknek kifejezett érdeke releváns, életkornak megfelelő és objektív információkat kapjanak a szexualitásról, beleértve a változatos szexuális orientációk és nemi identitásokra vonatkozó információkat.”

A Velencei Bizottság 1059/2021. sz. véleménye.²

A véleménynyilvánítás szabadságához való jogot, beleértve az információk, eszmék megismerésének és közlésének szabadságát az Alaptörvény mellett számos nemzetközi és regionális emberi jogi okmány rögzíti, beleértve az Európai Unió Alapjogi Chartáját, a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányát és az Emberi Jogok Európai Egyezményét. Ez a jog mindenkinek garantálja, hogy szabadon és a megtorlástól való félelem nélkül kifejezheti a gondolatait és véleményét.

E jog korlátozását minden esetben törvényben kell előírni, és akkor is csak abban az esetben elfogadható, ha a jog korlátozása arányos és szükséges egy kitűzött, legitim cél eléréséhez. Emellett a korlátozásoknak tiszteletben kell tartaniuk más emberi jogokat is, például az egyenlőséghez és a megkülönböztetésmentességhez való jogot. Minden esetben az állam felelőssége, hogy bizonyítsa a korlátozások szükségességét és arányosságát. Továbbá a nemzetközi egyezmények értelmében az államok kötelessége megvédeni az embereket a szexuális irányultságon, nemi identitáson és nemi jellemzőkön alapuló hátrányos megkülönböztetéstől.

A kutatásból kiderül, hogy a propagandatörvény megfogalmazása a súlyos szankciókkal párosulva elrettentő hatást vált ki a vállalatok, hirdetőik és médiaszolgáltatók körében, akik a széles körű öncenzúrát választják a szankciók elkerülése érdekében. Az Amnesty International részére a kutatás során interjúkat adók elmagyarázták, hogy a propagandatörvény hogyan korlátozza az LGBTI tartalmak elérhetőségét és terjesztését, egyrészt a megtorlástól való félelem, másrészt a súlyos jogi és pénzügyi következmények miatt. Egyes szerzőknek, mint például Papp Dórának, átminősítették a műveit – az ifjúsági irodalom kategóriából a csak felnőtteknek szóló kategóriába –, hogy forgalmazásuk megfeleljen a törvénynek, miközben fenyegetésekkel és zaklatással is szembesülnie kellett a közösségi médiában. A lineáris médiaszolgáltató RTL képviselői azt nyilatkozták az Amnesty Internationalnak, hogy át kellett alakítaniuk vagy más műsorsávba helyezniük műsoraikat, hogy elkerüljék az esetleges büntetéseket.

A propagandatörvény végrehajtásának ellenőrzése a kereskedelemre vonatkozó kormányrendelettel összefüggésben több eljárást is eredményezett, például két könyvesboltot is magas bírsággal sújtottak. Egyiket egy két fiú párkapcsolatát ábrázoló, a másikat pedig egy transznemű gyermek történetét is tartalmazó könyv forgalmazása miatt. Ezek az intézkedések az emberek információhoz való jogának jogellenes korlátozását jelentik, az LGBTI emberek életének sokszínűségét ábrázoló információkhoz való hozzáférés tekintetében, amelyet a véleménynyilvánítás szabadságához való jog védelemben részesít.

A korlátozásokkal szemben támasztott jogszerűség követelményének való megfelelés érdekében a korlátozásokat olyan törvénynek kell előírnia, amely világos és széles körben hozzáférhető, hogy mindenki ennek megfelelően alakíthassa magatartását, és a hatóságok mérlegelési jogkörének korlátai egyértelműek legyenek. A propagandatörvény tiltja az olyan tartalom hozzáférhetővé tételét a tizenhét éves aluliak számára, amelyek a „születési nemnek megfelelő önazonosságtól való eltérést, a nem megváltoztatását, valamint a homoszexualitást népszerűsíti, jeleníti meg”. A jogalkotó azonban nem magyarázta meg, mit kell érteni a „népszerűsíti” és „megjeleníti” kifejezések alatt. Ezeket a kifejezéseket a jogszabályok nem határozzák meg, és a jelentés lezárásáig még egyetlen bíróság sem értelmezte azokat. Ennek eredményeként a törvény címzettjei nem tudhatják, hogy ezeket a fogalmakat megszorítóan kell-e érteni, és mit jelentenek ezek a kifejezések tevékenységükkel összefüggésében. Ez többször is felmerült az Amnesty International interjúiban.

A propagandatörvény indokolása arra hivatkozott, hogy a törvény elfogadása szükséges a gyermekek, illetve a közérkölcsvédelméhez: a korlátozás alá helyezett tartalom „összezavarja a fejlődő erkölcsi, morális értékrendjét, vagy épp az önmagáról és a világról alkotott képét”.³ Az ENSZ Emberi Jogi Bizottságának észrevételei azonban egyértelműek abban a tekintetben, hogy a morál, illetve erkölcs védelme soha nem igazolhatja diszkriminatív szabályozás létét, beleértve a szexuális irányultságon és a nemi identitáson alapuló

² Velencei Bizottság, 1059/2021. sz. Vélemény, 2021. december 13. para. 93

³ 2021. évi LXXIX. törvény indokolás a 9. §-hoz.

megkülönböztetést is. Emellett az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága többször is rámutatott, hogy az, hogy egy felnőt hogyan ítéli meg a gyermek mindenképp felett álló érdekét, nem írhatja felül a gyermek Gyermekjogi Egyezmény szerinti jogainak tiszteletben tartására vonatkozó kötelezettséget, amely magában foglalja az információhoz való hozzáféréshez jogát is.

A propagandatörvényben foglalt korlátozások nem szükségesek és nem arányosak. A törvény rendkívül széles körű cenzúra-mechanizmusokat vezetett be, amelyek nem tekinthetők a kitűzött cél elérésének legkevésbé korlátozó eszközeinek. A magyar médiatörvény a propagandatörvény révén beiktatott kiegészítések előtt is tartalmazott egy egész fejezetet a gyermekek és kiskorúak védelméről, amely korlátozta a hozzáférést azokhoz a műsorokhoz, amelyek kedvezőtlenül befolyásolhatják a gyermekek fizikai, szellemi vagy erkölcsi fejlődését, tehát már a propagandatörvény előtt is létezett az a jogszabályi keret, amely lehetőséget biztosított a gyermekek védelmére a káros tartalmaktól. Ráadásul a propagandatörvény a cenzúra egyik formájaként működik, mivel tiltja az LMBTI emberek pusztán megjelenítését is, ami nyilvánvalóan aránytalan az elérni kívánt célhoz képest. A kiszabható szankciók szigorúsága, amelyek a magas összegű bírságoktól bizonyos kereskedelmi tevékenységek felfüggesztéséig vagy akár üzletek bezárásáig is terjedhetnek, olyan környezetet teremt, amelyben a szereplők öncenzúrát alkalmaznak.

1.1 A MEGBÉLYEGZÉS ÉS A DISZKRIMINÁCIÓ MEGERŐSÍTÉSE

A propagandatörvény hozzájárul a szexuális és nemi kisebbségekkel szembeni negatív sztereotípiák terjedéséhez, és a diszkriminatív gyakorlatokhoz elfogadásához. Az LMBTI emberek megbélyegzése régóta jelen van Magyarországon, a jelenséget pedig a kormányzati tisztviselők és más közszereplők dehonesztáló és diszkriminatív megjegyzései tovább erősítik. Az Amnesty International dokumentált ilyen ellenséges és megfélemlítő megnyilvánulásokat, beleértve azt az esetet is, amikor megromgáltak egy szivárványszínűre festett padot, amelyet a befogadás szimbólumaként emelt a szervezet.

Hasonlóképpen ennek a megfélemlítő kampánynak a részét képezik a Labrisz Leszbikus Egyesületet érintő, a "Meseország Mindenkié" című mesekönyv 2020-as megjelenését követő események is. A szervezet és a mesekönyv sajtóban jogkövetkezmények nélkül "pedofil tartalomnak és szervezetnek" történő megbélyegzése, az egyik legkirívóbb ilyen eset.

A propagandatörvény tovább erősíti a szexuális és nemi kisebbségekkel szembeni kirekesztő attitűdöket, és hatással van a civil szervezetek és a jogvédők lehetőségeire, hogy kiálljanak az LMBTI emberek jogaiért. Az interjúk során két civil szervezet képviselője is említette, hogy a propagandatörvény miatt részben módosították stratégiájukat és tartalmaikat. A Szivárványcsaládokért Alapítvány például már nem tud a társadalmi célú reklámok eszközével élni a törvényben bevezetett tilalom miatt, ami befolyásolja az LMBTI emberek gyermekvállalását támogató munkájukat.

1.2 KÖVETKEZTETÉSEK ÉS AZ AJÁNLÁSOK ÖSSZEFOGLALÁSA

Nemzetközi és regionális szervezetek, köztük az Európai Unió Bizottsága, aggodalmukat fejezték ki a propagandatörvény emberi jogokra, különösen a véleménynyilvánítás szabadsága, valamint a megkülönböztetésmentességhez és az oktatáshoz való jogokra gyakorolt hatásai miatt. A Bizottság kötelezettségszegési eljárást indított Magyarország ellen, emellett az ún. 7. cikk szerinti eljárásban és a jogállamiságra vonatkozó feltételrendszer - amelyet az uniós költségvetés védelmére és az uniós értékeknek való megfelelés biztosítására használnak - keretei között is lépéseket tett a törvény eltörlése érdekében.

Az Amnesty International jogi elemzése a propagandatörvényről és a hatásait vizsgáló kvalitatív kutatása egyértelműen azt mutatja, hogy a törvény megfelelő indok hiányában korlátozza az emberek információhoz való hozzáférési jogát, ami nem felel meg a nemzetközi emberi jogi előírásoknak. A törvény számos rendelkezése homályos, nem szolgál legitím célt, és a kormány nem rendelkezik megfelelő bizonyítékkal annak alátámasztására, hogy ezek a korlátozások szükségesek vagy arányosak lennének. A propagandatörvény hozzájárul az LMBTI embereket övező megbélyegzéshez és negatív sztereotípiákhoz Magyarországon, megszüldítve a diszkriminatív gyakorlatokat. A propagandatörvény sérti Magyarországon emberi jogi kötelezettségeit, azt sürgősen hatályon kívül kell helyezni.

Az Amnesty International a következő kulcsfontosságú ajánlásokat fogalmazza meg (a teljes lista a jelentés végén található):

1. Az Országgyűlésnek, illetve a Kormánynak hatályon kívül kell helyeznie a 2021. évi LXXIX. törvénnyel és a 473/2021. (VIII. 6.) Korm. rendelet bevezetett azon jogszabálmódosításokat, amelyek a *"születési nemnek megfelelő önazonosságtól való eltérést, a nem megváltoztatását, valamint a homoszexualitást"* népszerűsítésére és megjelenítésére vonatkoznak.

SZABADSÁGTÓL A CENZÚRÁIG

A MAGYAR PROPAGANDATÖRVÉNY HATÁSAI

Amnesty International

2. Az Országgyűlésnek biztosítani kell, hogy a jövőben elfogadott jogszabályok kizárólag a nemzetközi emberi jogi normákkal összhangban korlátozzák a véleménynyilvánítás szabadságát.
3. A Köztársasági Elnöknek el kell ítélnie az LMBTI emberekkel szembeni megfélemlítő és kirekesztő kijelentéseket, és ki kell állnia, hogy a szexuális és nemi kisebbségek jogai - ideértve az egyenlőséghez és a megkülönböztetésmentességhez való jogukat - mellett.
4. A hatóságoknak jogalkalmazásuk során garantálniuk kell a gyermekek véleménynyilvánításhoz való jogát, és biztosítaniuk kell, hogy rendelkezzenek az internethez, rádióhoz, televízióhoz, újságokhoz, könyvekhez és egyéb forrásokból történő információ megszerzéséhez szükséges eszközökkel.

2. MÓDSZERTAN

Az Amnesty International folyamatosan figyelemmel kíséri az LMBTI emberek emberi jogainak magyarországi helyzetét.⁴ 2021 óta a szervezet több alkalommal is aggodalmát fejezte ki⁵ a médiatörvény és a reklámtörvény a 2021. évi LXXIX. törvénnyel bevezetett módosításaival⁶ és a 473/2021 (VIII. 6.) Kormányrendelettel⁷ kapcsolatban (amelyekre együttesen propagandatörvényként utalunk), és amely jogszabályok számos emberi jogot sértenek, beleértve a véleménynyilvánítás szabadságát is. Ez a jelentés ennek a munkának a része.

A kutatás bemutatja, hogy a propagandatörvény hogyan korlátozza a véleménynyilvánítás szabadságához, valamint az egyenlőséghez és a megkülönböztetésmentességhez való jogot Magyarországon. A törvény gátolja a szexuális és nemi kisebbségek reprezentációját a nyilvánosságban, ideértve az iskolákat és a médiát, mivel megtiltja vagy korlátozza a 18 év alatti gyermekek számára az olyan tartalmakhoz való hozzáférést, amelyek megjelenítik „a születési nemnek megfelelő önazonosságtól való eltérést, a nem megváltoztatását, valamint a homoszexualitást”.

A propagandatörvény végrehajtását célzó és azt ellenőrző eljárások 2021-2022-ben nem voltak jellemzőek. 2023 elején azonban látványos és aggasztó változás történt, a hatóságok elkezdtek kikényszeríteni a jogszabályi korlátozások betartását a tartalomszolgáltatókkal és kereskedőkkel szemben indított eljárásokkal. Ez a jelentés azt mutatja be, hogy a korlátozásoknak milyen elrettentő és dermesztő hatása van, valamint, hogy a propagandatörvény megfelelő jogalap hiányában, szükségtelen és aránytalan mértékben korlátozza a véleménynyilvánítás szabadságához való jogot – különös tekintettel a lineáris médiaszolgáltatók, könyvkereskedők, írók és reklámcégek és civil szervezetek munkájára –, illetve mindez hogyan befolyásolja az emberi jogok érvényesülését, különösen az információhoz való hozzáférés jogát és az LMBTI emberek jogait.

Az LMBTI emberek jogainak védelméért dolgozó civil szervezetek mellett az Amnesty International számos vállalkozás képviselőjével is készített interjúkat annak bemutatására, hogy a propagandatörvény hogyan korlátozza vagy lehetetlenné teszi az információk megosztását. A propagandatörvény káros hatásai azonban nem csak az üzleti szférára összpontosulnak, hanem az egyénekre, valamint a társadalom egészére, mindazokra, akiket akadályoz az információk és eszmék megismerésében és közlésében. Az Amnesty International jelentése feltárja, hogyan érinti a propagandatörvény azokat, akik mindennapi munkájuk során alkalmazzák a törvényt, és hogyan befolyásolja a törvény az emberi jogok érvényesülését.

A jelentéshez az interjúkat 2023 májusa és júliusa között készítettük.

A kutatás részeként az Amnesty International áttekintette a propagandatörvénnyel kapcsolatos jogszabályokat és ajánlásokat, valamint a releváns nemzetközi és regionális emberi jogi normákat, emberi

⁴ Amnesty International, „Human rights violations in Hungary discredit presidency of the Council of Europe” [Az emberi jogok megsértése Magyarországon lejárhatja az Európa Tanács elnökségét] 2021. június 17. <https://www.amnesty.eu/news/human-rights-violations-in-hungary-discredit-presidency-of-the-council-of-europe-committee-of-ministers/>

⁵ Amnesty International, „The Russian-style Propaganda Law violates human rights and threatens LGBTI people in Hungary” [Az orosz típusú propagandatörvény sérti az emberi jogokat és fenyegeti az LMBTI embereket Magyarországon] 2021. július 22. <https://www.amnesty.hu/the-russian-style-propaganda-law-violates-human-rights-and-threatens-lgbti-people-in-hungary/>

⁶ 2021. évi LXXIX. törvény a pedofil bűnelkövetéssel szembeni szigorúbb fellépésről, valamint a gyermekek védelme érdekében egyes törvények módosításáról, (propagandatörvény), 2021. június 23. <https://mkogy.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A2100079.TV>

⁷ 473/2021. (VIII.6.) Korm. rendelet a kereskedelmi tevékenység folytatásának feltételeiről szóló 210/2009. (IX.29.) Korm. rendelet módosításáról (Kormányrendelet) 2021. szeptember 5. <https://njt.hu/jogszabaly/2021-473-20-22.0#CI>

SZABADSÁGTÓL A CENZÚRÁIG

A MAGYAR PROPAGANDATÖRVÉNY HATÁSAI

Amnesty International

jogi mechanizmusok és civil szervezetek jelentéseit. Ezenkívül a kutatás a háttérinformációkat nyújtó nyilvános dokumentumokon alapul.

Az Amnesty International további félig strukturált interjúkat készített 15 olyan emberrel, akiknek a munkáját befolyásolta a propagandatörvény végrehajtása: két tudományos területen dolgozóval; három könyvkiadással foglalkozó szakemberrel, akik könyvesboltokat is működtetnek országszerte; két íróval; az ország legnagyobb független lineáris médiaszolgáltatójának két képviselőjével; egy reklámügynökség kreatívigazgatójával; négy LMBTI emberek jogaival foglalkozó szervezet képviselőivel; a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság (NMHH) főigazgatójával és az IKEA kommunikációs koordinátorával. A jelentésben szereplő interjúalanyok némelyikére tájékozott beleegyezésük alapján teljes nevén, másokra kérésüknek megfelelően névtelenül hivatkozunk. Az interjúk többsége személyesen készült Budapesten, kivéve négyet, amelyek online készültek. Papp Dóra író és Ács Tibor, a Libri-Bookline Zrt. beszerzési és logisztikai igazgatója írásban válaszolt kérdéseinkre.

Fontos kiemelni, hogy a megbélyegzés miatti félelem, valamint a mély társadalmi megosztottság komoly kihívást jelentett a kutatás során azoknak az elérésében, akik hajlandóak szabadon beszélni arról, hogy a propagandatörvény milyen hatással volt az életükre vagy munkájukra. Ezt súlyosbítja az a jelenlegi politikai helyzet, amelyben a civil szervezetek lejárató kampányokkal és a zaklatás egyéb formáival szembesülnek a hatóságok részéről. Az Amnesty International felhasználta a meglévő kapcsolatait, a nyilvánosan elérhető információkat és a hógolyó módszert interjúk készítése és bizonyítékok gyűjtése céljából. Több médiaszolgáltató nem válaszolt a megkeresésre, többek között az ATV, HírTV, TV2, a Duna és az MTVA sem.

Az interjúban elhangzottakat nem szabad az egész magyar társadalom véleményeként értelmezni, ahogy azok nem feltétlenül tükrözik az interjúalany szakterületén dolgozó összes szakember véleményét sem.

A Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság (NMHH) statisztikai adatokat szolgáltatott az Amnesty Internationalnak, illetve a szervezet interjút készített a hatóság főigazgatójával is.

Az Amnesty International a jelentés konklúzióit és ajánlásait tartalmazó leveleket küldött az Igazságügyi, illetve a Kulturális és Innovációs Minisztériumoknak, a Médiatanácsnak és Budapest Főváros Kormányhivatalának (mint fogyasztóvédelmi hatóságnak), hogy a jelentés tartalmával kapcsolatban észrevételeket tehesse, de (érdemi) választ egyik helyről sem kaptunk.

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

Az Amnesty International köszönetet mond mindenkinek, aki beleegyezett az interjú elkészítésébe, különösen a törvény által közvetlenül érintetteknek, illetve azoknak, akik nagylelkűen megosztották tapasztalataikat, meglátásaikat és szakértelmüket velünk. Hálásak vagyunk a tudományos területen dolgozóknak és a civil szervezetek képviselőinek is, hogy nagylelkűen megosztották álláspontjukat, szakértelmüket és tapasztalataikat velünk, valamint köszönjük az NMHH főigazgatójának, hogy rendelkezésünkre állt.

3. A KIREKESZTŐ JOGALKOTÁS LÉPÉSEI

„Riasztónak tartom az LGBTI emberek megbélyegzésének nyilvánvaló fokozódását, méltóságuk és jogaik politikai haszonszerzés céljából történő manipulálását.”

Dunja Mijatović, Emberi Jogok Biztosa, Európa Tanács⁸

2010 óta az LGBTI emberekkel szembeni diszkrimináció egyre szélesebb körben érhető tetten a kormánypártok által erőltetett narratívákban és az elfogadott jogszabályokban, amely folyamatnak a 2021-es propagandatörvény egyfajta csúcspontját adja. Miközben a szexuális és nemi kisebbségekkel szemben, ha lassan is, de egyre befogadóbbá vált a magyar társadalom,⁹ a jogalkotás nem követte ugyanezt a tendenciát.

Amikor a Fidesz-KDNP koalíció 2010-ben kétharmados többséggel hatalomra került, napirendre került egy új alkotmány elfogadása is. Az Alaptörvényt¹⁰ 2011. április 18-án fogadták el, és 2012. január 1-jén lépett hatályba. Annak L. cikke, valamint a módosításai jól illusztrálják azokat a jogszabályi rendelkezéseket, amelyek állandósítják a szexuális irányultságon és nemi identitáson alapuló diszkriminációt.

Az L. cikk rögzíti, hogy a házasság intézménye „egy férfi és egy nő között, önkéntes elhatározás alapján létrejött életközösség”, és a család védelmét „a nemzet fennmaradásának alapjaként” határozza meg. A házasság e meghatározása kirekeszti az azonos nemű párokat az alaptörvényi védelem köréből.¹¹ 2011 júniusában a Velencei Bizottság arra a következtetésre jutott, hogy az európai konszenzus hiányában a magyar állam és a jogalkotó hatáskörrel rendelkezik arra, hogy a házasságot az L. cikkben megjelenő, leszűkítő módon határozza meg, mindaddig, amíg az nem tiltja az azonos nemű párok élettársi kapcsolatát és az együttélés egyéb formáit.¹² A bejegyzett élettársi kapcsolat intézményét 2009-ben vezettek be, és Alaptörvény elfogadását követően is jogi védelmet élvez, bár e védelemnek vannak bizonyos korlátai.¹³

⁸ Európa Tanács, Emberi Jogok Biztosa, „Commissioner urges Hungary's Parliament to postpone the vote on draft bills that, if adopted, will have far-reaching adverse effects on human rights in the country” [A Biztos sürgeti a magyar parlamentet, hogy halassza el a szavazást azokról a törvénytervezetkekről, amelyek elfogadása messzemenően káros hatással lesz az emberi jogokra az országban] 2020. november 20. <https://www.coe.int/en/web/commissioner/-/commissioner-urges-hungary-s-parliament-to-postpone-the-vote-on-draft-bills-that-if-adopted-will-have-far-reaching-adverse-effects-on-human-rights-in->

⁹ Háttér Társaság, „Lassú magyar nyitás az LGBTIQ közösség elfogadása felé: Eurobarométer 2023” 2024. január 17. <https://hatter.hu/hirek/lassu-magyar-nyitas-az-lgbtqi-kozosseg-elfogadasa-fele-eurobarometer-2023>

¹⁰ Magyarország Alaptörvénye, 2011 <https://www.parlament.hu/irom39/02627/02627.pdf>

¹¹ Velencei Bizottság, 621/2011. sz. Vélemény, 2011 június 20. [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2011\)016-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2011)016-e)

¹² A Velencei Bizottság, 621/2011. sz. Véleménye.

¹³ A bejegyzett élettársi kapcsolatról szóló 2009. évi XXIX. törvény 3. §-a alapján a közös örökbefogadás szabályai nem alkalmazhatók, bejegyzett élettárs csak egyénileg fogadhat örökbe. A regisztrált élettársak nem vehetnek részt reprodukciós eljárásokban. A bejegyzett élettársak nem vehetik fel egymás nevét; Nincs a házassági névhez hasonló bejegyzett élettársi név. A jogszabály nem teszi lehetővé, hogy egy gyermeknek két azonos nemű törvényes szülője legyen. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a0900029.tv>

SZABADSÁGTÓL A CENZÚRÁIG

A MAGYAR PROPAGANDATÖRVÉNY HATÁSAI

Amnesty International

Az Országgyűlés 2013. március 11-én elfogadta az Alaptörvény negyedik módosítását,¹⁴ amely az L. cikk (1) bekezdésének helyébe a család fogalmának még szűkítőbb meghatározását emelte. A módosításhoz fűzött indokolás¹⁵ kimondja, hogy a jogalkotó a házasságot és a szülő-gyermek kapcsolatot kívánta a családi kapcsolatok alapjaként rögzíteni, és a „történelmi hagyományokkal” összhangban fokozni kívánta a család, mint alapvető társadalmi intézmény védelmét.

A módosítás értelmében: „Magyarország védi a házasság intézményét mint egy férfi és egy nő között, önkéntes elhatározás alapján létrejött életközösséget, valamint a családot mint a nemzet fennmaradásának alapját. A családi kapcsolat alapja a házasság, illetve a szülő-gyermek viszony.” Ezzel a család alkotmányos fogalma a gyermekes vagy gyermektelen házaspárokra, illetve a gyermekes, nem házas párokra redukálódott.

A következő években aztán egyre több, a szexuális irányultságon és nemi identitáson alapuló megkülönböztetést tartalmazó jogalkotási lépésre került sor. Az Országgyűlés 2020. május 29-én módosította az anyakönyvi eljárásról szóló törvényt,¹⁶ és ezzel lehetetlenné tette a nemi identitás jogi elismerését a transznemű és interszex emberek számára. A törvény szerint a születési anyakönyvi kivonatban már nem szerepelhet a nem kategória. A törvény ettől fogva a „születési nem” fogalmát alkalmazza, amelyet úgy határoz meg, hogy az „az elsődleges nemi jelleg, illetve kromoszóma alapján meghatározott biológiai nem”.¹⁷ A módosítás a nyilvántartásban rögzített „születési nem” adat megváltoztatását is megtiltotta. Ezt az új jogszabályt sietve, nyilvános konzultáció nélkül fogadták el koronavírus világvárvány első hulláma idején. Annak ellenére, hogy számos egészségügyi szakember és emberi jogi szervezet nemzetközi szinten is elítélte, a jogalkotó a mai napig nem módosította ezt a diszkriminatív, az emberi méltóságot súlyosan sértő törvényt.¹⁸ 2020. november 10-én az igazságügyi miniszter jogalkotási reformok teljes csomagját nyújtotta be az Országgyűlésnek, beleértve az Alaptörvény kilencedik módosítását, ami ismételten hátrányosan érintette az LMBTI emberek jogait: az Alaptörvény L. cikket ezúttal egy új mondattal egészítették ki, amely kimondja, hogy „Az anya nő, az apa férfi.”

A kilencedik módosítással az Alaptörvény XVI. cikk (1) bekezdése is módosult: „Magyarország védi a gyermekek születési nemének megfelelő önazonosságához való jogát (...)” és az indokolás szerint, „A születési nem adottság, amelyet megváltoztatni nem lehet: az emberek férfinak vagy nőnek születnek. Az emberi méltósághoz pedig az is hozzátartozik, hogy minden gyermeknek joga van a születési nemének megfelelő önazonosságához, melynek része, hogy védelmet élvezzen a testi-lelki integritása ellen ható szellemi vagy biológiai beavatkozásokkal szemben”. A Velencei Bizottság elítélte ezeket a módosításokat, és megállapította, hogy azok nem egyeztethetők össze a nemzetközi emberi jogi szabályokkal és normákkal.¹⁹ Az Emberi Jogok Európai Bírósága számos alkalommal kimondta, hogy a nemi identitás a személyes identitás kulcsfontosságú eleme, amely a magánélet tiszteletben tartásához való jog részeként védett az Emberi Jogok Európai Egyezménye alapján.²⁰

Egy hónappal később az Országgyűlés egy „salátatörvényben” azt is előírta, hogy elsősorban házaspárok fogadhatnak örökbe gyermeket, és egyedülállók pedig csak kivételes esetben, a családpolitikáért felelős miniszter külön engedélyével tehetik ezt meg.²¹

¹⁴ Magyarország Alaptörvényének negyedik módosítása, 1. cikk, 2013. február 8. <https://www.parlament.hu/irom39/09929/09929.pdf>

¹⁵ Magyarország Alaptörvényének negyedik módosítása, 1. cikk, 2013. február 8. <https://www.parlament.hu/irom39/09929/09929.pdf> 17. o.

¹⁶ 2020. évi XXX. törvény egyes közigazgatási tárgyú törvények módosításáról, valamint ingyenes vagyonjuttatásról 33. §.

¹⁷ Az anyakönyvi eljárásról 2010. évi I. törvény 3. § x) pont.

¹⁸ Magyar Pszichológiai Társaság, LMBTI Szakosztály, Határozat az anyakönyvi eljárásról szóló 2010. évi I. törvény módosításáról, 2020. április 21. <https://www.facebook.com/230520050844602/photos/a.444597792770159/659477584615511/>; Európa Tanács Emberi Jogi Biztosa, Nyilatkozat, 2020. április 2. <https://www.facebook.com/CommissionerHR/posts/1512688642240374>; Európai Parlament, Állásfoglalás a Covid19-világvárvány és annak következményei elleni küzdelemre irányuló összehangolt uniós fellépésről (2020/2616(RSP)), 2020. április 17. https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2020-0054_EN.html; Európai Parlament Állásfoglalás az Uniónak az LMBTIQ-szabadság zónájává nyilvánításáról, 2021. március 11. https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2021-0089_EN.html; ENSZ szexuális irányultságon és nemi identitáson alapuló erőszakkal és diszkriminációval szembeni védelemmel foglalkozó független szakértője, „Hungary: New law proposal endangers rights of the trans and gender diverse persons, warns UN expert” [Magyarország / LMBTI: Új törvényjavaslat veszélyezteti a transznemű és nemi sokszínűségű személyek jogait, figyelmeztet az ENSZ szakértője] - Press Release, 2020. április 29. <https://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=25844>

¹⁹ Velencei Bizottság, 1035/2021. sz. Vélemény, 2021. július 2. [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2021\)029-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2021)029-e)

²⁰ EJE, A.P., *Garçon and Nicot v. France*, Application 79885/12, 52471/13 and 52596/13 Judgment, 2017. április 6. <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=002-11618 paras. 95-96>.

²¹ 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről (Ptk.), 4:121. § értelmében főszabályként gyermeket csak házastársak fogadhatnak örökbe. Kivételesen – törvényben meghatározott, különös méltánylást érdemlő esetben és kormányrendeletben meghatározott eljárás lefolytatásával –, az ott szabályozott egyedül örökbe fogadni szándékozó személy örökbefogadásra való alkalmassága is megállapítható.

SZABADSÁGTÓL A CENZÚRÁIG

A MAGYAR PROPAGANDATÖRVÉNY HATÁSAI

2020. december 1-jén az Országgyűlés új jogszabályokat fogadott el,²² amelyek megszüntették az Egyenlő Bánásmód Hatóságot, ami hatáskörrel rendelkezett többek között a szexuális irányultságon és a nemi identitáson alapuló hátrányos megkülönböztetés eseteinek kivizsgálására. A Hatóság feladatait az alapvető jogok biztosa vette át, aki számos esetben elmulasztotta megvédeni az LGBTI emberek jogait²³.

3.1 NÖVEKVŐ NYOMÁS AZ LGBTI JOGOK VÉDELMEÉRT FELSZÓLALÓKON

Már a propagandatörvény elfogadása előtt is szélsőséges csoportok²⁴ részéről érte támadás a civil szervezeteket és más, az egyenlőséget és az LGBTI jogokat védő személyeket,²⁵ valamint állami tisztviselők is kirekesztő nyilatkozatokat tettek az LGBTI jogok védelméért dolgozókkal szemben. Kormányzati befolyás alatt álló hírportálok, mint például az Origo, azt állították, hogy az LGBTI jogokat védő szervezetek azon dolgoznak, hogy „LGBTQ-propagandát terjesszenek általános iskolásoknak”²⁶. Az LGBTI szervezeteket gyakran nevezik „LMBTP”-nek – amiben a „P” a pedofília szóra utal – összemosva a szexuális irányultság és a nemi identitás kifejezésének jogilag védett területét a törvénytelen parafiliával.²⁷

2020 szeptemberében a Labrisz Leszbikus Egyesület²⁸ gyermekkönyvet jelentetett meg *Meseország mindenkié* címmel, változatos, többnyire valamely sérülékeny csoporthoz tartozó (köztük LGBTI) szereplőkkel. Dúró Dóra, a Mi Hazánk párt országgyűlési képviselője nyilvánosan felaprította a könyvet,²⁹ illetve tüntetést szervezett a Labrisz irodája elé,³⁰ egy jobboldali online platformon pedig bojkottra szólította fel az embereket azon könyvesboltok ellen, ahol a könyvet árulták. A párt aktivistái a könyvesboltok kirakataira matricákat helyeztek el, amelyeken ez állt: „Itt gyermekeket károsító homoszexuális propagandairódmalt árulnak.”³¹ Gulyás Gergely miniszter büntetőjogi szankciókkal fenyegette meg a könyvet oktatási intézményekben használó szakembereket: „Amelyik óvodában bevezetik a *Meseország mindenkié* című könyvet, ott vizsgálni kell, hogy felmerül-e kiskorú veszélyeztetésének bűncselekménye. Ha igen, akkor a fenntartóval szemben eljárást kell indítani.”³²

2021 januárjában a fogyasztóvédelmi hatóság elrendelte, hogy a Labrisz úgy változtassa meg a könyv borítóját, hogy az egyértelműen megjelenítse, hogy a könyv „a hagyományos nemi szerepektől eltérő viselkedési mintákat” tartalmaz.³³ Több önkormányzat (Mezőkövesd³⁴, Budapest XXI. kerület Csepel³⁵,

²² 2020. évi CXXVII. törvény az egyes törvényeknek az egyenlő bánásmód követelménye hatékonyabb érvényesítését biztosító módosításáról <https://njt.hu/jogszabaly/2020-127-00-00.0#AC1>

²³ Az alapvető jogok biztosa számos alkalommal elmulasztotta megvédeni az LGBTIQ emberek jogait. A Nemzeti Emberi Jogi Intézmények Világszövetségének Akkreditációs Albizottsága, arra tekintettel, hogy a magyar Alapvető Jogok Biztosának Hivatala nem foglalkozott megfelelően az elé kerülő emberi jogi sérelmekkel és még csak fel sem szólalt a sérülékeny etnikai kisebbségeket, az LGBTI embereket, a menekülteket érintő jogsértések, valamint a médiapluralizmussal, a civil szervezetek helyzetével és a bíróságok függetlenségével kapcsolatos problémák miatt, a Párizsi Alapelvek néven ismert ENSZ-határozat alapján "B státuszúnak" minősítették 2021-ben. Lásd: „Accreditation status as of 27 April 2022” https://ganhri.org/wp-content/uploads/2022/04/StatusAccreditationChartNHRIs_27April2022.pdf; HVG, „Leminósíték az alapvető jogok magyar biztosát” 2021. Augusztus 4. https://hvg.hu/itthon/20210804_alapveto_jogok_biztosa_ombudsman_kozna_akos_leminosites

²⁴ Korábban molotov-köktélós támadásokat is hajtottak végre egy LGBTI éjszakai klub ellen. Lásd: HVG, „Emberölési kísérlet volt a szórakozóhelyre dobott Molotov-köktél” 2008. június. 28. https://hvg.hu/tudomany/20080628_action_bar_molotov_koktel_lmbt_szivarvany

²⁵ Telex, „Néha a visszajára süll el az anti-LGBT+ politika” 2022. december 27. <https://telex.hu/belfold/2022/12/27/radai-dorottya-interju-labrisz-meseország-mindenkie>

²⁶ Origo, „A szülők tudta nélkül tartott LGBTQ-propagandát egy transzvesztita magyar általános iskolásoknak” 2022. január 14. <https://www.origo.hu/itthon/20220113-lmbtq-lobbi-erzekenyites.html>

²⁷ Kurucinfo, „Egy tönkretett élet: kilencéves fiút erőszakolt egy LMBTP-"ember", majd azzal fenyegette, hogy megeteti a kutyájával” 2022. május 25. <https://kuruc.info/r/2/244022/>

²⁸ Az egyesület legfontosabb tevékenysége a közösség-szervezés (beszélgetőestek, egyéb közösségi programok), a leszbikus és biszexuális nők láthatóságának erősítése (fesztiválok, kiadványok, herstory archívum), és a szélesebb társadalommal való dialógus publikációkon, ismeretterjesztésen, lobbitevékenységen és az egyesület iskolai programján keresztül. <https://labrisz.hu/rolunk>

²⁹ Hirado.hu, „Dúró Dóra nyilvánosan ledarálta egy melegpropagandának ítélt mesekönyvet” 2020. szeptember 30. <https://hirado.hu/belfold/cikk/2020/09/30/duro-dora-nyilvanosan-ledaralta-az-lmbtq-mesekonyvet>

³⁰ Mandiner, „Demonstrációt tartott a Labrisz Leszbikus Egyesület székháza előtt a Mi Hazánk” 2020. október 04. https://mandiner.hu/cikk/20201004_demonstraciott_tartott_a_labrisz_leszbikus_egyesulet_szekhaza_elott_a_mi_hazank_mozgalom

³¹ Mi Hazánk, „A Mi Hazánk példát mutat a Labrisz Leszbikus Egyesületnek” 2021. február 2. <https://mihazank.hu/a-mi-hazank-peldat-mutat-a-labrisz-leszbikus-egyesuletnek/>

³² Telex, „Gulyás: Felmerülhet kiskorú veszélyeztetése az óvodákban, ahol bevezetik a *Meseország mindenkié* című könyvet” 2020. október 8. <https://telex.hu/belfold/2020/10/08/meseország-mindenkie-ovoda-gulyas-gergely-kiskorua-veszelyeztetese>

³³ Hátér Rársáság, „Hungarian Consumer Protection Authority slams book with LGBTIQ characters” [A Nemzeti Fogyasztóvédelmi Hatóság lecsap az LGBTIQ karakterekkel rendelkező könyvre], 2021. január 19. <https://en.hatter.hu/news/hungarian-consumer-protection-authority-slams-book-with-lgbtqi-characters>

³⁴ Mezőkövesd Képekben, Facebook post: 13/2020. (X.08.) Polgármesteri utasítás, 2020. október 12.

³⁵ 444, „Csepelen az összes óvodában betiltották a *Meseország mindenkié* könyvet” 2020. október 8. <https://444.hu/2020/10/08/csepelen-az-osszes-ovodaban-betiltoottak-a-meseország-mindenkie-konyvet>

SZABADSÁGTÓL A CENZÚRÁIG

A MAGYAR PROPAGANDATÖRVÉNY HATÁSAI

Diósd³⁶, Veszprém³⁷) is megtiltotta a mesekönyv használatát az oktatási intézményeikben, egy önkormányzat (Nagykátá) pedig minden intézményében betiltotta az „LMBTQ-propagandát”³⁸, amely szabályt azonban később a Pest Megyei Kormányhivatal jogellenesnek ítélte, mivel az önkormányzatnak nincs jogi hatásköre ilyen tilalom bevezetésére³⁹.

A Médiatanács 2021 márciusában vizsgálatot indított az egyik legnagyobb kereskedelmi tévécsatorna, az RTL ellen, amiért az 21 óra előtt társadalmi célú hirdetésként szivárványcsaládokról készült videót (társadalmi célú hirdetést) sugárzott. A videó része volt „A család az család - #familyisfamily” országos kampánynak,⁴⁰ amely az örökbefogadást kizárólag házaspárookra korlátozó jogszabály ellen tiltakozott. A Médiatanács azzal érvelt, hogy az azonos nemű családokat és szakértőket bemutató videó káros a 16 év alatti gyermekekre.⁴¹

Hasonló szellemben, 2019 októberében a Coca-Colát 500 000 Ft bírsággal sújtották, mert egy meleg és egy leszbikus párt szerepeltetett a #loveislove óriásplakát-kampányában.⁴² A fogyasztóvédelmi hatóság a büntetést kiszabó döntésében azzal érvelt, hogy az azonos nemű párok reklámokban való ábrázolása károsítja a gyermekek fizikai, mentális, érzelmi vagy erkölcsi fejlődését.⁴³ A Háttér Társaság - Magyarország legnagyobb és legrégebbi LMBTI szervezete - panaszt nyújtott be az Egyenlő Bánásmód Hatósághoz, mivel álláspontjuk szerint a Coca-Cola büntetése hátrányos megkülönböztetésnek minősül.⁴⁴ Az Egyenlő Bánásmód Hatóság azonban arra hivatkozott, hogy nincs hatásköre az ügyben való eljárásra.⁴⁵

3.2 AZ LMBTI JOGOK TÁRSADALMI TÁMOGATOTTSÁGA

Ezek a jogszabályi változások jelentős hatást gyakoroltak az LMBTI emberek életére Magyarországon, mivel ellenséges környezetet teremtettek, felerősítették a megbélyegzést és a diszkriminációt, ami fokozott marginalizálódáshoz és kirekesztéshez vezethet. Bár a társadalmi attitűdök változása releváns, nem határozhatja meg a szexuális és nemi kisebbségek emberi jogainak védelmét, azaz az LMBTI emberek jogainak társadalmi elfogadásának vagy támogatásának hiánya nem igazolhatja az emberi jogokat sértő jogszabályokat.

Az Európai Unió Alapjogi Ügynökségének (Fundamental Rights Agency, FRA) 2019-es közvélemény-kutatása szerint a magyar transznemű válaszadók 64%-a érezte úgy, hogy nemi identitása miatt diszkrimináció érte a kutatást megelőző 12 hónapban, ami meredek növekedést mutat 2012 óta, amikor ugyanezre a kérdésre a transz emberek 46%-a válaszolta ugyanezt.⁴⁶ Ugyanez a felmérés azt is megállapította, hogy a magyar LMBTI válaszadók 15%-át érte fizikai vagy szexuális támadás, 53%-ukat pedig személyesen zaklatták a kutatást megelőző 5 évben.⁴⁷

2022 decemberében a Háttér Társaság megbízásából a Medián közvélemény-kutató intézet reprezentatív közvélemény-kutatást végzett.⁴⁸ A felmérés alapján enyhén nőtt azoknak a száma, akik ismernek LMBTI embereket, miközben a szexuális és nemi kisebbségek jogegyenlőségét biztosító jogi és szakpolitikai

³⁶ KDNP, „A KDNP kérésére Diósdon nem lesz Meseország Mindenké!” 2020. október 16. <https://kdnp.hu/hirek/kdnp-keresere-diosdon-nem-lesz-meseorszag-mindenke>

³⁷ Magyar Nemzet, „Veszprém sem kér a mesekönyvbe bűjtött LMBTQ-propagandából.” 2020. november 12. <https://magyarnemzet.hu/belfold/veszprem-sem-ker-a-mesekonyvbe-bujtott-lmbtq-propagandabol-8944853/>

³⁸ Index, „Kisgazdapárti képviselő javaslatára betiltották az LMBTQ-propagandát Nagykátán” 2020. november 6. https://index.hu/belfold/2020/11/06/nagykata_szabo_akos_lmbtq/

³⁹ Telex, „A kormányhivatal szerint jogsértő a Meseország mindenkié című könyv betiltása Mezőkövesden” 2020. december 18. <https://telex.hu/belfold/2020/12/18/a-kormanyhivatal-szerint-jogserto-a-meseorszag-mindenkie-cimu-konyv-betiltasa-mezokovesden>

⁴⁰ Háttér Társaság, „A család az család - szülők és szakértők válaszolnak arctalan kérdésekre” 2020. november 17, <https://youtu.be/wXLuhRgihog>

⁴¹ Médiatanács, 104/2022. (II. 1.) sz. határozat, 2022 február 1. <https://hatter.hu/sites/default/files/dokumentum/konyvlap/rtlcsalad-mediatanacs-hatarozat.pdf>

⁴² Index, „Coca-Cola: A szerelem sokszínűségét hirdető kampány miatt bírságot a kormányhivatal” 2019 október 14. https://index.hu/gazdasag/2019/10/14/meleg_par_coca-cola_kola_reklam_birsag_fogyasztovedelem_kormanyhivatal_felmillio_buntetes_love_is_love

⁴³ Index, „Fogyasztóvédelem: A meleg párokkal reklámozó Coca-Cola károsította a fiatalok erkölcsi fejlődését” 2019 október 14. https://index.hu/gazdasag/2019/10/14/love_is_love_plakat_fogyasztovedelem_meleg_par_reklam_coca-cola_karosította_a_fiatalkorúak_erkolcsi_fejlodeset/?fbclid=IwAR33Xln5Md3QcwGzVR4NfH7ze8CYoU_wpvSGtUM9_4TdZM1U0XoO-WkZVU

⁴⁴ Háttér Társaság, „LGBTQI rights in Hungary - A joint submission by the Hungarian LGBT Alliance, Háttér Society, Transvanilla Transgender Association, and Labrisz Lesbian Association Hungary, UPR 3rd cycle” 2021 március, <https://en.hatter.hu/sites/default/files/dokumentum/kiadvany/upr-lgbtqi-hu-2021.pdf>

⁴⁵ Magyar Nemzet, „Hiába hisztizett az LMBTQ civil szervezet a Coca-Cola-ügyben” 2020. május 19. <https://magyarnemzet.hu/belfold/2020/05/hiaba-hisztizett-az-lmbtq-civil-szervezet-a-coca-cola-ugyben>

⁴⁶ European Union Agency for Fundamental Rights (FRA), LGBTI Survey Data Explorer <https://fra.europa.eu/en/data-and-maps/2020/lgbti-survey-data-explorer>

⁴⁷ FRA, LGBTI Survey Data Explorer

⁴⁸ Háttér Társaság, „Milliókat költött a kormány a propagandára, a többség mégis védené az LMBTQI embereket a diszkriminációtól” 2023. február 1. <https://hatter.hu/hirek/milliokat-koltott-a-kormany-a-propagandara-a-tobbseg-megis-vedene-az-lmbtqi-embereket-a>

SZABADSÁGTÓL A CENZÚRÁIG

A MAGYAR PROPAGANDATÖRVÉNY HATÁSAI

Amnesty International

intézkedések (azonos neműek házassága, gyermeknevelés, nemi hovatartozás jogi elismerése, szexuális kisebbségek iskolai oktatása, láthatóságuk a médiában) támogatottsága nem változott jelentősen az előző évhez képest. Tagadhatatlan, hogy azokon a területeken, ahol a kormány a félelemkeltésre összpontosított (olyan témákra, amelyek a gyermekvédelmi narratívába ágyazhatók), az LMBTI emberek jogegyenlőségét ellenzők száma kissé nőtt. A fent említett témákban azonban a támogatók legalább csekély többségben vannak. 51% egyetért azzal, hogy a 14-18 éves fiataloknak tanulniuk kell a szexuális és nemi kisebbségekről az iskolában, és 60% ellenzi az LMBTI emberek ábrázolásának betiltását a médiában.

Az Ipsos 2023 február és március között végzett reprezentatív felmérése⁴⁹ szerint az LMBTI közösség láthatósága Magyarországon az egyik legalacsonyabb. A felmérés szerint a magyar társadalom 47%-a gondolja úgy, hogy az azonosnemű pároknak biztosítani kellene, hogy összeházasodhassanak, vagyis a házassági egyenlőséget támogatók száma a propagandatörvény hatálybalépése óta 1%-kal nőtt. Az azonos nemű párok örökbefogadását jelentősen többen, 56%-os arányban támogatjuk, bár ez a szám volt már magasabb is: 2021-ben még a magyarok 59%-a egyetértett azzal, hogy az azonos nemű pároknak ugyanolyan jogokkal kell rendelkezniük az örökbefogadás területén, mint a heteroszexuális pároknak. A vizsgált 30 országból Magyarországon a legalacsonyabb az aránya (36%) azoknak, akik egyetértenek azzal, hogy szülői beleegyezéssel a transznemű tinédzserek számára lehetővé kell tenni, hogy nemi megerősítő ellátásban részesüljenek (pl. tanácsadás és hormonkezelés). Megfigyelhető tehát, hogy azokon a területeken, amire a kormány kirekesztő kampánya különösen nagy hangsúlyt helyez, a társadalom is nagyobb részben adott olyan válaszokat, amelyek összhangban vannak a kormány félelemkeltő narratívájával

⁴⁹ Ipsos, „Pride month 2023: 9% of adults identify as LGBT+” [Pride hónap 2023: a felnőttek 9%-a LMBT+ -nak vallja magát], 2023 június 1. <https://www.ipsos.com/en/pride-month-2023-9-of-adults-identify-as-lgbt>

4. A MAGYAR PROPAGANDATÖRVÉNY

„Az LGBTI emberek elleni gyűlöletkeltő beszéd gyakran betegnek, deviánsnak, bűnözésre hajlamosnak, erkölcstelennek, társadalmilag instabilnak és a gyermekekre veszélyt jelentőnek ábrázolja őket. Ezzel növelik az előítéleteket és az intoleranciát, valamint megkülönböztetéshez és erőszakhoz vezetnek.”

Emberi jogi szakértők nyilatkozata a homofóbia, transzfóbia és bifóbia elleni világnap alkalmából⁵⁰

4.1 A JOGALKOTÁSI FOLYAMAT ÉS A TILTAKOZÁSOK

2021. május 25-én Kocsis Máté és Selmeczi Gabriella a Fidesz országgyűlési képviselői törvényjavaslatot nyújtottak be „a pedofil bűnelkövetőkkel szembeni szigorúbb fellépésről, valamint a gyermekek védelme érdekében egyes törvények módosításáról” címmel.⁵¹ Június 10-én az Országgyűlés Törvényalkotási Bizottsága egy sor olyan módosító javaslatot nyújtott be a tervezethez, amelyek diszkriminatív rendelkezéseket tartalmaztak az LGBTI közösség tagjai ellen. Az alapvetően a pedofil bűnelkövetőkkel szembeni fellépést szolgáló javaslatból a zárószavazásra egy jelentősen eltérő tartalmú jogszabálytervezet lett.⁵²

A módosítások célja az volt, hogy megtiltsák a különböző nemi identitások és szexuális irányultságok ábrázolását vagy megvitatását a nyilvánosságban, ideértve az oktatási intézményeket és a médiát is, azáltal, hogy megtiltják vagy korlátozzák az olyan tartalmakhoz való hozzáférést, amelyek „a születési nemnek megfelelő önzonosságtól való eltérést, a nem megváltoztatását, valamint a homoszexualitást népszerűsíti, jeleníti meg” a 18 év alattiak számára.⁵³

⁵⁰ Inter-American Commission on Human Rights és az ENSZ emberi jogi szakértői Victor Madrigal-Borloz, David Kaye, „Promote tolerance and diversity, speak out against hate and bigotry.” [A tolerancia és a sokszínűség előmozdítása, a gyűlölet és a bigottság elleni felszólalás] nyilatkozat, 2019. május 17. https://www.oas.org/en/iachr/media_center/preleases/2019/119.asp

⁵¹ T/16365. sz. törvényjavaslat, „A pedofil bűnelkövetőkkel szembeni szigorúbb fellépésről, valamint a gyermekek védelme érdekében egyes törvények módosításáról” 2021. május 25. <https://www.parlament.hu/irom41/16365/16365.pdf>

⁵² Lévay Miklós, „A „pedofil törvény” megalkotásáról.” In JOGTÖRTÉNETI PAREGIA III Szerk.: Borsos-Szabó Ágnes, Bérci Ildikó, ORAC Kiadó Kft. Budapest, 2023. 241-253. o.

⁵³ Több törvényi rendelkezés tiltja vagy korlátozza a 18 éven aluliak számára a hozzáférést azon tartalmakhoz, amelyek „a születési nemnek megfelelő önzonosságtól való eltérést, a nem megváltoztatását, valamint a homoszexualitást népszerűsíti, jeleníti meg”: Média törvény 32. § (4a) bekezdés; a gyermekvédelmi törvény új 6/A. §-a és a Reklámtörvény új 8.§ (1a) bekezdése; a Média törvény 9. § (1) bekezdésével együtt azt a kötelezettséget írja elő a médiaszolgáltatóknak, hogy a műsorokat az V. kategóriába sorolják (közönség számára nem megfelelő), tizennyolc éven aluliak ha képesek negatívan befolyásolni kiskorúak testi, szellemi vagy erkölcsi fejlődését.

SZABADSÁGTÓL A CENZÚRÁIG

A MAGYAR PROPAGANDATÖRVÉNY HATÁSAI

Amnesty International

Június 14-én, egy nappal a módosított tervezetről szóló parlamenti szavazás előtt több mint 10 ezren tiltakoztak a javaslat ellen Budapesten, a Parlament előtt.⁵⁴ A tüntetést az Amnesty International LGBTI szervezetekkel és más érintettekkel közösen szervezte. A széles körű hazai és nemzetközi felháborodás ellenére,⁵⁵ június 15-én az Országgyűlés kormánytöbbsége a Jobbik támogatásával megszavazta a törvényt. A szavazás után újabb tüntetést⁵⁶ tartottak a Köztársasági Elnöki Hivatal előtt, hogy felszólítsák az elnököt, ne írja alá a törvényt. Továbbá több mint 100 ezren írták alá a jogszabály ellen tiltakozó online petíciót.⁵⁷ Ennek ellenére a köztársasági elnök június 23-án aláírta a propagandatörvényt, ami július 8-án hatályba lépett.

A LXXIX. számú törvény 12 rendelkezésből áll, amelyek közül 11 különböző törvények módosítása. A jelentés szempontjából releváns módosítások a reklámtörvényhez és a médiatörvényhez kapcsolódnak, ugyanakkor a gyermekvédelmi törvénybe, a családvédelmi törvénybe és a nemzeti köznevelési törvénybe is bekerültek azok a módosítások, amelyek tiltják a különböző nemi identitások és szexuális irányultságok megjelenítését vagy népszerűsítését.

Az indokolásban részletezettek szerint „Magyarország Alaptörvényének kilencedik módosítása rögzítette, hogy Magyarország védi a gyermekek születési nemének megfelelő önazonossághoz való jogát, és biztosítja a hazánk alkotmányos önazonosságán és keresztény kultúráján alapuló értékrend szerinti nevelést” és „a jogalkotónak olyan jogszabályi környezetet és intézményrendszer megalapozó szabályokat kell kialakítania, amelyek garantálják a gyermek születésétől fogva megváltoztathatatlanul fennálló önazonosságának megőrzését, illetve megóvását”.⁵⁸ Ezért korlátozni kell azokat a médiatartalmakat (reklámok, filmek stb.), amelyekkel „a gyermek nem tud mit kezdeni, ezért összezavarja a fejlődő erkölcsi, morális értékrendjét, vagy épp az önmagáról és a világról alkotott képét”.

2021. augusztus 6-án a Magyar Közlönyben megjelent a propagandatörvény végrehajtásának alacsonyabb szintű szabályozása. A 473/2021. (VIII. 6.) Korm. rendelettel módosított 210/2009. (IX. 29.) számú Korm. rendelet így már azt is tartalmazza, hogy a „születési nemnek megfelelő önazonosságtól való eltérést, a nem megváltoztatását, a szexualitást öncélúan ábrázoló, valamint a homoszexualitást megjelenítő, illetve népszerűsítő, gyermekeknek szóló” termékek nem helyezhetők el kirakatban, és csak speciális, más termékektől elkülönített csomagolásban értékesíthetők. Továbbá „nevelési-oktatási, gyermek- és ifjúságvédelmi intézmény, valamint templom és vallásgyakorlásra rendelt más hely bármely bejáratától számított 200 méteres távolságon belül születési nemnek megfelelő önazonosságtól való eltérést, a nemmegváltoztatását, a szexualitást öncélúan ábrázoló, valamint a homoszexualitást megjelenítő, illetve népszerűsítő termék nem forgalmazható”.

4.2 AZ ÚJ RENDELKEZÉSEK TARTALMA

A reklámtörvény és a médiatörvény módosításai csak meghatározott intézményekre és szereplőkre vonatkoznak: a vállalkozásokra és a médiaszolgáltatókra. A propaganda azonban jelentősen korlátozza valamennyi ember információhoz való hozzáférési jogát, amely a véleménynyilvánítás szabadságához való jog kulcsfontosságú része. A törvény korlátozza, hogy milyen információkat továbbíthatnak a szolgáltatók, és milyen információk érhetők el az emberek számára a különböző médiumokon keresztül, tehát azt a jogukat, hogy mindenféle információhoz és eszméhez hozzáférjenek. A propagandatörvény pusztán létezésének is szimbolikus jelentősége van, erősíti az LGBTI emberekkel szembeni megfélemlítést és marginalizációt.

A reklámtörvény 8. §-a az (1a) bekezdéssel egészült ki, miszerint „tilos az olyan reklámot tizennyolc éven aluliak számára elérhetővé tenni, amely a szexualitást öncélúan ábrázolja, illetve a születési nemnek megfelelő önazonosságtól való eltérést, a nem megváltoztatását, valamint a homoszexualitást népszerűsíti, jeleníti meg.” A médiatörvény új 9. §-ának (6) bekezdése a 9. § (1) bekezdésével összefüggésben arra kötelezi a médiaszolgáltatókat, hogy az V. kategóriába sorolják be azokat a műsorokat (tizennyolc éven

⁵⁴ Amnesty International, „Hungary - Dark day for LGBTI rights as homophobic and transphobic law adopted” [Magyarország – a homofób és transfób törvény elfogadása sötét nap az LGBTI jogoknak] 2021 június 15. <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2021/06/hungary-dark-day-for-lgbti-rights-as-homophobic-and-transphobic-law-adopted/>

⁵⁵ The Guardian, „Hungary passes law banning LGBT content in schools or kids' TV.” 2021 június 15.; Reuters, „Hungary's anti-LGBTI law breaches international rights standards - European rights body” 14 December 2021 <https://www.reuters.com/world/europe/hungarys-anti-lgbti-law-breaches-international-rights-standards-european-rights-2021-12-14/>

⁵⁶ Amnesty International, Twitter post: „Another demo, this time at the office of the President of #Hungary. It is high time for János Áder to do his job for once and protect the people he serves. The #propagandalaw must go!” 2021 június 16. <https://twitter.com/AmnestyHungary/status/1405226576875339777>

⁵⁷ Szabad a Hang, „Címzett: Áder János - Nem akarunk orosz mintájú homofób törvényeket!” 2021. <https://szabad.ahang.hu/petitions/nem-akarunk-orosz-mintaju-homofob-torvenyeket>

⁵⁸ 2021. évi LXXIX. Törvény (propagandatörvény), Részletes indokolás, https://www.parlament.hu/documents/129291/40734520/T16365_1.pdf 10. o.

SZABADSÁGTÓL A CENZÚRÁIG

A MAGYAR PROPAGANDATÖRvény HATÁSAI

Amnesty International

aluliak számára nem ajánlott), amelyeknek meghatározó eleme a születési nemnek megfelelő önazonosságtól való eltérésnek, a nem megváltoztatásának, valamint a homoszexualitásnak a népszerűsítése, megjelenítése.

A médiatörvény új 32. §-a (4a) bekezdése értelmében nem minősül közérdekű közleménynek vagy társadalmi célú reklámnak az olyan műsorszám, amely alkalmas a gyermekek megfelelő fizikai, szellemi és erkölcsi fejlődésének a kedvezőtlen befolyásolására, különösen azáltal, hogy meghatározó eleme a szexualitás öncélú ábrázolása, a pornográfia, továbbá a születési nemnek megfelelő önazonosságtól való eltérésnek, a nem megváltoztatásának, valamint a homoszexualitásnak a népszerűsítése, megjelenítése.

A médiatörvény 179. § (2) bekezdése helyébe egy olyan rendelkezés lépett, amely szerint a Médianács köteles kérni, hogy egy másik tagállam intézkedjen az általa megjelölt besorolással kapcsolatos jogsértések megszüntetése érdekében.

A homályosan megfogalmazott jogszabály nem tisztázza, hogyan kell értelmezni a homoszexualitás vagy a nemváltoztatás népszerűsítését vagy ábrázolását, így az értelmezés és a végrehajtás módját kizárólag az érintettek és a hatóságokra – például a kormány által választott tagokból álló Médianácsra - bízta.⁵⁹

4.3 SZANKCIÓK

A propagandatörvény érintetlenül hagyta az ágazati törvényekben meglévő szankciókat. A reklámtörvény 24-26. §-a szerint abban az esetben, ha a reklám a reklámozásra vonatkozó szabályokat sérti, a fogyasztóvédelmi törvény szankcióit kell alkalmazni.⁶⁰ A fogyasztóvédelmi törvény 47. §-a értelmében a fogyasztói jogok megsértése esetén a fogyasztóvédelmi hatóság több szankciót is alkalmazhat, többek között: online tartalom azonnali eltávolítását, áruk elkobzását, üzletek/szolgáltató létesítmények bezárását és bírság kiszabását.⁶¹ A bírságot a társaság (szolgáltató) éves nettó árbevétele határozza meg: 100 millió forint feletti árbevétellel rendelkező vállalkozások esetében legfeljebb 500 millió forint, 100 millió forint alatti árbevétellel rendelkező vállalkozások esetében pedig legfeljebb 5 millió forint lehet.

A kereskedelmi tevékenységre vonatkozó 210/2009. (IX. 29.) Korm. rendelet, 26. § (1) bekezdése alapján, ha az áruk értékesítésére vonatkozó rendelkezéseket megsértik, szintén a fogyasztóvédelmi törvényben meghatározott szankciók alkalmazhatók. Továbbá a rendelet 27. § (1) bekezdése szerint a helyi önkormányzat jegyzője a szabályok megsértése esetén a kereskedelmi tevékenységet felfüggesztheti, vagy legfeljebb 90 nappal bezárathatja az üzletet. A 27. § (2) bekezdése szerint, ha a tulajdonos a jegyző által előírt követelményeknek nem tesz eleget, az üzletet véglegesen is bezárathatja.

A médiatörvény megsértése esetén a Médianács szankciókat alkalmazhat. Első jogsértés esetén a szankció enyhe, de súlyos szabálysértés esetén a szankciók sokkal szigorúbbak lehetnek. A 187. § szerint a Médianács 15 perctől hét napig terjedő időtartamra felfüggesztheti a médiaszolgáltatói jogosultságot. Felmondhatja a szolgáltatóval kötött szolgáltatási szerződést, vagy elrendelheti annak törlését a nyilvántartásból, így a médiaszolgáltatásai nem lesznek elérhetők a nyilvánosság számára. A médiaszolgáltató típusától függően 3 és 200 millió forint közötti bírság szabható ki, valamint 2 millió forintig terjedő bírság a szolgáltatónál vezetői szerepet betöltő személyek esetében is kiszabható.

4.4 POST FACTO REFERENDUM

Az országos tiltakozásra és a nemzetközi felháborodásra⁶², illetve jogi lépésekre - beleértve az Európai Bizottság azon szándékát, hogy jogi lépéseket tegyen a propagandatörvény ellen,⁶³ - reagálva a magyar kormány úgy döntött, hogy az országgyűlési választásokkal azonos napon országos népszavazást is tart⁶⁴ a

⁵⁹ A testület elnökét és négy tagját az Országgyűlés választja meg kilenc évre, a jelenlévő képviselők kétharmadának szavazatával. A Fidesznek kétharmados többsége van az Országgyűlésben, jelöltjeiket 2019. december 10-én választották meg. <https://nmhh.hu/mediatanacs/tagok>

⁶⁰ 1997. évi CLV. törvény a fogyasztóvédelemről (Fogyasztóvédelmi törvény) <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99700155.tv>

⁶¹ Fogyasztóvédelmi törvény 47/C. §

⁶² Politico, „It's Hungary vs. Everyone after attacks on LGBTQ+ rights” [Magyarország vs. Mindenki az LMBTQ+ jogok elleni támadások után] 2021 június 23., <https://www.politico.eu/article/its-hungary-vs-everyone-after-attacks-on-lgbtq-rights-euro-2020-viktor-orban>

⁶³ Politico, „A shame’: Von der Leyen vows EU will fight Hungary’s anti-LGBTQ+ law” [„Szégyen”: Von der Leyen megfogadta, hogy az EU harcolni fog Magyarország LMBTQ+-ellenes törvénye ellen] 2021 június 23. <https://www.politico.eu/article/european-commission-legal-steps-hungarys-anti-lgbtq-law>

⁶⁴ Nemzeti Választási Iroda, Országos népszavazás: Összesített eredmények, 2022. április 3. <https://vtr.valasztas.hu/nepszavazas2022>

SZABADSÁGTÓL A CENZÚRÁIG

A MAGYAR PROPAGANDATÖRVÉNY HATÁSAI

gyermek szexuális irányultsággal és nemi identitással kapcsolatos információkhoz való hozzáféréséről, hogy „megvédje” a már elfogadott propagandatörvényt, illetve további jogalkotást készítsen elő.

A népszavazás bejelentésekor a miniszterelnök kijelentette, hogy Magyarországot „Brüsszel” (az EU magyar kormány által általánosan használt szinonimája) vette célba. Kifejtette, szerinte Brüsszel azt akarja, „ami Nyugat-Európában már állandósult”, vagyis, hogy „az LMBTQ-aktivisták bejárnak az óvodákba és az iskolákba, ők végzik a szexuális felvilágosítást”.⁶⁵ A miniszterelnök kijelentette, hogy ez veszélyt jelent Magyarországra, ezért a kormány úgy döntött, hogy öt „gyermekvédelmi” kérdésben népszavazást ír ki.

A népszavazáson feltett kérdések komoly aggodalmat keltettek számos emberi jogi szervezetben, köztük az Amnesty Internationalban is, mivel megerősítették az LMBTI emberekkel szembeni káros sztereotípiákat.⁶⁶ Az Amnesty International Magyarország álláspontja az volt, hogy a népszavazás célja nem a gyermekek védelme, hanem a magyarországi LMBTI közösség további kirekesztése és veszélyeztetése.⁶⁷ Az Amnesty és a Háttér Társaság vezetésével országos kampány indult, hogy érvénytelen szavazatok leadására buzdítsák a szavazókat. A kampány sikeres volt, a népszavazást a Nemzeti Választási Iroda érvénytelennek nyilvánította, mert nem érkezett elegendő érvényes szavazat.⁶⁸

A népszavazást követően a Nemzeti Választási Bizottság (NVB) több civil szervezetet, köztük a Háttér Társaságot és az Amnesty International Magyarországot is megbírságot.⁶⁹ A Háttér Társaságot és az Amnesty Internationalt többek között fejenként 3 millió forint bírság megfizetésére is kötelezték, mivel ők voltak a kampány fő szervezői. A Kúria az öt ügyből három esetében helyt adott a civil szervezetek fellebbezésének, két esetben azonban elutasította azokat. A bíróság a Háttér Társasággal szemben helyben hagyta a bírságot kiszabó döntést, illetve megállapította, hogy az Amnesty International jogsértést követett el, amikor érvénytelen szavazatra buzdított.⁷⁰ Az Alkotmánybíróság ezután elutasította az alkotmányjogi panasz indítványokat is.⁷¹ A két civil szervezet közösen nyújtott be kérelmet az EJEB-hez, amelynek elbírálása jelenleg is folyamatban van.⁷² Az Amnesty International azzal érvelt, hogy a népszavazáshoz vezető kampány a közügyek körébe tartozik, és így az Emberi Jogok Európai Egyezményének (EJEE) 10. cikké szerinti véleménynyilvánítás szabadságához való jog egyik legvédettebb aspektusa, beleértve az érvénytelen szavazat leadására való ösztönzést is. A magyar törvények szerint az érvénytelen szavazat leadása nem jogellenes, ezért a szavazóknak joguk van ezen a módon is kinyilvánítani véleményüket a népszavazási kérdésekben, ezért a népszavazási kampány során kifejtett vélemény miatt kiszabott szankciók az EJEE 10. cikkének indokolatlan korlátozását jelenti.

Orbán Viktor korábban is győzelemként kommunikált érvénytelen népszavazási eredményeket,⁷³ és 2022-ben sem habozott megismételni ezt a trükköt. Hollik István, a Fidesz kommunikációs igazgatója a kormánypártok választási eredményváróján már bejelentette, hogy „Megnézzük az érvényes szavazatokat, és aki hajlandó volt elmondani a véleményét a gyermekeink védelméről, mi azt alkotmányozási kötelezettségünknek tartjuk, a szerint fogunk eljárni, ami a népszavazás eredménye.”⁷⁴ Emellett az is megfigyelhető volt, hogy a népszavazás érvénytelenségéről egyszerűen nem tájékoztatta a szavazókat a kormányoldal és több hozzá közelálló médium.⁷⁵ Az érvénytelen népszavazásról a miniszterelnököt is

⁶⁵ Magyarország Kormánya, „Gyermekvédelmi népszavazást kezdeményez a kormány öt kérdésben” Sajtóközlemény, 2021. július 21. <https://kormany.hu/hirek/gyermekvedelmi-nepszavazast-kezdemenyez-a-kormany>

⁶⁶ Népszavazási kérdések: Támogatja-e Ön, hogy kiskorú gyermekeknek köznevelési intézményben a szülő hozzájárulása nélkül szexuális irányultságokat bemutató foglalkozást tartsanak? Támogatja-e Ön, hogy kiskorú gyermekek számára nemi átalakító kezeléseket népszerűsítsenek? Támogatja-e Ön, hogy kiskorú gyermekek számára is elérhetőek legyenek nemátalakító kezelések? Támogatja-e Ön, hogy kiskorú gyermekeknek fejlődésüket befolyásoló szexuális médiatartalmakat korlátozás nélkül mutassanak be? Támogatja-e Ön, hogy kiskorú gyermekeknek a nem megváltoztatását bemutató médiatartalmakat jelenítsenek meg?

⁶⁷ Amnesty International, „Szavazzunk érvénytelenül a kormány kiközösítő népszavazásán!” 2022. január 11. <https://www.amnesty.hu/szavazzunk-ervenytelenul-a-kormany-kikozosito-nepszavazasan/>

⁶⁸ HVG, „Érvénytelen lett a népszavazás” 2022. április 04. https://hvg.hu/itthon/20220404_Ervenytelen lett_a_nepszavazas

⁶⁹ Amnesty International, „Megijedt a kormány: bírsággal hallgattatná el a propaganda-népszavazás megbuktatóit” Sajtóközlemény, 2022. április 9. <https://www.amnesty.hu/megijedt-a-kormany-birsaggal-hallgattatnak-el-a-propaganda-nepszavazas-megbuktaitoi/>

⁷⁰ Budapest Times, „Kúria scraps election committee decision to fine NGOs for negative referendum campaign” 2022. április 16. <https://www.budapesttimes.hu/hungary/kuria-scrap-election-committee-decision-to-fine-ngos-for-negative-referendum-campaign/>

⁷¹ Magyarország Alkotmánybírósága, 3216/2022 (V. 11) sz. végzés, 2022. április 22. <https://alkotmanybirosag.hu/ugyadatlap/?id=D2169A2043DA000AC1258829005B9186>; Magyarország Alkotmánybírósága, 3217/2022. (V. 11.) sz. végzés, 2022. április 22. <https://alkotmanybirosag.hu/ugyadatlap/?id=D169AC2A934887D3C1258829005B9136>

⁷² EJEB, 43901/22 sz. kérelem.

⁷³ Radio Free Europe, „Hungary's Orban Claims Referendum Victory Despite Low Turnout” 2016. október 3. <https://www.rferl.org/a/hungary-orban-referendum-claims-victory/28028180.html>

⁷⁴ HVG, „A közmédia továbbra is egyszerűen elhallgatja, hogy megbukott a népszavazás” 2022. április 7. https://hvg.hu/itthon/20220407_ervenytelen_gyermekvedelmi_nepszavazas_orban_viktor_brusszel

⁷⁵ HVG, „Nem tudja meg, hogy érvénytelen a népszavazás, aki a kormány médiából tájékozik.” 2022. április 04. https://hvg.hu/itthon/20220404_Nem_tudja_meg_hogy_ervenytelen_a_nepszavazas_aki_a_kormanymediabol_tajekozodik?s=hk

SZABADSÁGTÓL A CENZÚRÁIG

A MAGYAR PROPAGANDATÖRVÉNY HATÁSAI

Amnesty International

kérdezték nemzetközi sajtótájékoztatóján, ahol Orbán Viktor azt mondta „nem, hogy politikai felhatalmazást jelent az eredmény, hanem egyenesen politikai kötelezettség áll fönn, amit a kormánynak végre kell hajtania.”⁷⁶

4.5 A VELENCEI BIZOTTSÁG ÁLLÁSFOGLALÁSA

2021. szeptember 24-i levelében az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlésének Esélyegyenlőségi és Megkülönböztetésmentességi Bizottsága felkérte a Velencei Bizottságot, hogy értékelje a propagandatörvény összeegyeztethetőségét a nemzetközi emberi jogi normákkal.⁷⁷ A Velencei Bizottság véleménye nem hozott meglepő eredményeket, mivel a Velencei Bizottság korábbi állásfoglalásaiból is egyértelműen következik, hogy az ilyen jogszabályok csak erősítik az előítéleteket és a homofóbiát, és összeegyeztethetetlenek az emberi jogokkal.⁷⁸ A Velencei Bizottság 2013-ban közzétett, a „homoszexuális propagandát” tiltó, orosz, ukrán és moldovai törvényekről szóló véleményében már korábban megállapította, hogy azokat hatályon kívül kell helyezni, mivel „a homoszexuális propagandát tiltó törvényi rendelkezések összeegyeztethetetlenek az EJEE-vel és a nemzetközi emberi jogi normákkal”.⁷⁹ A testület azzal érvelt, hogy „a homoszexualitást mint a szexuális irányultság egy változatát az EJEE védi, és mint ilyen, a hatóságok nem tekinthetik erkölcstelennek”.⁸⁰ Hozzátette, hogy a „homoszexuális propaganda” ésszerű vagy objektív kritériumok nélküli tiltása szexuális irányultságon alapuló megkülönböztetésnek minősül.⁸¹

A propagandatörvény vizsgálatakor a Velencei Bizottság megjegyezte, hogy úgy tűnik, hogy a törvény a házasság és a család kérdéseit érintő magyarországi alkotmányos változások végrehajtását szolgálja, beleértve a nemi identitás és a gyermeknevelés kérdéseit is. 2021. júliusi véleményükben értékelték az Alaptörvény módosításait, és figyelmeztettek annak veszélyére, hogy „tovább erősítik azt a hozzáállást, amely szerint a nem heteroszexuális életmódot alsóbbrendűnek tekintik, és ellenséges és megbélyegző légkört táplálnak az LMBTQI emberekkel szemben”.⁸²

A Bizottság rámutatott arra is, hogy bár nincs olyan törvény vagy nemzetközi norma, amely megerősítené, hogy a gyermekeknek joguk van tájékoztatást kapni a szexuális irányultsággal és a nemi identitással foglalkozó témákról, a Gyermekek Jogairól szóló Egyezmény előírja az államok számára, hogy biztosítsák a gyermekek „hozzáférését a különböző nemzeti és nemzetközi forrásokból származó információkhoz”.⁸³ A véleményében azt is kiemelte, hogy a propagandatörvény rendelkezéseit nem fogalmazták meg kellő pontossággal ahhoz, hogy megfeleljenek az EJEE 10. cikkének (2) bekezdésében és a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya 19. cikkének (3) bekezdésében foglalt „törvény által előírt” követelménynek. Ezenkívül megállapította, hogy a törvényben rögzített tilalom hátrányos megkülönböztetésnek minősül, mivel a vizsgált rendelkezések megalkotói nem terjesztettek elő semmilyen ésszerű és objektív igazolást az eltérő bánásmódról.⁸⁴ A propagandatörvényt tehát összeegyeztethetetlennek találták az EJEE alapjául szolgáló értékekkel, amellet, hogy nem felelt meg az Egyezmény 10. és 14. cikkében előírt korlátozási követelményeknek sem.

⁷⁶ HVG, „Magyarország nem enged Brüsszel nyomásának, május végére állhat össze az új kormány - Orbán a sajtó elé állt a választási győzelem után” 2022. április 06. https://hvg.hu/itthon/20220406_Orban_Viktor_sajtotajekoztato

⁷⁷ Velencei Bizottság, 707 / 2012 sz. Véleménye, 2013 június 18. [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2013\)022-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2013)022-e)

⁷⁸ Velencei Bizottság, 707 / 2012 sz. véleménye.

⁷⁹ Velencei Bizottság, 707 / 2012 sz. Véleménye, para. 83.

⁸⁰ Velencei Bizottság 707 / 2012 sz. Véleménye. para. 80.

⁸¹ EJEB, *Bayev and others v Russia*, 67667/09, 44092/12 and 56717/12, Judgement, 2017 június 20. [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-174422%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-174422%22]})

⁸² Velencei Bizottság, 1035 / 2021 sz. Véleménye, 2021 július 2, [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2021\)029-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2021)029-e)

⁸³ ENSZ Gyermekjogi Bizottság, General Comment 4: Adolescent health and development in the context of the Convention on the Rights of the Child [A fiatalok egészsége és fejlődése a Gyermekek Jogairól szóló Egyezményrel összefüggésben], <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Women/WGRS/Health/GC4.pdf> para.10.

⁸⁴ Velencei Bizottság, 1059 / 2021 sz. Vélemény, 2021 december 13. [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2021\)050-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2021)050-e) para. 70.

SZABADSÁGTÓL A CENZÚRÁIG

A MAGYAR PROPAGANDATÖRVÉNY HATÁSAI

5. NEMZETKÖZÖZI SZTENDERDEK

„Nehéz is valakinek, aki nem ebben él, elmagyarázni, hogy miért nagyon rossz ez a törvény. Mert ugye ő azt fogja mondani, hogy de hát nincsenek perek, akkor ez nem baj. És azt elmagyarázni, hogy azért nincsenek perek, mert az emberek túlságosan óvatosan közelítenek minden témához, ami a szexuális irányultságot, nemi identitást érint.”

Polgári Eszter, Háttér Társaság⁸⁵

6.1 A VÉLEMÉNYNYILVÁNÍTÁS SZABADSÁGA

A véleménynyilvánításhoz való jogot a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányának 19. cikkelye és az Emberi Jogok Európai Egyezményének 10. cikke rögzíti, amelyek védik minden egyén jogát ahhoz, hogy szabadon kifejezze gondolatait és véleményét, valamint, hogy az információk, eszmék megismerésének és közlésének szabadságát országhatárokon túl és anélkül gyakorolja, hogy ebbe hatósági szerv beavatkozhasson.

A véleménynyilvánításhoz való jog a demokratikus társadalom alapvető pillére, minden egyén fejlődéséhez nélkülözhetetlen és az emberi jogok érvényesítésének is alapfeltétele. A véleménynyilvánítás szabadsága emellett kollektív jog is, abban az értelemben, hogy felruhazza a különböző társadalmi csoportokat azzal a képességgel, hogy közösen adjanak hangot véleményüknek.

Bár a véleménynyilvánításhoz való jog nem abszolút, a korlátozások csak akkor indokolhatóak, ha azok törvényben meghatározottak és szükségesek, valamint arányos intézkedéseknek minősülnek mások jogainak vagy jó hírnevének tiszteletben tartása, illetőleg a nemzetbiztonság vagy a közrend, a közegészség vagy a közérkölcök védelme érdekében. A korlátozásoknak összhangban kell állniuk a nemzetközi jogban elismert összes többi emberi joggal, beleértve az egyenlőséghez és a megkülönböztetésmentességhez való jogot, és nem sérthetik az érintett jog lényeges tartalmát, illetve nem alkalmazhatók diszkriminatív vagy önkényes módon sem.⁸⁶

⁸⁵ Interjú Polgári Eszterrel, a Háttér Társaság jogi programigazgatójával, 2023. június 15.

⁸⁶ ENSZ, General Comment 34: Article 19: Freedoms of opinion and expression, 2011. szeptember 12, UN Doc. CCPR/C/GC/34, para. 21-22.

SZABADSÁGTÓL A CENZÚRÁIG

A MAGYAR PROPAGANDATÖRVÉNY HATÁSAI

Amnesty International

Az ENSZ Emberi Jogi Bizottsága (EJB), egy független szakértőkből álló testület, amelynek feladata a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányának való állami megfelelés nyomán követése. Az EJB szerint ahhoz, hogy a korlátozások megfeleljenek a jogszerűségi tesztnek, hozzáférhetőnek kell lenniük a nyilvánosság számára, és kellő pontossággal kell megfogalmazni őket ahhoz, hogy lehetővé tegyék az egyén számára magatartásuk megfelelő alakítását.⁸⁷

A korlátozásoknak meg kell felelniük a szükségesség és arányosság szigorú tesztjének is, ami azt jelenti, hogy az intézkedéseknek egyrészt szükségeseknek kell lenniük a konkrét jogszerű cél eléréséhez, másrészt arányosnak kell lenniük. Az EJB hangsúlyozta azt is, hogy a jogszabályban meghatározott, illetve a hatóságok által alkalmazott korlátozásoknak minden esetben a lehető legkevésbé beavatkozó eszközöknek kell lenniük, arányosnak kell lenniük a védendő érdekekkel, és nem lehetnek túl általánosak.⁸⁸ Ezen feltételek teljesülésének a bizonyítása pedig minden esetben az államra hárul.

Az államok kötelesek megvédeni az embereket a hátrányos megkülönböztetéstől, többek között szexuális irányultságuk, nemi identitásuk vagy nemi önkifejezésük, illetve nemi jellemzőik alapján. A diszkrimináció tilalmának betartása minden állam egyetemes és megingathatatlan kötelezettsége. Minden egyént tisztességesen és egyenlően kell kezelni, függetlenül szexuális irányultságától, nemi identitásától vagy nemi jellemzőitől. Az e tényezők bármelyikén alapuló hátrányos megkülönböztetés elfogadhatatlan.

Az Alaptörvény IX. Cikke is kimondja, hogy „mindenkinek joga van a véleménynyilvánítás szabadságához”, és kinyilvánítja, hogy Magyarország elismeri és védi a sajtó szabadságát és sokszínűségét, biztosítja a demokratikus közvélemény kialakulásához szükséges szabad tájékoztatás feltételeit. A XV. cikk garantálja a törvény előtti egyenlőséget, és hogy Magyarország az alapvető jogokat mindenkinél bármely megkülönböztetés, nevezetesen faj, szín, nem, fogyatékoság, nyelv, vallás, politikai vagy más vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, vagyoni, születési vagy egyéb helyzet szerinti különbségtétel nélkül biztosítja. Még ha a XV. cikk nem is nevesíti kifejezetten a szexuális irányultságon vagy nemi identitáson alapuló megkülönböztetést, különböző nemzetközi egyezmények, köztük a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya (2. És 26. cikk), az EUMSZ (19. cikk), és a 2000/78/EK irányelv (az úgynevezett "foglalkoztatási egyenlőségről szóló irányelv"), valamint az Európai Unió Alapjogi Chartája e tekintetben is köti Magyarországot. Az Európai Unió Alapjogi Chartája védelmet nyújt mind a szexuális irányultságon, mind a nemi identitáson alapuló megkülönböztetéssel szemben, ami a Charta 20. cikkéből (törvény előtti egyenlőség) és 21. cikkéből (többek között a nemi és szexuális irányultságon alapuló megkülönböztetés tilalma) következik, tehát az uniós jog alkalmazási területén, a szexuális irányultságon vagy nemi identitáson alapuló eltérő bánásmód nem engedhető meg. A megkülönböztetésnek ezt a tilalmát az Európai Unió Bíróságának ítélezési gyakorlata megerősítette. Az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvény (Ebkvt.) emellett kifejezetten tiltja a szexuális irányultságon és nemi identitáson alapuló hátrányos megkülönböztetést a foglalkoztatás, az oktatás, a lakhatás, az egészségügy, valamint az árukhoz és szolgáltatásokhoz való hozzáférés területén.

Az ENSZ Emberi Jogi Főbiztos rámutatott, hogy számos államban olyan törvényeket fogadtak el, amelyek célja a szexuális irányultságról és a nemi identitásról, az LMBTI emberek emberi jogaival foglalkozó jogvédők és civil szervezetek munkájáról, valamint az e kérdésekkel kapcsolatos eseményekről folytatott nyilvános vita megtiltása vagy korlátozása, gyakran a „gyermekvédelem” hivatkozva.⁸⁹ A Főbiztos megállapította, hogy az ilyen törvények megfogalmazása gyakran homályos, és ezért lehetőséget adnak arra, hogy önkényesen korlátozzák a véleménynyilvánítás szabadságát és a tájékoztatáshoz való jogot. Hasonlóképpen, az ENSZ véleménynyilvánítás szabadságával foglalkozó különleges jelentésvője is elítélte a "homoszexuális propagandáról" szóló törvényeket, mivel a legitím véleménynyilvánítás cenzúrájának megfelelő korlátozását jelentik. Az ENSZ szakértője kifejezetten azokat a bizonyítékokat emelte ki, amelyek azt mutatják, hogy az ilyen törvények elősegítik az intoleranciát, a megfélemlítést és az erőszakot, illetve megfosztják az embereket a pontos információkhoz való hozzáférés lehetőségétől.⁹⁰

Az ENSZ Emberi Jogi Bizottsága azt is megállapította, hogy az úgynevezett „gyermekeket célzó homoszexuális propaganda” miatti elítélés sérti a véleménynyilvánítás szabadságához és a törvény előtti egyenlőséghez való jogot.⁹¹ A Gyermekjogi Bizottság hasonlóképpen rámutatott arra, hogy az ilyen

⁸⁷ UN General Comment 34, para. 25 t

⁸⁸ UN General Comment 34, para. 34

⁸⁹ ENSZ, Emberi Jogi Főbiztos, Jelentés a szexuális irányultságon és nemi identitáson alapuló megkülönböztetésről és erőszakról (A/HRC/29/23), 2015, para. 48

⁹⁰ ENSZ, A véleményalkotás és véleménynyilvánítás szabadságához való jog előmozdításával és védelmével foglalkozó Különleges Előadó, Jelentés: Nemek közötti egyenlőség és véleménynyilvánítás szabadsága, 2021 július 30, UN Doc. A/76/258, para. 28.

⁹¹ ENSZ, Emberi Jogi Bizottság, *Irina Fedotova v. Russian Federation*, Communication No. 1932/2010 (CCPR/ C/106/D/1932/2010), 2012, para. 10.8.

szabadságtól a cenzúráig

A Magyar Propagandatörvény Hatásai

gyermekük védelmére hivatkozó korlátozások valójában ellenkező hatást váltanak ki, miközben felerősítik az előítéleteket, és erőszakhoz, zaklatáshoz vezetnek.⁹²

Az ENSZ Emberi Jogi Főbiztosa kijelentette, hogy „az LMBTI emberek jogaiért folytatott küzdelem az emberi jogokért folyó küzdelem központi eleme”.⁹³ E tekintetben az ENSZ emberijog-védők helyzetével foglalkozó különleges jelentéstevője aggodalmát fejezte ki a jogvédők előtt álló kockázatok és kihívások miatt, mivel őket vallási vezetők, politikusok és konzervatív csoportok tagjai úgy állítják be, mint akik destabilizálni kívánják a politikai és társadalmi rendet, pusztán a szexuális és nemi kisebbségekkel szembeni megkülönböztetés elleni küzdelemben és a nemek közötti egyenlőség érdekében végzett munkájuk miatt.⁹⁴

⁹² ENSZ, Gyermekjogi Bizottság, Záró észrevételek az Orosz Föderációról CRC/C/RUS/CO/4-5, 2014, paras. 24-25.

⁹³ ENSZ, Emberi Jogi Főbiztos, Észrevételek az LMBTI-személyek elleni erőszakról, 2018. szeptember 25.
<https://www.ohchr.org/en/statements/2018/09/violence-against-lgbti>

⁹⁴ ENSZ, A női emberi jogi jogvédők helyzete – Az emberi jogi jogvédők helyzetével foglalkozó különfőadós jelentése A/HRC/40/60,
https://ap.ohchr.org/documents/dpage_e.aspx?si=A/HRC/40/60 para 31.

SZABADSÁGTÓL A CENZÚRÁIG

A MAGYAR PROPAGANDATÖRVÉNY HATÁSAI

6. A JOGSZERŰSÉG KÉRDÉSÉRŐL

“Megalázó, hogy ilyeneken kell gondolkodni, hogy melyik könyvben mi szerepel.”

Egy magyar kiadó főszerkesztője⁹⁵

Ez a fejezet részletesen bemutatja, hogy a propagandatörvény a gyakorlatban hogyan sérti Magyarország emberi jogi kötelezettségeit, mivel nem teljesíti azt a fentebb bemutatott követelményrendszert, amelynek minden véleménynyilvánítási szabadságot korlátozó intézkedésnek meg kell felelnie. Felvázolja, hogy a törvény rendelkezései hogyan korlátozzák az emberek információhoz való hozzáférési jogát és hogy ezek a rendelkezések hogyan erősítik meg az LGBTI emberekkel kapcsolatos kirekesztést, diszkriminációt és negatív sztereotípiákat Magyarországon.

7.1 AZ INFORMÁCIÓK MEGISMERÉSÉHEZ VALÓ JOG KORLÁTOZÁSA

A véleménynyilvánítás szabadságához való jog magában foglalja a mindenféle információ és gondolat keresésének és fogadásának jogát, és beletartozik „a gondolatok és vélemények minden olyan formájáról szóló közlések fogadását, amelyek másoknak átadhatók”.⁹⁶ Az ENSZ véleményalkotás és véleménynyilvánításhoz való jog előmozdításával és védelmével foglalkozó különleges jelentéstevő szerint a gyermekeknek joguk van mindenfajta információhoz és eszméhez hozzájutni, mivel „az információ keresése és az ahhoz való hozzáférés elengedhetetlen a gyermek fejlődéséhez, és alapvető előfeltétele a társadalmi életben való részvételnek is”.⁹⁷

A propagandatörvény végrehajtása azonban azt eredményezte, hogy bizonyos típusú tartalmak ma már kevésbé elérhetők Magyarországon, különösen a gyermekek és a fiatalok számára, ami korlátozza az információk és eszmék megismeréséhez való jogukat.

Az Amnesty International tartalomszolgáltatókkal készített interjúi részletesen megmutatták, hogyan korlátozzák az LGBTI embereket ábrázoló tartalmak elérhetőségét és terjesztését a propagandatörvény korlátozásai. Egyes esetekben maguk a szolgáltatók tesznek elérhetetlenné - nem mutatnak be - tartalmakat a gyermekek és fiatalok számára a jogkövetkezményektől való félelem miatt, más esetekben a hatóságok beavatkozásának eredménye, hogy egyes termékek hozzáférése korlátozásra kerül vagy megszűnik.

⁹⁵ Interjú egy magyar kiadó főszerkesztőjével 2023. június 7.

⁹⁶ ENSZ, EJB, General comment 34. para 11.

⁹⁷ ENSZ, A véleményalkotás és véleménynyilvánítás szabadságához való jog előmozdításával és védelmével foglalkozó különleges előadó, Jelentés: A véleményalkotás és a véleménynyilvánítás szabadságához való jog előmozdítása és védelme, 2014. augusztus 21, UN Doc. A/69/335, para 18.

SZABADSÁGTÓL A CENZÚRÁIG

A MAGYAR PROPAGANDATÖRVÉNY HATÁSAI

Amnesty International

7.1.1 HOZZÁFÉRÉS A KÖNYVEKHEZ

Az Amnesty International három könyvesbolt képviselőjével és két szerzővel készített interjút, hogy megtudja, hogyan befolyásolta a propagandatörvény a tartalmak terjesztésére vonatkozó döntéseiket, és milyen hatással volt ez rájuk személyesen.

Ács Tibor, Magyarország legnagyobb könyvkereskedésének, a Libri-Bookline Zrt-nek a beszerzési és logisztikai igazgatója megosztotta az Amnesty Internationallel, hogy a kormányrendelet hatálybalépésekor a Libri-Bookline Zrt-nek át kellett gondolnia, hogy milyen változtatásokat kell végrehajtani a szerződésekben, a termékkommunikációban és a megjelenítésben:

„Természetesen, a Libri csoport jogásza már a törvénymódosítás hatálybalépése óta figyeli a jogszabállyal kapcsolatos fejleményeket, jelenleg is folyamatosak az egyeztetések annak kapcsán, hogy milyen gyakorlatot kövessünk a gyerekkönyvek kihelyezésével kapcsolatban, miről egyeztessünk a kiadókkal, milyen módosításokat érdemes tenni a szerződésekben, a termékek kommunikációjában, valamint azok kihelyezése során.”⁹⁸

Ács Tibor jelezte, hogy a Libri boltok polcain továbbra is kaphatók a jogszabály által érintett könyvek, de ezeket másképp kategorizálják.¹⁰³ Papp Dóra regényíró három könyvét, amelyeket eredetileg ifjúsági irodalomként¹⁰⁴ forgalmaztak, átsorolták a felnőtteknek szóló szórakoztató irodalom kategóriájába. A könyvek besorolásáról a könyvkereskedők és a kiadók közösen döntenek, de a jogszabályok értelmében nem sok mérlegelési lehetőségük van, ha továbbra is forgalmazni szeretnének LMBTI karaktereket megjelenítő irodalmi műveket.

A SZERZŐKET ÉRŐ KÁROS HATÁSOK

Papp Dóra magyar író, az olvasás népszerűsítésének pártfogója, elmondta az Amnesty Internationalnak, hogy már a propagandatörvény elfogadásakor aggódott.

„Amikor elfogadták a törvénymódosítást, megülte a gyomromat a bizonytalanság, hiszen nem volt egyértelmű, hogy a korábban megjelent regényeimre vonatkozhat-e a törvény. Arról nem is beszélve, hogy a jövőben megjelenő regényeimre vonatkozik-e majd.”⁹⁹

Kiadója, a Ciceró Könyvstúdió Kft. jogászokkal egyeztetve úgy döntött, hogy Papp könyveit a szórakoztató irodalom kategóriába sorolják, ahelyett, hogy könyveit az eredeti címzetteknek, azaz a fiataloknak forgalmaznák.

Papp Dóra hangsúlyozta, hogy a jogértelmezés lehetőségei szinte korlátlanok: „A „megjelenít” és a „népszerűsít” kifejezéseken múlhat minden. Ha akarom, beletartozik az összes, meleg szerző által írt mű, ha akarom, az iskolában használt irodalomtankönyvben szereplő nem heteroszexuális szerzőkről szóló részekre is vonatkozhat, ha akarom, csak az LMBT főszereplőkről szóló ifjúsági regényekre. Az én esetemben azért lehetett alkalmazható – ez a mai napig csupán sejtésem –, mert a kérdéses három könyvemben (*Tükörlelkek 1*, *Tükörlelkek 2*, *Interferencia*) szerepelnek meleg, biszexuális és pánszexuális mellékszereplők. A *Tükörlelkek 1*. című könyvemben csupán egyetlen meleg mellékszereplőt vonultatok fel, a heteroszexuális főszereplő legjobb barátját. A könyvben egyetlen, melegek között történő kiemeltebb eseményre sem kerül sor – egy randevúra, egy csókra sem.”¹⁰⁰

Papp Dóra azt is megosztotta, hogy a közösségi médiában megfenyegették, hogy a következő dedikálásán leköpi. „Ez nem történt meg, mindenestre biztonsági emberek vigyáztak rám a dedikálásom. Lelkiemben kissé megviselt, hogy annyi év dedikálás után, amikor öröm találkozni az olvasókkal, most elültették bennem a félelmet. Nem tudhattam, mennyire vegyem komolyan a fenyegetést.”¹⁰¹

„Az olvasóim között vannak kezdő írók, akik már jelezték nekem a félelmüket, hogy nem merik befejezni a könyvet, amin dolgoznak, és nem merik majd megjelentetni az írásaikat magyar kiadónál. Ez rettenetesen sajnálatos.”¹⁰² - mesélte az Amnesty Internationalnak.

⁹⁸ Ács Tibor, a Libri-Bookline Zrt. beszerzési és logisztikai igazgatójának írásbeli nyilatkozata, 2023. június 29.

⁹⁹ Papp Dóra író írásbeli nyilatkozata 2023. július 5.

¹⁰⁰ Papp Dóra író írásbeli nyilatkozata 2023. július 5.

¹⁰¹ Papp Dóra író írásbeli nyilatkozata 2023. július 5.

¹⁰² Papp Dóra író írásbeli nyilatkozata 2023. július 5.

¹⁰³ Ács Tibor, a Libri-Bookline Zrt. beszerzési és logisztikai igazgatójának írásbeli nyilatkozata, 2023. június 29.

¹⁰⁴ Papp Dóra, „A legtöbb regényem 14 éven felüli fiataloknak íródott. Szeretek a magyar valóságról írni fiataloknak. Több irodalomtanártól kaptam visszajelzést, hogy több könyvemmel is foglalkoznak az óráikon.” - szerző írásbeli nyilatkozata 2023. július 6.

SZABADSÁGTÓL A CENZÚRÁIG

A MAGYAR PROPAGANDATÖRVÉNY HATÁSAI

Amnesty International

A Telex.hu független hírportál 2023. július 20-án számolt be arról, hogy a Libri felmérést végez könyvesboltjai kínálata tekintetében, hogy ellenőrizzék, vannak-e olyan elhelyezkedésű üzletek, ahol már nem értékesíthetnek olyan kiadványokat, amelyek „a születési nemnek megfelelő önazonosságtól való eltérést, a nem megváltoztatását, a szexualitást öncélúan ábrázoló, valamint a homoszexualitást megjelenítő” könyvnek minősülhetnek.¹⁰⁵ Az értékelés szerint üzleteik közel felét érintheti egy vallási vagy oktatási intézmény közelsége, azaz ezekben az üzletekben ilyen termék még zárt csomagolásban sem forgalmazhatóak. A Libri a jelentés írásáig nem erősítette meg sem a Telex jelentését, sem az ilyen értékelés létezését.

A Lira Könyv Zrt.-t még a propagandatörvény elfogadása előtt 250 000 forintos bírsággal sújtotta a fogyasztóvédelmi hatóság a Szivárványcsaládokért Alapítvány által kiadott *Micsoda család!* című, azonos nemű párok életét bemutató gyermekkönyv miatt. A Pest Megyei Kormányhivatal szerint jelezni kellett volna, hogy a kiadvány „normálistól eltérő” családokat mutat be.¹⁴⁵

A fogyasztóvédelmi hatóság Lira elleni bírságot kiszabó döntésével kapcsolatban Nyáry Krisztián, a Lira Könyv Zrt. kreatív igazgatója elmondta az Amnesty Internationalnak:

„A leírásban benne van, hogy a szegény vásárló bement, és nem tudta, mit vásárol. Ez a *Micsoda család!* című mesekönyv, amit a Szivárványcsaládokért Alapítvány adott ki, tehát a vásárló pontosan tudhatta, mi lehet benne. Egyébként nem azonos neműek szerelméről szól, vagy nem taglalja részletesen, hanem kiderül belőle, hogy egyik mesében a kisgyerekek két apukája van, a másikban két anyukája, és a legitimebb dolog, amit csinálnak az, hogy fogat mosnak.”¹⁰⁶

A Budapest Környéki Törvényszék 2021. november 25-én kimondta, hogy jogellenes volt a bírság kiszabása, és megsemmisítette az erről szóló határozatot. A Kormányhivatal ugyan felülvizsgálati kérelmet nyújtott be, de ezt a Kúria 2022 februárjában elutasította, így a döntés jogerőre emelkedett.¹⁰⁷

Egészen a közelmúltig úgy tűnt, hogy a könyvkereskedők és könyvek biztonságban vannak a cenzúrától. 2023. május elején azonban valami megváltozott.

A Lira Könyv Zrt egyik üzletében került sor egy ellenőrzésre, ahol a fogyasztóvédelmi hatóság kifogást emelt egy képregény ellen, amelyben két fiú szerelmes egymásba. Alice Oseman *Heartstopper* című képregényét a Lira az üzlete ifjúsági könyvek részlegében helyezte el.¹⁰⁸

Nem sokkal a Líránál tartott ellenőrzés után Rétvári Bence a Belügyminisztérium parlamenti államtitkára bejegyzést tett közzé: „A címlapot és egy-egy oldalt elnézve, talán az a fő üzenete a könyvnek, hogy bármelyik tinédzserből lehet homoszexuális, még ha ránézésre a másik nem érdekli is.”¹⁰⁹ Facebook oldalán az államtitkár összemosta a nemi identitás és a szexuális orientáció kérdését is: „Ez a »társadalmi nemek« ideológiája, ez a gender vagy LMBT legfőbb tétele. Szerintük a nemiség nem adottság, hanem társadalmilag választható és változtatható. Valódi szándékuk pedig a család relativizálása és gyengítése. A gender agresszív terjeszkedése már elérte a gyermek és ifjúsági irodalom minden korosztályát.”¹¹⁰

Az ellenőrzés eredményeként a Lira Könyv Zrt.-t 12 millió forintos bírsággal sújtották, mert a „homoszexualitást ábrázoló” *Heartstopper* című könyvet megfelelő csomagolás nélkül gyermekek számára is hozzáférhető módon árulta.¹¹¹ A bírság megfizetése mellett a Kormányhivatal arra is kötelezte a céget, hogy a jövőben gondoskodjon a jogszerű forgalmazásról (azaz a zárt csomagolásról), illetve arról, hogy oktatási vagy vallási intézmények bejáratától számított 200 méteren belül elhelyezkedő üzletekben nem árusítsák azokat.

A fogyasztóvédelmi hatóság a Libri ellen is eljárást indított gyermekkönyvek miatt. Amikor az Amnesty International megkérdezte a Libertól, hogy melyik könyvet érinti a fogyasztóvédelmi eljárás, a Libri ezt az információt „üzleti titoknak” minősítette, és hozzátette, hogy a kiadó hozzájárulása is szükséges ahhoz, hogy

¹⁰⁵ Telex, „Az összes LMBTQ-könyv eltávolítását mérlegeli boltjainak tucatjaiból a Libri a megegellenes törvény miatt” 2023. július 20. <https://telex.hu/belfold/2023/07/20/konyv-libri-megegellenes-torveny-bolt-kinalat-eltavolit>

¹⁰⁶ Interjú Nyáry Krisztiánnal, a Lira Könyv Zrt. kreatív igazgatójával, 2023. június 12.

¹⁰⁷ Media1, „A bíróság szerint jogtalanul kapott bírságot a Micsoda család! című mesekönyv forgalmazója” 2022. március 17. <https://media1.hu/2022/03/17/a-birosag-szerint-jogtalanul-kapott-birsagot-a-micsoda-csalad-cimu-mesekonyv-forgalmazoja/>

¹⁰⁸ Interjú Nyáry Krisztiánnal, a Lira Könyv Zrt. kreatív igazgatójával, 2023. június 12.

¹⁰⁹ Rétvári Bence, Facebook bejegyzés: „Az LMBT mesekönyv után itt az LMBT tini képregény” 2023. május 16. <https://www.facebook.com/RetvariBence/posts/800451651443934>

¹¹⁰ Telex, „Már bírságnak a megegellenes törvény miatt, a Libri felülvizsgálja a kínálatát” 2023. július 3. <https://telex.hu/belfold/2023/07/03/konyv-megegellenes-torveny-birsag-buntetes-libri-lira>

¹¹¹ 444, „12 millió forintos bírságot kapott a Lira, mert nem csomagolta be homoszexualitást megjelenítő könyvet” 2023. július 13. https://444.hu/2023/07/13/12-millio-forintos-birsagot-kapott-a-lira-mert-nem-csomagolta-be-homoszexualitast-megjelenito-konyvet/?fbclid=IwAR3sRXu7p8GsUMfymcjq6aHY_JPB3V-ZwHF5EASv0NqL6KE2Rqkr8IryXw

SZABADSÁGTÓL A CENZÚRÁIG

A MAGYAR PROPAGANDATÖRVÉNY HATÁSAI

Amnesty International

a címről nyilatkozzanak. Később a Lakmusz szerkesztősége,¹¹² ami a Digitális Média Európai Megfigyelőközpontjának része, a fogyasztóvédelmi hatósághoz intézett közérdekű adatok megismerése iránti kérelem útján hozzájutott a Libri könyvesbolt-hálózattal és a Lira Könyv Zrt-vel szemben bírságot kiszabó két határozatot.¹¹³ A döntéseket 2023. augusztus 17-én a Lakmusz honlapján is elérhetővé tették.¹¹⁴ A Libri elleni 1 millió forintos bírság Francesca Cavallo és Elena Favilli *Esti mesék lázadó lányoknak* című könyvének alapult.¹¹⁵ A hatóság által megállapított tények szerint a mesekönyv 42. oldalán Coy, egy fiatal transznemű lány története található, amely „a születési nemtől való eltérést és a nem megváltoztatását ábrázolja, súlyosan megsértve ezzel a gyermekek és serdülők fizikai és szellemi integritásának védelmére vonatkozó jogi követelményt”.¹¹⁶ A hatóság azzal érvelt, hogy a bírság összegének meghatározásakor figyelembe vették a jogsértés jellegét, súlyosságát, mértékét és időtartamát. Emellett figyelembe vették a jogsértés által érintett fogyasztók számát és az „érdekeik sérelmét”. A Lira Könyv Zrt.-t ezeket a szempontokat figyelembe véve 12 millió forintos bírsággal sújtották, mivel mind az öt *Heartstopper* könyv több mint egy éven keresztül elérhető volt a gyerekek számára az üzletben. Azonban a kormányrendelet egyik mondatából hiányzó vessző miatt a Lira sikerrel szállt szembe a bírsággal, és 2024 februárjában a Fővárosi Törvényszék erre hivatkozva megsemmisítette a bírságot kiszabó döntést.¹¹⁷

2023 júliusára a Libri már átlátszó fóliával becsomagolva értékesítette az érintett könyveket.¹¹⁸ Egy hónappal később egy neves könyvesboltlanc jelentős döntést hozott arról, hogy nem engedi meg a gyerekeknek, hogy belelapozzanak azokba a könyvekbe, amelyek nem tartoznak az ifjúsági vagy gyermek szekcióba, hogy megfeleljenek a propagandatörvény jogi előírásainak, és biztosítsák, hogy azok, akik olyan könyveket szeretnének vásárolni, amelyek a propagandatörvény által szabályozott témákat tartalmazhatnak, nagykorúak legyenek.¹¹⁹ A könyvesbolt képviselői tisztázták, hogy az eladó „udvariasan, de egyértelműen felhívta a figyelmét, hogy kiskorú lévén a felnőtt könyvekhez nem mehet oda” a törvény betartása érdekében, azaz megakadályozták a tiltott tartalmú kiadványokhoz való hozzáférést azáltal, hogy útmutatást és tanácsot adtak a vásárlóknak.¹²⁰

„Elképzelhető, hogy a készülő műsoroknál egyszerűen az írók vagy a műsorkészítők változtatnak, akár úgy, hogy mi nem is tudunk róla annak megfelelően, hogy még véletlenül se legyen ellentétes a törvénnyel.”

Kolosi Péter, RTL¹²¹

7.1.2 A LINEÁRIS MÉDIATARTALMAK OSZTÁLYOZÁSA ÉS SUGÁRZÁSA

Orbán Viktor kormányát évek óta komoly kritikák érik a média szabadságát aláásó intézkedéseik miatt. Ezek mind belföldön, mind nemzetközi szinten komoly aggályokat vetettek fel.¹²² A kormány az utóbbi években

¹¹² A Lakmusz egy európai uniós pályázat eredményeként jött létre 2022 januárjában, a Magyar Digitális Média Observatórium (HDMO) projekt első ütemének részeként. A projekt keretében a Lakmusz újságírói további öt autonóm szervezettel dolgoznak a hamis és félrevezető információk magyarországi terjedése ellen. <https://www.lakmusz.hu/hdmo-projekt/>

¹¹³ Lakmusz, „Az Esti Mesék Lázadó Lányoknak című könyv miatt kapta a Libri a „fóliázós” bírságot” 2023. augusztus 17 <https://www.lakmusz.hu/az-esti-mesek-lazado-lanyoknak-cimu-konyv-miatt-kapta-a-libri-a-foliazos-birsagot/>

¹¹⁴ Budapest Főváros Kormányhivatala, BP/2200/02500-5/2023 számú fogyasztóvédelmi határozat, 2023 https://drive.google.com/file/d/1agS6Ek40dJS_3a0X1G25sY9SjW0zp0BE/view

¹¹⁵ Móra Könyvkiadó, Esti mesék lázadó lányoknak 2. - 100 különleges nő története - Francesca Cavallo, Elena Favilli „A HAGYOMÁNYOSTÓL ELTÉRŐ TARTALMÚ KÖNYV!” <https://mora.hu/konyv/esti-mesek-lazado-lanyoknak-2-100-kulonleges-no-tortenete/>

¹¹⁶ Fogyasztóvédelmi határozat 6. oldal

¹¹⁷ Telex "Vesszőhiba miatt úszta meg a meglellenes törvény után kiszabott 12 milliós bírságot a Lira" 2024. február 8. <https://telex.hu/kult/2024/02/08/lira-konyv-heartstopper-birosag-vesszohiba>

¹¹⁸ Daily News Hungary, „Anti-gay law: Books are wrapped in transparent foil in Hungary”, 2023. július 7. <https://dailynewshungary.com/anti-gay-law-books-are-wrapped-in-transparent-foil-in-hungary/>

¹¹⁹ 444, „Az Alexandra kiadó szerint nem szoktak kiküldeni gyerekeket a könyvesboltból, ha a „felnőtteknek szóló” résznél ácsorognak” 2023. szeptember 12. <https://444.hu/2023/09/12/az-alexandra-kiado-szerint-nem-szoktak-kikuldeni-gyerekeket-a-konyvesboltbol-ha-a-felnotteknek-szolo-resznel-aczorognak>

¹²⁰ 444, „According to publisher Alexandra, children are not usually sent out of the bookstore if they are standing at the "adult" section” 12 September 2023. <https://444.hu/2023/09/12/az-alexandra-kiado-szerint-nem-szoktak-kikuldeni-gyerekeket-a-konyvesboltbol-ha-a-felnotteknek-szolo-resznel-aczorognak>

¹²¹ Videóhívás interjú Kolosi Péterrel, az RTL programigazgatójával, 2023. június 26.

¹²² European Federation of Journalists, „New report: Hungary dismantles media freedom and pluralism” 2019. december 3. <https://europeanjournalists.org/blog/2019/12/03/new-report-hungary-dismantles-media-freedom-and-pluralism/>

SZABADSÁGTÓL A CENZÚRÁIG

A MAGYAR PROPAGANDATÖRVÉNY HATÁSAI

Amnesty International

példátlan ellenőrzést és befolyást épített ki a magyar médiában, és olyan törvényeket vezetett be, amelyek korlátozzák a médiapluralizmust és aláássák a szerkesztői függetlenséget.¹²³ Az Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság (NMHH) látja el Magyarországon a hírközlés szabályozási, illetve a médiafelügyeleti feladatait. Az NMHH az elmúlt években meggyengült és függetlensége veszélybe került, mivel a hatóság elnökét a miniszterelnök javaslatára a köztársasági elnöke nevezi ki kilenc évre.

A Médiatanács számos döntése is hozzájárult a tömegtájékoztatás szabadságának és sokszínűségének korlátozásához. A Médiatanács 2019-ben például 476 médiavállalat egyesüléséhez járult hozzá létrehozva a Közép-Európai Sajtó és Média Alapítvány (KESMA) nevű konglomerátumot.¹²⁴ Ez kifejezetten olyan lépés volt, amely elősegítette a példátlan kormánypárti mediakoncentrációt. 2015-ben a Velencei Bizottság azt javasolta, hogy a kormány vezessen be jogi biztosítókat a Médiatanács plurálisabb összetételének biztosítása érdekében,¹²⁵ ezt az ajánlást azóta sem teljesítették. 2022-ben az Európa Tanács Emberi Jogi Biztosa megállapította, hogy a Médiatanács tagjai nem függetlenek, és aggodalmát fejezte ki amiatt, hogy döntéseik bírósági felülvizsgálata korlátozott,¹²⁶ ami ellentétes az audiovizuális médiaszolgáltatásokról szóló uniós irányelvvel és az Európa Tanács normáival is.¹²⁷

Az Európai Unió ajánlásokat fogalmazott meg a kiskorúak és az emberi méltóság hatékony védelmének elérése érdekében.¹²⁸ A médiatörvény inkorporálta ezt az audiovizuális médiaszolgáltatásokról szóló irányelvet,¹²⁹ amely az összes audiovizuális médiára, a hagyományos televíziós műsorsugárzásra és a lekérhető szolgáltatásokra vonatkozó nemzeti jogszabályok uniós szintű koordinációját szabályozza, és ezzel összhangban a kiskorúak védelmére vonatkozó rendelkezéseket is tartalmaz, mégpedig hat tartalomkategóriát és korcsoportot hoz létre a tartalmak minősítése céljából.

A Médiatörvény értelmében a lineáris médiaszolgáltatást nyújtó médiaszolgáltató – a hírműsorszám, a politikai tájékoztató műsorszám, a sportműsorszám, a műsorelőzetes, valamint a politikai reklám, a televíziós vásárlás, a társadalmi célú reklám és a közérdekű közlemény kivételével – valamennyi általa közzétenni kívánt műsorszámot a közzétételt megelőzően valamelyik kategóriába sorolja. Magyarország joghatósága alatt jelenleg 10 kereskedelmi alapon működő lineáris médiaszolgáltatást nyújtó szolgáltató van,¹³⁰ továbbá 6 közszolgálati lineáris médiaszolgáltató.¹³¹

A propagandatörvény elfogadásakor az NMHH Médiatanácsa aktualizálta a televíziós és rádiós tartalmak korhatár-besorolására vonatkozó ajánlását, hogy iránymutatása megfeleljen az új rendelkezéseknek.¹³²

Aranyosné dr. Börcs Janka, aki hatósági főelőadóként 1994-ben csatlakozott az akkori Hírközlési Főfelügyelethez, 2010-től tölti be a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság főigazgatójának pozícióját. A vele készített interjú során elmondta, hogy a jogalkotási folyamatban nem vettek részt, szakmai véleményüket nem kérték ki. „Mi nem jogalkotók vagyunk, hanem jogalkalmazók” – magyarázta.¹³³

A Médiatanács az ajánlás propagandatörvénynek megfelelő módosításakor egyeztetett médiaszolgáltatókkal és a hatóságon belül dolgozó szociológus végzettségű szakértőkkel, de külső szakértőt, például gyermekpszichológust nem kerestek meg. Dr. Börcs Janka az interjú során azt mondta, hogy úgy érzi az

¹²³ Médiapluralizmus és Médiaszabadság Központ, „Médiapluralizmus a digitális korszakban: A médiapluralizmusfigyelő alkalmazása az Európai Unióban, Albániában, Montenegróban, az Észak-Macedón Köztársaságban, Szerbiában és Törökországban 2022-ben” 2023. https://cadmus.eui.eu/bitstream/handle/1814/75753/MPM2023_General_report.pdf

¹²⁴ Közép-Európai Sajtó és Média Alapítvány <https://cepmf.hu/>

¹²⁵ Velencei Bizottság, 798 / 2015. sz. Vélemény a médiajogszabályokról (a médiaszolgáltatásokról és a tömegtájékoztatási eszközökről szóló CLXXXV. törvény, a sajtószabadságról szóló CIV. törvény, valamint a tömegtájékoztatási eszközök reklámbevételeinek adóztatásáról szóló törvény) 2015. június 22. [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2015\)015-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2015)015-e)

¹²⁶ Az Európa Tanács Emberi Jogi Biztosa, Memorandum a szólásszabadságról és a médiaszabadságról Magyarországon 2022. <https://rm.coe.int/memorandum-on-freedom-of-expression-and-media-freedom-in-hungary/1680a1e67e>

¹²⁷ Európa Tanács, Miniszteri Bizottság, CM/Rec(2000)23. számú ajánlás a tagállamok számára a műsorszolgáltatási szektor szabályozó hatóságainak függetlenségéről és funkciójáról, 2016. https://www.coe.int/en/web/freedom-expression/committee-of-ministers-adopted-texts/-/asset_publisher/aDXmrol0vvsU/content/recommendation-rec-2000-23-of-the-committee-of-ministers-to-member-states-on-the-independence-and-functions-of-regulatory-authorities-for-the-broadcas

¹²⁸ EU, 98/560/EK sz. ajánlás az európai audiovizuális és információs szolgáltatási ágazat versenyképességének a kiskorúak és az emberi méltóság védelmének összehasonlítható és hatékony szintjének elérését célzó nemzeti keretek előmozdítása révén történő fejlesztéséről 1998. szeptember 24. <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31998H0560:EN:NOT>; Az Európai Parlament és a Tanács ajánlása a kiskorúak és az emberi méltóság védelméről, valamint az európai audiovizuális és on-line információs szolgáltatási ágazat versenyképességével kapcsolatos válaszadási jogról, 2006. december 20. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32006H0952:EN:NOT>

¹²⁹ Európai Parlament és a Tanács 2010/13/EU sz. irányelve az audiovizuális médiaszolgáltatások nyújtására vonatkozó tagállami törvényi, rendeleti vagy közigazgatási rendelkezésekben megállapított egyes rendelkezések összehangolásáról, 2010. március 10. <https://eur-lex.europa.eu/legal-tartalom/EN/ALL/?uri=celex%3A32010L0013>

¹³⁰ Bejelentés alapján működő országos lineáris audiovizuális médiaszolgáltatások https://nmhh.hu/cikk/185060/Bejelentes_alapjan_mukodo_orzagos_linearis_audiovizualis_mediaszolgáltatások

¹³¹ Közszolgálati televíziók https://nmhh.hu/cikk/187445/Kozszolgálati_televizioik

¹³² NMHH, „Ajánlás: A médiatartalmak korhatár-besorolásánál irányadó szempontokra, az egyes műsorszámok közzététele előtt és közben alkalmazható jelzésekre, illetve a minősítés közlésének módjára vonatkozó jogalkalmazási gyakorlat elvi szempontjai” https://nmhh.hu/dokumentum/214969/klaszifikacios_ajanlas.pdf

¹³³ Interjú Dr. Aranyosné Börcs Jankával, az NMHH főigazgatójával, 2023. július 13-án.

SZABADSÁGTÓL A CENZÚRÁIG

A MAGYAR PROPAGANDATÖRVÉNY HATÁSAI

Amnesty International

ajánlás kidolgozása során kompromisszumkészek voltak és meglepődéssel fogadták az ajánlást az érintettek.¹³⁴

A Médiatanács a kiskorúak védelmében alkalmazott korhatár-besoroláshoz irányadó részletes szempontokra, az egyes műsorszámok közzététele előtt és közben alkalmazható jelzésekre, illetve a minősítés közlésének módjára vonatkozó jogalkalmazási gyakorlatának főbb elvi szempontjait tartalmazó ajánlásban kifejti, hogy a tartalomszolgáltatóknak mindig korlátozóan – és nem elnézően – kell eljárniuk a minősítés során. Ha a közzétett mű egyetlen eleme vagy jelenete magasabb minősítési kritériumok valamelyikét tartalmazza, a magasabb kategóriába sorolást kell alkalmazni.¹³⁵

Az ajánlás szerint a „kiskorúak esetében gyakran megnő a hagyományos társadalmi normáktól eltérő minták iránti fogékonyság, aminek következtében a megszokott szociális és szexuális értékektől való eltérések számukra vonzó életformaként jelenhetnek meg”. A Médiatanács szerint azokat a műsorszámokat, amelyek „a homoszexualitást vagy a születési nem megváltoztatást propagálják” az életkorukból adódóan a tizenhét évesen aluli korosztály „nem, vagy csak korlátozottan lehet képes értelmezni, így az ilyen tartalomhoz való hozzáférése alkalmas lehet arra, hogy az önmagáról vagy a világról alkotott képét hátrányosan alakítsa”.¹³⁶

Ugyanakkor az ajánlásban a Médiatanács kifejezetten kimondja azt is, hogy a „születési nemnek megfelelő önazonosságtól való eltérésnek, a nem megváltoztatásának, valamint a homoszexualitásnak a megjelenítése nem tilalmazott általánosságban”.¹³⁷ Nem általában a szexuális vagy nemi kisebbségek megemlézése, az adott műsorszámokon belüli közvetett vagy közvetlen azonosíthatósága igényel mérlegelést a besorolás szempontjából, hanem az, hogy az adott műsorszám „meghatározó, lényegi eleme, a műsorszám mondanivalója (erről szól a tartalom), vagy ha a műsorszám ezen elemeket, illetőleg a homoszexualitást követendő magatartásként ábrázolja, népszerűsíti”.¹³⁸

A Médiatanács meghatározónak tartja az azonos nemhez való vonzódással kapcsolatos tartalmak megjelenítési módját, amennyiben az központi elemét képezi az üzenetnek, és kiemelik különlegességét. Népszerűsítésnek az minősül, amikor „társadalmi normaként, a hagyományos heteroszexuális életviteltől vonzóbb, követendő életformaként” mutatják be, továbbá ha „a médiatartalmakban megjelenő propagandatevékenység, célja ezen ideológiák, nézetek terjesztése, a kiskorúak érzelmi befolyásolása, a kommunikáció eszközeivel történő meggyőzése”.¹³⁹

Az ajánlás azt is megjegyzi, hogy „a gyengédséget kifejező általános gesztusok, mint a puszi, ölelés, kézen fogva sétálás, csók, feltéve, ha azok bemutatása nem öncélú, nem a tartalom központi meghatározó eleme, nem képezi az adott műsorszám fő témáját, nem jelenik meg hangsúlyosan” nem tekinthetők „problematikusnak”.¹⁴⁰ Abban az esetben, ha a műsorszám bemutatásra kerül „a születési nemnek megfelelő önazonosságtól való eltérés, a nem megváltoztatásának, valamint a homoszexualitás vagy annak népszerűsítése,” a médiaszolgáltatóknak mérlegelnie kell, hogy e megjelenítés indokoltá teszi-e a műsorszám az V. kategóriába való sorolását azáltal, hogy az alkalmas a kiskorúak fizikai, szellemi vagy erkölcsi fejlődésének kedvezőtlen befolyásolására. Az ajánlásban olyan filmek szerepelnek példaként, mint a *Szólíts a neveden*, vagy olyan sorozatok, mint az *Ez bűn*.¹⁴¹

Kolosi Péter, aki 2001 óta felelős az RTL műsorában megjelenő tartalmakért, a propagandatörvény elfogadását egy újfajta cenzúraként írta le.¹⁴² A propagandatörvény hatályba lépése után az RTL bizonyos műsorokat későbbi időszakra helyezte, hogy elkerülje a szankciókat.¹⁴³ Hozzátette, hogy néha meg sem fontolják, hogy bizonyos tartalmakat Magyarországon sugározzanak, mivel a propagandatörvény miatt értelmetlenné váltak.

Gonda Gáspár, az RTL ügyvédje említette, hogy a „Jenny esküvője” (2015) című filmet most csak az esti órákban mutathatják be, és 18 éves aluliak számára nem ajánlott jelzés mellett. „A vígjáték globális besorolása tizenkét év, de mivel egy azonos nemű pár ábrázolása, előzetes besorolást kértünk az NMHH-től. Az NMHH a várakozásoknak megfelelően értékelte a filmet 18 éves felüli nézők számára. Ezért a film nem alkalmas arra, hogy szombat délután családi vígjátékként sugározzuk, annak ellenére, hogy ez világszerte

¹³⁴ Interjú Dr. Aranyosné Börcs Jankával, az NMHH főigazgatójával, 2023. július 13-án.

¹³⁵ NMHH Ajánlás 2. o.

¹³⁶ NMHH Ajánlás 17. o.

¹³⁷ NMHH Ajánlás 17. o.

¹³⁸ NMHH Ajánlás 17. o.

¹³⁹ NMHH Ajánlás 17. o.

¹⁴⁰ NMHH Ajánlás 17. o.

¹⁴¹ NMHH Ajánlás 18. o.

¹⁴² Videóhívás interjú Kolosi Péter vezérigazgató-helyettessel és Gonda Gáspárral, az RTL ügyvédjével, 2023. június 26.

¹⁴³ Videóhívás interjú Kolosi Péter vezérigazgató-helyettessel és Gonda Gáspárral, az RTL ügyvédjével, 2023. június 26.

SZABADSÁGTÓL A CENZÚRÁIG

A MAGYAR PROPAGANDATÖRVÉNY HATÁSAI

Amnesty International

bevett gyakorlat.¹⁴⁴ Az RTL a streaming platformján elérhető műsorok korhatár besorolását is átalakította a propagandatörvénynek megfelelően.¹⁴⁵

A műsorszolgáltató eddig el tudta kerülni, hogy a propagandatörvény alapján eljárást indítsanak ellenük. Kolosi Péter szerint azonban az NMHH-hoz több panasz is érkezett az RTL műsoraival kapcsolatban, például a *Barátok Közt* című sorozatban két nő csókja volt látható, amelyet még a propagandatörvény elfogadása előtt forgattak le, de a hatályba lépése után főműsoridőben sugároztak.¹⁴⁶ A Médiatanács azonban ezzel összefüggésben nem lépett fel az RTL ellen, mert úgy ítélték meg, hogy a jelenet a még megengedhető kereteken belül maradt.

Az NMHH 2023. július 13-i adatai szerint a médiatörvénynek a propagandatörvénnyel módosított 9. § (6) bekezdésére hivatkozva összesen 22 bejelentés érkezett a hatósághoz a fogyasztóktól, de ezek egyikében sem ítélte úgy az NMHH, hogy eljárás megindítására lenne szükség.

„Egyáltalán nem volt jogsértés, és amit pedig külföldi joghatóságú hatóságnak kiküldünk, ott két olyan műsorszám volt, ami ebbe a kategóriába tartozik. Nem osztotta a külföldi társhatóság a Médiatanács véleményét, tehát szerintük az ő joguk szerint nem volt jogsértő.” – mondta az NMHH főigazgatója.¹⁴⁷

A Médiatanács több esetben is arra kérte a külföldi médiahatóságokat, hogy lépjenek fel az Európai Unió különböző országaiban bejegyzett szolgáltatókkal szemben.¹²⁸ Az NMHH közölte az Amnesty Internationallel, hogy külföldi joghatóság alá tartozó médiaszolgáltatásban közzétett médiatartalomra vonatkozóan 58 panasz érkezett. A panaszok egy része azonos műsorszámra vonatkozott, összesen 17 műsorszám tekintetében küldték ki a hatósági ellenőrzések eredményét a külföldi társhatóságoknak. A vizsgált 17 műsorszámból azonban csak kettő olyan volt, amit a Médiatanács az V. kategóriába sorolt.¹⁴⁸

Az RTL képviselői arról is beszámoltak, hogy a szankciók nem csak a bírság mértéke miatt elrettentőek, de a jóhírnevét is kockáztatná a vállalat, ha nem követné az előírásokat.¹⁴⁹ Éppen ezért jelentős munkateher növekedést okoz az RTL-nek, hogy meg kell felelni a propagandatörvény előírásainak:

„Nagyon-nagyon sok kérdés érkezik házon belül, hogy akkor mit és hogy lehet bemutatni.” mondta Gonda Gáspár.¹⁵⁰ „Rendkívül sokszor találkozom a külföldi jogászokkal, akik a médiával foglalkoznak, a médiában dolgoznak. Mint a csodabogár, úgy néznek rám, és kérdeznak, hogy magyarázzam, ám egyszerűen nem értik meg, hogy mi ez a szabályozás, mert soha nem hallottak ilyenről. Tehát egy kicsit szégyenkezve, lesütött szemmel magyarázom a bizonyítványt.”¹⁵¹

7.1.3 GÚZSBA KÖTÖTT REKLÁMIPAR

Egyes vállalatoknak, amelyek LGBTI jogokat támogató üzeneteket használtak reklámjaikban, vagy szexuális és nemi kisebbségek képviselőit jelenítettek meg kommunikációjukban szintén meg kellett változtatniuk stratégiájukat a propagandatörvényre reagálva, sőt már azt megelőzően is. 2019 októberében a Coca-Colát 500 000 Ft összegű bírsággal sújtották, mert egy meleg és egy leszbikus párt szerepeltetett a #loveislove óriásplakát-kampányában.¹⁵² A bírságolás ténye és az ügy körüli rendkívüli médiafigyelem jelentős dermesztő hatást fejtett ki az egész reklámiparra.

Az egyik reklámügynökség kreatívigazgatója, aki 12 éve dolgozik a reklámiparban, elmondta, hogy már a propagandatörvény előtt is (nagyjából 2018 óta) jellemző volt egyfajta öncenzúra, mivel a cégek féltek a politikai következményektől.

„Attól, hogy ezzel kihúzzák a gyufát, hogy akkor majd a propagandamédia szétszedi őket, majd jönnek a trollok, valami politikai retorzó... hát ami a Coca-Colával történt, attól féltek.” - tette hozzá.¹⁵³

Az Amnesty International interjút készített az IKEA egyik képviselőjével, akinek beszámolója szintén megvilágította, hogyan eskalálta tovább a már amúgy is ellenséges környezetet a propagandatörvény elfogadása. Az IKEA kommunikációs koordinátora Bakos-Kiss Enikő elmondta, hogy a propagandatörvény hatálybalépése óta külső kommunikációban nem tudják ugyanazokat az elemeket használni, amelyeket

¹⁴⁴ Videóhívás interjú Kolosi Péter vezérigazgató-helyettessel és Gonda Gáspárral, az RTL ügyvédjével, 2023. június 26.

¹⁴⁵ Videóhívás interjú Kolosi Péter vezérigazgató-helyettessel és Gonda Gáspárral, az RTL ügyvédjével, 2023. június 26.

¹⁴⁶ Videóhívás interjú Kolosi Péter vezérigazgató-helyettessel és Gonda Gáspárral, az RTL ügyvédjével, 2023. június 26.

¹⁴⁷ Az NMHH által gyűjtött és az Amnesty International részére átadott adatokat lásd az 1. mellékletben

¹⁴⁸ Az NMHH által gyűjtött és az Amnesty International részére átadott adatokat lásd az 1. mellékletben

¹⁴⁹ Videóhívás interjú Kolosi Péter vezérigazgató-helyettessel és Gonda Gáspárral, az RTL ügyvédjével, 2023. június 26.

¹⁵⁰ Videóhívás interjú Kolosi Péter vezérigazgató-helyettessel és Gonda Gáspárral, az RTL ügyvédjével, 2023. június 26.

¹⁵¹ Videóhívás interjú Kolosi Péter vezérigazgató-helyettessel és Gonda Gáspárral, az RTL ügyvédjével, 2023. június 26.

¹⁵² Hungary Today, „Coca-cola Fines for ads with same-sex couples 'Undermining adolescents' moral development” 2019. október 15. <https://hungarytoday.hu/coca-cola-fined-for-ads-with-same-sex-couples-undermining-adolescents-moral-development/>

¹⁵³ Interjú egy reklámügynökség kreatív igazgatójával 2023. június 5.

SZABADSÁGTÓL A CENZÚRÁIG

A MAGYAR PROPAGANDATÖRVÉNY HATÁSAI

Amnesty International

korábban használtak, és amelyeket más országban használhatnak a kollégái, nehezebben tudják kifejezni az LMBTI emberek jogaival kapcsolatos támogatásukat. Május 17-én, a Homofóbia, Bifóbia és Transzfóbia Elleni Világnapon mindhárom magyarországi IKEA áruház előtt szivárványos zászlót húztak fel. De még ezt az egyszerű támogató jelet is stresszesnek nevezte Bakos-Kiss Enikő „nem szeretnénk komolyabb veszélynek kiténni a munkatársainkat, atrocitásnak vagy lelki tehernek azáltal, hogy valaki esetleg ezt szóvá teszi. Nagyon figyeltünk például aznap is, amikor felhúztuk a szivárványos zászlót, hogy ne hozzuk a saját munkatársainkat olyan kellemetlen helyzetbe” (...) “Nekünk azt is kell figyelni, hogy adott esetben az áruházat is bezárhatják, mert annyira nem biztos, hogy mi történhet, nekünk ezt is figyelembe kell venni, hiszen kétezer munkatársunk van.”¹⁵⁴

2021 májusában – a propagandatörvény hatálybalépése előtt - ugyanezen a világnapon az IKEA még támogatásáról biztosította a Háttér Társaságot, azzal, hogy a Facebookon közzétette, hogy a szivárványszínű táskák eladásából származó bevétellel a civil szervezetet támogatják.¹⁵⁵ Jelenleg az IKEA vállalati híreik között nem találni hasonló tartalmat. A szivárványos táskák továbbra is kaphatók a kínálatukban, és a jelentés írásáig nem indult ellenük fogyasztóvédelmi eljárás.¹⁵⁶ Bakos-Kiss Enikő elmagyarázta az Amnesty Internationalnak, hogy „Az, hogy van egy szivárványos táskák, vagy bármilyen szivárványos a kínálatban, az önmagában nem feltétlenül kell, hogy problémás legyen. Nyilván, hogy ha ráépítenék azt a kommunikációt, hogy vedd meg ezt a táskát, és akkor ezzel támogatsz az LMBT+ embereket, már olyan rizikó lenne, amit nem tudnánk vállalni.”¹⁵⁷

Bakos-Kiss Enikő elmondta, hogy „sajnos nem teljesen egyértelmű az, hogy mi az, amit most éppen lehet, és mi az, amit nem lehet, ezért a jogi csapat is kicsit nehezen tudott tanácsokat adni”.¹⁵⁸ Az IKEA szerint azzal is nagyon óvatossá kell mostanában lenniük, hogy ki az a fiktív személy, akinek szobát tudnak tervezni úgy, hogy az a szoba meg is jelenjen kint az áruházi térben. Az áruház azt is megerősítette, hogy az egyik általuk tervezett belső tér fiktív lakója egy drag queen volt, ezért egy drag queenről készült bekeretezett fotó is kihelyezték az üzletben a szobabelső részeként. Egy vásárló panasza alapján azonban úgy döntöttek, hogy a fényképet le kell venni.¹⁵⁹ Nem világos, hogy ezt a panaszt valaha is jelentették-e a fogyasztóvédelmi hatóságnak, de ennek ellenére nagy hatással volt arra, hogy képes-e a vállalat kifejezni a támogatását az LMBTI emberek felé.

Ezek a példák is jól mutatják, hogy a propagandatörvény alkalmas arra, hogy széles körben korlátozza az LMBTI emberek nyilvános ábrázolását Magyarországon, ami növelheti a megfélemlítést és a negatív sztereotípiákat velük szemben.

A SZIGET FESZTIVÁL REKLÁM

A Nemzeti Jogvédő Szolgálat (NJSZ), az LMBTI emberek jogegyenlősége ellen is kampányoló szélsőjobboldali politikusok és aktivisták számára jogi segítséget és képviselőket nyújtó szervezet panaszt nyújtott be a YouTube szolgáltatója, a Google Ireland ellen.¹⁶⁰ A panasz a 2023-as Sziget Fesztivál - Európa egyik legnagyobb könnyűzenei és kulturális rendezvénye, amelyet minden év augusztusában rendeznek meg Budapesten - kampányvideójában szereplő azonos nemű pár csókját sérelmezte.

A panasz szerint a Sziget Fesztivált népszerűsítő videó fizetett reklám, ami nem felel meg a propagandatörvény követelményeinek, mivel az azonos nemű emberek csókját ábrázoló képsort a 18 év alatti korosztály is meglelhet.

Tehát az NJSZ kérte a Fogyasztóvédelmi hatóságot, hogy lépjen fel a YouTube és a Sziget Fesztivál jogellenes gyakorlata ellen. A fogyasztóvédelmi hatóság azt nyilatkozta, hogy hivatalból megindították a vizsgálatot, és amint elegendő bizonyíték gyűlik össze döntenek az eljárás kezdeményezéséről is.¹⁶¹ A jelentés megírásáig a hatóság nem közölt további információt.

¹⁵⁴ Interjú Bakos-Kiss Enikővel, az IKEA kommunikációs koordinátorával, 2023. június 15.

¹⁵⁵ IKEA, Facebook bejegyzés: „A homofóbia, a transzfóbia és a bifóbia elleni nemzetközi napon (IDAHOT), ahogy minden más napon is, teremtünk olyan világot, amelyben mindenki otthon érezheti magát!” 2021 május 13, <https://www.facebook.com/IKEAHU/photos/a.556686311023634/6182596881765854/?type=3>

¹⁵⁶ Interjú Bakos-Kiss Enikővel, az IKEA kommunikációs koordinátorával, 2023. június 15.

¹⁵⁷ Interjú Bakos-Kiss Enikővel, az IKEA kommunikációs koordinátorával, 2023. június 15.

¹⁵⁸ Interjú Bakos-Kiss Enikővel, az IKEA kommunikációs koordinátorával, 2023. június 15.

¹⁵⁹ Interjú Bakos-Kiss Enikővel, az IKEA kommunikációs koordinátorával, 2023. június 15.

¹⁶⁰ Nemzeti Jogvédő Szolgálat, „Érvényt kell szerezni a gyermekvédelmi törvénynek a mindennapi életben” 2023. augusztus 15. <https://njsz.hu/gaudi-nagy-tamas-a-hir-tv-ben-a-sziget-lmbtq-s-reklamjarol-es-az-njsz-emiatti-bejelenteserol-erveny-t-kell-szerezni-a-gyermekvedelmi-torvenynek-a-mindennapi-életben/>

¹⁶¹ HVG, „Hatósági eljárás indulhat a Sziget reklám videója ellen, mert azonos nemű fiatalok csókolóznak benne” 2023. augusztus 14. https://hvg.hu/elet/20230814_Hatosagi_eljaras_indulhat_a_Sziget_reklamvideoja_ellen_mert_azonos_nemu_fiatalok_csokoloznak_benne

szabadságtól a cenzúráig

A MAGYAR PROPAGANDATÖRVÉNY HATÁSAI

Amnesty International

7.2 HOMÁLYOS ÉS TÚL TÁG ÉRTELMEZÉSI LEHETŐSÉGEK

A véleménynyilvánítás szabadságához való jog túlságosan tág vagy homályos korlátozása dermesztő hatást (chilling effect) eredményez, amely eltántorítja az embereket jogaik gyakorlásától. A széles körű hatóságai mérlegelési jogkör nem teszi előre láthatóvá a véleménynyilvánítás következményeit, és mint ilyen, visszatarthatja az embereket az őket megillető jogok gyakorlásától. A jogszerűség elvének való megfelelés érdekében a korlátozásokat olyan törvénynek kell előírnia, amely kellően világos és széles körben elérhető ahhoz, hogy az egyének ennek megfelelően szabályozhassák magatartásukat, és a hatóságok mérlegelési jogkörét megfelelő keretek közé szorítsák.¹⁶²

A propagandatörvény tilalma valamennyi olyan tartalomra vonatkozik, amely „a születési nemnek megfelelő önazonosságtól való eltérést, a nem megváltoztatását, valamint a homoszexualitást népszerűsíti, jeleníti meg”. Nem világos, hogy mit jelent a népszerűsítés és a megjelenítés kifejezés. Ezeket a kifejezéseket más jogszabály sem határozta meg. Ennek eredményeként pedig nem világos, hogy ezeket a fogalmakat megszorítóan kell-e értelmezni, ezek a kifejezések vajon magukban foglalnak-e minden információt a különböző szexuális irányultságokról vagy nemi identitásról. Nem világos az sem, hogy mit jelent az „alkalmas a kiskorúak fizikai, szellemi vagy erkölcsi fejlődésének kedvezőtlen befolyásolására” kifejezés a médiatörvényben. A „homoszexualitás” meghatározása szintén bizonytalan, nem tudható, hogy az az egyén szexuális irányultságára, a szexuális tevékenységére vagy mindkettőre utal.

Polyák Gábor jogász, kommunikációs szakember kifejezetten úgy látja, hogy a bizonytalan tartalmú jogszabályok esetében a dermesztő hatás mindig fokozottabb.¹⁶³ A propagandatörvény esetében Polyák úgy vélte, hogy a pontatlanság akár jogalkotói cél is lehetett. Tapasztalatai alapján, amikor nem létező probléma megoldására „kell” jogszabályt alkotni, akkor sok esetben nem is lehetséges pontosan fogalmazni.¹⁶⁴ A rendelkezések homályos megfogalmazása nagyfokú óvatosságot és öncenzúrát eredményez nem csak azok részéről, akik a tilalom hatálya alá tartoznak.

Bár a Médiatechnika a propagandatörvény rendelkezéseivel összhangban aktualizálta az életkornak megfelelő besorolásra vonatkozó ajánlását, a frissített ajánlás szerint nem volt cél, hogy minden besorolásra szigorú, mereven értelmezett szabályokat állapítson meg, és az általa figyelembe venni javasolt szempontok listája egyáltalán nem átfogó vagy végleges, ezen szempontok folyamatos felülvizsgálatára és módosítására lehet igény.¹⁶⁵

Gonda Gáspár, az RTL jogásza az Amnesty Internationalnak elmondta, hogy a jogszabály szövegének értelmezése rendkívül nagy kihívást jelent. Szerinte az értelmezés jelentős feladat volt mind az RTL-nél, mind a Magyar Elektronikus Műsorszolgáltatók Szövetségénél dolgozó kollégái számára.¹⁶⁶ A törvény rendelkezéseinek jobb megértése érdekében külön kérték az NMHH-t, hogy haladéktalanul tegye közzé ajánlásának frissített változatát. Ilyen útmutatás hiányában, csak a jogszabály szövegéből kiindulva, azt gondolták, hogy napközben egyáltalán nem sugározhatnak olyan televíziós tartalmat, amely az azonos nemű emberek közötti szerelem megnyilvánulásának bármilyen formáját ábrázolja. Az NMHH által kiadott ajánlás Gonda Gáspár szerint bizonyos keretek között értelmezési kérdéssé tette azt, ami a jogszabályi szinten még abszolút tiltásként jelenik meg.

„Tehát azt gondolom, hogy ebből a szempontból mindenképpen egy előrelépés volt, hogy valamilyen iránymutatást kaptunk az NMHH-től, és nem a legszigorúbb iránymutatást, vagyis azt, hogy semmi nem mehet le a képernyőn, amiben homoszexuális tartalom szerepel.” – tette hozzá.¹⁶⁷

Azonban azt, hogy a Médiatechnika eddig még megengedőbbnek tűnt, mint ami a törvényből következik, az RTL jogásza nem tartja megnyugtatónak, mivel a törvény szövege a sokkal szigorúbb értelmezést is lehetővé teszi: „Bármikor lehet a Médiatechnika sokkal aktívabb.” – tette hozzá.¹⁶⁸

Az Amnesty International által készített interjúk során a szakemberek aggodalmukat fejezték ki a törvény értelmezésével kapcsolatban, és beszámoltak a bizonytalanságról azzal kapcsolatban, hogyan módosítsák működésüket a bírságok és egyéb büntetések elkerülése érdekében. Az interjúalanyok arról számoltak be,

¹⁶² ENSZ, A lelkiismereti és véleménynyilvánítási szabadsághoz való jog előmozdításával és védelmével foglalkozó különleges előadó, Beavatkozás az EJE B. Társaság és Társai kontra Törökország ügyben 72/17, 2017. október 20., <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Expression/AmicusFiling-ECHR-Turkey-UNSR.pdf>

¹⁶³ Videóhívás interjú Polyák Gábor kommunikációs szakemberrel, 2023. június 19.

¹⁶⁴ Videóhívás interjú Polyák Gábor kommunikációs szakemberrel, 2023. június 19.

¹⁶⁵ NMHH, Ajánlás 2. oldal

¹⁶⁶ Videóhívás interjú Gonda Gáspárral, az RTL ügyvédjével, 2023. június 26.

¹⁶⁷ Videóhívás interjú Gonda Gáspárral, az RTL ügyvédjével, 2023. június 26.

¹⁶⁸ Videóhívás interjú Gonda Gáspárral, az RTL ügyvédjével, 2023. június 26.

SZABADSÁGTÓL A CENZÚRÁIG

A MAGYAR PROPAGANDATÖRVÉNY HATÁSAI

Amnesty International

hogy ügyvédektől, szakmai érdekképviselői szervezetektől és jogsegélyekkel foglalkozó civil szervezetektől kértek segítséget, de nem kaptak teljesen megnyugtató válaszokat.

„Természetesen egyeztettünk külsős jogi tanácsadóinkkal is arról, hogy mi az, amit érdemes, mi az, amit lehet, és mi az, amit nem lehet. De azért valljuk be, hogy nem teljesen egyértelmű az, hogy mi az, amit most éppen lehet, és mi az, amit nem lehet. Ezért a jogi csapat is kicsit nehezen tudott nekünk sajnos tanácsokat adni. (...) , illetve a Háttér Társasággal is felvettük a kapcsolatot. Mivel évekre visszanyúló hosszú kapcsolat áll mögöttünk, az ő jogi tanácsadójuk is segített nekünk abban, hogyan tudjuk olyan formába önteni ezt a kommunikációt, ami az aktuális szabályozásnak, legalábbis a szabályozás értelmezésének megfelelő lehet.”¹⁶⁹ – mondta Bakos-Kiss Enikő, az IKEA munkatársa.

Polgári Eszter a Háttér Társaság jogi programjának vezetője a jogsegélyszolgálatukhoz érkező megkeresések alapján azt tapasztalta, hogy „ez a törvény *self-executing*, gyakorlatilag mindenki betartja, függetlenül attól, hogy egyébként vonatkozna-e rá vagy sem, és mindenki a lehető legrosszabb forgatókönyvre készülve tartja be, ami azt jelenti, hogy olyan dolgokat sem mondanak meg, olyan dolgokat sem csinálnak, ami egyébként nem esne semmilyen értelmezés szerint a törvény hatálya alá. Tehát egy egészen széles körű és nagyon óvatos értelmezés alakult ki. És ez nagyon káros olyan szempontból, hogy egy csomó olyan diskurzust kiöl, ami nem esne a törvény hatálya alá”.¹⁷⁰

A kutatás során megkérdezett mindhárom könyvkereskedő cég képviselője megerősítette, hogy elsődleges céljuk a törvény betartása, de egyszerűen nem tudják, hogy ez miből áll. Nyáry Krisztián, a Lira Könyv Zrt. kreatívigazgatója elmondta, hogy szerinte a propagandatörvény megfogalmazása szándékosan bizonytalanságban hagyja az amúgy jogkövető kereskedőket.¹⁷¹ Egy kiadó főszerkesztője, aki névtelen akart maradni, attól tartva, hogy a hatóságok célkeresztjébe kerül, azt mondta az Amnesty Internationalnak, hogy „néha egyszerűen okosabb nem belemenni ezekbe a vitákba hangosan, és nem felhívni magadra a figyelmet, és nem sok vizet zavarni, mint nagyon erőteljesen beleállni, mert akkor rád szállnak és teljesen ellehetetlenítik az egész cégedet”.¹⁷²

Nyáry Krisztián azt mondta, hogy „az első fogyasztóvédelmi bírság után minden egyes boltunkra kiírtuk, hogy „ebben az üzletben hagyományostól eltérő könyveket is árusítunk – bármit is jelentsen..., mert erre hivatkozva büntettek meg. Aztán hogy ez egy ilyen eljárásban számít-e vagy sem, azt nem tudjuk.” Azt is hozzátette, hogy „nyilvánvalóan nem fogunk szándékosan semmilyen jogszabályt megsérteni, de amíg egy ilyen törvény van, amit nem lehet végrehajtani, és nem is ad ebben semmilyen kapaszkodót az állam, addig mi mindent úgy csinálunk, mint eddig.”¹⁷³ „Éppen ezért kért a Magyar Könyviadók és Könyvterjesztők Egyesülete kiegészítést, pontosítást a jogalkotótól, erre továbbra is vár az érdekvédő szervezet, amelynek egyébként a Libri Csoport is tagja.”¹⁷⁴

Annak megállapítása, hogy hány könyvet érinthet a korlátozó szabályozás, megosztottak az álláspontok, ami a törvényszöveg nehezen értelmezhetőségére vezethető vissza. A Libri Könyvesboltok kínálatában több mint 80 000 cím érhető el, de Ács Tibor szerint - a híresztelések ellenére - jelenleg mindössze néhány gyermekkönyvet érint a szabályozás, a gyerek- és ifjúsági irodalom teljes kínálatához képest elenyésző mértékben található a kínálatukban olyan cím, amelyet más értékesítési feltételek mellett kell árusítani.¹⁷⁵

Egy anonimitást kérő könyvkiadó főszerkesztője ugyanakkor azt mondta, hogy nem is biztos benne, hogy meg tudná mondani, hogy melyik könyvükben van ilyen. „Biztos, hogy nem tudjuk megsaccolni, hogy ez hány gyermekkönyvet érint, de senki nem tudja, és azért hál' istennek ott nem tartunk, hogy kijelöltek volna erre egy miniszteri biztost, aki elkezdja a magyar gyermekirodalmat végigolvasni.”¹⁷⁶

A Libri-Bookline Zrt-nél a könyvek kihelyezésével kapcsolatban sajátos eljárásrend alakult ki a könyvkereskedő és kiadók között. „Ennek részeként a kiadók jelezhetik, hogy egy adott cím sérti a jogszabályban foglaltakat, ugyanakkor előfordulhat az is, hogy az adott kiadóval egyeztető beszerzési munkatárs tesz fel kérdést egy-egy címmel kapcsolatban. Ha szükséges a kategória módosítása, akkor mindig a kiadó javaslatára helyezzük át a könyvet.”¹⁷⁷ Erre azért van szükség, mert a megfogalmazott elvárások nem egyértelműek.

¹⁶⁹ Interjú Bakos-Kiss Enikővel, az IKEA kommunikációs koordinátorával, 2023. június 15.

¹⁷⁰ Interjú Polgári Eszterrel, a Háttér Társaság jogi programvezetőjével 2023. június 15.

¹⁷¹ Interjú Nyáry Krisztiánnal, a Lira Könyv Zrt. kreatív igazgatójával, 2023. június 12.

¹⁷² Interjú egy magyarországi kiadó főszerkesztőjével, 2023. június 7.

¹⁷³ Interjú Nyáry Krisztiánnal, a Lira Könyv Zrt. kreatív igazgatójával, 2023. június 12.

¹⁷⁴ Ács Tibor, a Libri-Bookline Zrt. beszerzési és logisztikai igazgatójának írásbeli vallomása, 2023. június 29.

¹⁷⁵ Ács Tibor, a Libri-Bookline Zrt. beszerzési és logisztikai igazgatójának írásbeli vallomása, 2023. június 29.

¹⁷⁶ Interjú egy magyarországi kiadó főszerkesztőjével, 2023. június 7.

¹⁷⁷ Ács Tibor, a Libri-Bookline Zrt. beszerzési és logisztikai igazgatójának írásbeli vallomása, 2023. június 29.

SZABADSÁGTÓL A CENZÚRÁIG

A MAGYAR PROPAGANDATÖRVÉNY HATÁSAI

Amnesty International

„A kereskedő önálló döntést egyik esetben sem hoz. Ennek oka, hogy elsősorban a kiadók felelőssége a könyvek besorolása, ugyanis ők ismerik azok tartalmát, ilyen jellegű kérdésekben minden esetben a kiadótól kér irányutatást a Libri.”¹⁷⁸ - mondta Ács Tibor.

Nyáry Krisztián kifejtette, hogy a jogszabály egyáltalán nem vesz tudomást arról, hogy a tartalomért mindig is a kiadó felelt, hiszen a kiadó tudja, mi van a könyvben: „Ez nem elvárható a könyvesboltostól, egy könyvkereskedőtől, hogy az ott forgalmazott, több tízezer könyvnek minden tartalmi részét ismerje.”¹⁷⁹

Nyáry Krisztián, akit három minőségében is érint a szabályozás – szerzőként, a Lira Könyv Zrt. kreatívigazgatójaként, és Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülésének (MKKE) elnökségi tagjaként – úgy látja, hogy a „törvény azért van így megfogalmazva, hogy bármire ráhúzható legyen. (...) Hiszen a jogszabály két alapvető korlátozást, tartalmi korlátozást nevez meg. Az egyik a homoszexualitás megjelenítése, a másik pedig a szexualitás öncélú ábrázolása. Mind a kettő elég tág fogalom, még csak azt sem mondja a jogszabály, hogy milyen módon nem lehet ezekről a témákról írni. És hát az öncélú szexualitást pedig, ha az ember megpróbálja értelmezni, hogy mit jelent, akkor nagyjából az irodalom fele-kétharmada ide tartozik.”¹⁸⁰

A propagandatörvény nyilvánvalóan nélkülözi a véleménynyilvánítás szabadságának jogszerű korlátozásához szükséges garanciákat. A korlátozások túl tágak és homályosak, és széle körben dermesztő hatást váltanak ki, amely elrettent az embereket attól, hogy gyakorolják a szabad véleménynyilvánításhoz, valamint az információk kereséséhez, fogadásához és közléséhez való jogukat. Ebben az értelemben a propagandatörvény nem tekinthető „törvény által előírt”, és ezért nem felel meg a véleménynyilvánításhoz való jog korlátozásával szemben megkövetelt jogszerűségi elvárásoknak.

7.3 NINCS LEGITIM CÉL

A nemzetközi emberi jogi egyezmények értelmében a véleménynyilvánításhoz való jog korlátozásának alapjául szolgáló célok kimerítően felsorolásra kerültek az EJEE 10. és a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányának 19. cikkeiben. A korlátozás egyik megengedett indoka mindkét egyezmény esetében mások jogainak védelme lehet. Az ENSZ Emberi Jogi Bizottsága kifejtette, hogy a "jogok" kifejezés magában foglalja a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányában és általánosságban a nemzetközi emberi jogi normák részeként elismert emberi jogokat.¹⁸¹ A *mások* kifejezés más személyekre vonatkozik vagy egy közösség tagjaira, például olyan csoportokra, amelyeket vallási hitük vagy etnikai hovatartozásuk határoz meg. A véleménynyilvánításhoz való jog korlátozásának egyéb jogos indokai a nemzetbiztonság, a közrend, a közegészség vagy a közérkölcsek védelme. A jogszerűség elvének tiszteletben tartása érdekében a korlátozásokat csak a rendeltetésüknek megfelelően lehet alkalmazni, és közvetlen kapcsolatnak kell lennie a kifejezés és az ilyen jogszerű célt fenyegető állítólagos veszély között.¹⁸²

A propagandatörvény parlamenti megvitatása során a törvényhozók azzal érveltek, hogy meg kell védeni a közérkölcset és mások, különösen a gyermekek jogait. A jogszabály indokolása szerint, "egyes tartalmakat az életkoruknak megfelelő időben célszerű megismertetni a gyermekekkel, az egészséges lelki és szellemi fejlődésük érdekében. Vannak ugyanis olyan tartalmak, amelyeket a gyermek – bizonyos életkor alatt – félreérthet, illetve amely károsan hathat a fejlődésére az adott életkorban, vagy egyszerűen a gyermek nem tud vele mit kezdeni, ezért összezavarja a fejlődő erkölcsi, morális értékrendjét, vagy épp az önmagáról és a világról alkotott képét. A módosítás ebből kiindulva, az Alaptörvény szellemében és a gyermekek egészséges testi, lelki fejlődésének megóvása érdekében meghatározza azon tartalmak körét, amelyek kapcsán biztosítani kell, hogy a gyermekek ne találkozzanak ezekkel a különböző felületeken.”¹⁸³

A Velencei Bizottság rámutatott arra, hogy azok az intézkedések, amelyek a szexuális és nemi kisebbségek népszerűsítésének vagy az őket érintő témáknak a közbeszédből való kivonására irányulnak, érintik a pluralizmus, a tolerancia és a széleslátókörűség elvét, valamint a kisebbségekkel szembeni tisztességes és megfelelő bánásmódot. Így az ilyen intézkedéseket kényszerítő indokokkal kell igazolni.¹⁸⁴

7.3.1 A KÖZERKÖLCS VÉDELME

A Siracusa-elvek egy iránymutatás, amely meghatározza, hogy az államok milyen mértékben korlátozhatnak bizonyos emberi jogokat. A dokumentum kifejezetten rögzíti, hogy az erkölcsre való hivatkozás önmagában

¹⁷⁸ Ács Tibor, a Libri-Bookline Zrt. beszerzési és logisztikai igazgatójának írásbeli vallomása, 2023. június 29.

¹⁷⁹ Interjú Nyáry Krisztiánnal, a Lira Könyv Zrt. kreatív igazgatójával, 2023. június 12.

¹⁸⁰ Interjú Nyáry Krisztiánnal, a Lira Könyv Zrt. kreatív igazgatójával, 2023. június 12.

¹⁸¹ ENSZ General Comment No. 34, para. 28.

¹⁸² ENSZ General Comment No. 34, para. 28.

¹⁸³ Propagandatörvény részletes indokolás, 2021, 15-16. o.

¹⁸⁴ Velencei Bizottság 707 / 2012 sz. Véleménye para. 48.

SZABADSÁGTÓL A CENZÚRÁIG

A MAGYAR PROPAGANDATÖRVÉNY HATÁSAI

soha nem lehet elegendő igazolás az emberi jogok korlátozására.¹⁸⁵ A közérkölc idő és kultúra függvénye, annak az államnak, amely erre hivatkozik, bizonyítania kell, hogy a szóban forgó korlátozás elengedhetetlen a közösség alapvető értékei tiszteletben tartásának fenntartásához.

Az EJB kifejtette azt is, hogy az államok mérlegelési jogköre az emberi jogok közérkölc alapján történő korlátozása tekintetében nem vonatkozik a megkülönböztetésmentességhez való jogra.¹⁸⁶ Az EJB a maga részéről megállapította, hogy az EJEE különböző részes feleinek belső jogában nem található meg az erkölcs azonos fogalma. Mindazonáltal a Bíróság arra az álláspontra helyezkedett, hogy az állam mérlegelési jogköre az erkölcsvédelem területén nem korlátlan vagy felülvizsgálhatatlan.¹⁸⁷

Az egyén szexuális irányultságának vagy nemi identitásának kifejezését továbbá védi az EJEE 8. cikkében és a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányának 17. cikkében rögzített, a magánélet tiszteletben tartásához való jog. A Velencei Bizottság megjegyezte, hogy a hatóságok nem tekinthetik a nemi identitást és a homoszexualitást ellentétesnek az erkölccsel, mivel ezek védett tulajdonságok, a magánélethez való jog pedig kifejezetten védelemben részesíti az identitás ezen aspektusait.¹⁸⁸

A propagandatörvény szerint az azonos neműekhez való vonzódás és a sokszínű nemi identitás olyan dolgok, amelyek megrontják a fiatalokat, és aláássák a társadalmat, ezért ellenezni és tiltani kell. A médiatörvényt érintő módosítások egyértelműen kimondják, hogy a homoszexualitást ábrázoló műsor negatívan befolyásolhatja a kiskorúak fizikai, szellemi vagy erkölcsi fejlődését.

A propagandatörvény része a „tradicionális keresztény értékek” megerősítésére irányuló törekvéseknek. Orbán Viktor többször is kijelentette, hogy hisz a hagyományos, keresztény családmódelben, mint a demográfiai problémák megoldásában.¹⁸⁹ Dunai Mónika a propagandatörvény előterjesztői nevében az Országgyűlésben tartott beszédében megemlítette Magyarország Alaptörvényének kilencedik módosítását, amely fenntartja a gyermekek jogát a születési nemének megfelelő önazonossághoz, és azt is előírja, hogy az oktatásnak Magyarország alkotmányos önazonosságán és keresztény kultúráján alapuló értékrendjén kell alapulnia.¹⁹⁰

Amint azt az ENSZ Emberi Jogi Bizottsága hangsúlyozta, az erkölcs fogalma számos társadalmi, filozófiai és vallási hagyományból származik, következésképpen az EJB arra a következtetésre jutott, hogy a közérkölc védelme érdekében a korlátozásoknak olyan elveken kell alapulniuk, amelyek nem kizárólag egyetlen hagyományból erednek.¹⁹¹ Az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága hasonlóképpen megállapította, hogy sem kulturális, sem hagyományos, sem vallási értékekre, sem egy „domináns kultúra” szabályaira nem lehet hivatkozni a gyűlölet vagy a diszkrimináció bármely formájának igazolása céljából.¹⁹² Az EJB azt is megállapította, hogy összeegyeztethetetlen lenne az EJEE alapjául szolgáló értékekkel, ha az emberi jogok kisebbségi csoport általi gyakorlását ahhoz a feltételhez kötnék, hogy azt a többség elfogadja-e.¹⁹³

Az EJB egy kifejezetten a homoszexualitás gyermekek körében népszerűsítését tiltó törvénnyel kapcsolatos ügyben megállapította, hogy a szóban forgó szabályozás súlyosbítja a megbélyegzést és az előítéleteket, ösztönzi a homofóbiát, és nem igazolható az Egyezmény által megengedett indokok alapján.¹⁹⁴

Egyértelmű tehát, hogy a propagandatörvény elfogadását a közérkölc védelmével nem lehet megalapozott módon megindokolni, a szexuális és nemi kisebbségekről szóló tartalmak széles körű korlátozására irányuló jogszerű célnak nem tekinthető „Magyarország alkotmányos önazonosságán és keresztény kultúrájának védelme”. A közérkölc védelme soha nem igazolhatja a hátrányos megkülönböztetést, beleértve a szexuális irányultságon és a nemi identitáson alapuló megkülönböztetést.

¹⁸⁵ American Association for the International Commission of Jurists, *Siracusa Principles on the Limitation and Derogation Provisions in the International Covenant on Civil and Political Rights*, (Siracusa Principles), 1985 április, <https://www.icj.org/wp-content/uploads/1984/07/Siracusa-principles-ICCPR-legal-submission-1985-eng.pdf> para. 27-28.

¹⁸⁶ ENSZ Emberi Jogi Bizottsága, *Toonen v Australia*, UN Doc. CCPR/C/50/D/488/1992, 1994, <https://juris.ohchr.org/casedetails/702/en-US> para. 8.6.

¹⁸⁷ EJB, *Open Door and Dublin Well Woman v. Ireland*, Applications 14235/88 and 14234/88, Judgment, 1992, október 29. <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=002-9896> para. 68.

¹⁸⁸ Velencei Bizottság 707 / 2012 sz. Véleménye, 2021. december 13. para. 54.

¹⁸⁹ About Hungary, „PM Orbán: Only traditional Christian family policy can help us out of the demographic crisis” 2021. szeptember 21. <https://abouthungary.hu/blog/pm-orban-only-traditional-christian-family-policy-can-help-us-out-of-the-demographic-crisis>

¹⁹⁰ Országgyűlési Jegyzőkönyv, Szám 209/1, 2021. június 14. <https://www.parlament.hu/documents/10181/1569934/ny210614-ossze.pdf/8878db42-d7ef-9ec4-b930-9f841cc47c63?t=1623985080587>

¹⁹¹ ENSZ General Comment No. 34, para. 32.

¹⁹² Az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának CM/Rec(2010)5 számú a tagállamoknak szóló ajánlása a szexuális irányultságon vagy nemi identitáson alapuló megkülönböztetés elleni küzdelemről szóló intézkedésekről <https://www.coe.int/en/web/sogi/rec-2010-5>

¹⁹³ EJB, *Alekseyev v. Russian Federation*, Application 31782/15, Judgment, 21 October 2010, <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-204592> para. 81.

¹⁹⁴ EJB, *Bayev and Others v. Russia*, Application 67667/09, 20 June 2017, <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-174422> para. 83.

SZABADSÁGTÓL A CENZÚRÁIG

A MAGYAR PROPAGANDATÖRVÉNY HATÁSAI

Amnesty International

7.3.2 MÁSOK JOGAINAK VÉDELME

A Gyermek Jogairól szóló Egyezmény 17. cikke elismeri a tömegtájékoztatás létfontosságú szerepét annak biztosításában, hogy a gyermekek hozzáférhessenek a „különböző hazai és nemzetközi forrásokból származó tájékoztatáshoz és anyagokhoz, nevezetesen azokhoz, amelyek szociális, szellemi és erkölcsi jóléte előmozdítását, valamint fizikai és szellemi egészségét szolgálják”.¹⁹⁵ A 3. cikk azt is előírja, hogy az államoknak a gyermekeket érintő valamennyi intézkedés, illetve döntés során elsődleges szempontként kell figyelembe venniük a gyermek mindenek felett álló érdekét, az 5. cikk pedig elismeri továbbá, hogy a gyermeknek az Egyezményben elismert jogai gyakorlásához, képességei fejlettségének megfelelően kell irányutatót vagy tanácsot adni.

A gyermek mindenek felett álló érdekének elve azt a célt szolgálja, hogy biztosítsa a gyermek valamennyi emberi jogának teljes körű és tényleges gyakorlását.¹⁹⁶ Ebben az értelemben a Gyermekjogi Bizottság rámutatott, hogy a gyermek mindenek felett álló érdekének felnőttek általi megítélése nem írhatja felül a gyermek Egyezmény szerinti valamennyi jogának tiszteletben tartására vonatkozó kötelezettséget.¹⁹⁷ Ebben az értelemben az államok sem tehetnek olyan lépéseket, amelyek veszélyeztetik a gyermek Egyezmény által védett bármely jogát a gyermek mindenek felett álló érdekének reduktív értelmezésével.¹⁹⁸

Míg a 17. cikk különösen a tömegtájékoztatásnak a gyermekek jogaival kapcsolatos szerepére összpontosít, tartalmaz egy általános kötelezettséget is annak biztosítására, hogy a gyermek hozzáférjen a különböző forrásokból származó információkhoz és anyagokhoz, amelyek szorosan kapcsolódnak a gyermek véleménynyilvánításhoz és a fejlődéshez való jogaihoz, ezzel összefüggésben az államok például kötelesek előmozdítani a gyermekkönyvek előállítását és terjesztését is.

A magyar hatóságok azt állítják, hogy a véleménynyilvánításhoz való jog korlátozása a gyermekek védelme érdekében indokolt, különös tekintettel egészséges lelki és szellemi fejlődésük biztosításához. Ugyanakkor teljesen hiányzik az arra vonatkozó tudományos magyarázat, hogy a gyermekeknek a hozzáférés a nemi identitásra és szexuális sokféleségre vonatkozó információkhoz, milyen okokból káros a jóllétükre, és miért nincs összhangban a gyermekek mindenek felett álló érdekével. A témában nagy szakértelemmel rendelkező szervezetek, köztük a Magyar Pszichiátriai Társaság és a Magyar Pszichológiai Társaság megjegyezték, hogy az információhoz való hozzáférés korlátozása valójában növelheti a szorongásos rendellenességek, az önkárosítás, a kábítószerrel való visszaélés, a depresszió és az öngyilkossági magatartás valószínűségét a gyermekek és fiatalok körében.¹⁹⁹

Az EJEB azt is megerősítette, hogy a gyermekeket nem kell megvédeni a sokféleségnek való kitétségtől.²⁰⁰ Egy 2023-as döntésében megállapította, hogy az azonos neműek házasságát ábrázoló, gyermekeknek szóló könyvek hozzáférhetőségének korlátozása - mint a gyermekek információhoz való hozzáféréseinek megakadályozása - összeegyeztethetetlen a véleménynyilvánításhoz való joggal, mivel a gyermekek védelme ebben az összefüggésben nem egy elfogadható legitím cél.²⁰¹

A Gyermekjogi Bizottság részletesen foglalkozott a kisgyermekek információs igényeivel, és kifejezetten arra ösztönözte a kiadókat és a médiatartalom gyártókat, hogy olyan anyagokat terjesszenek, amelyek megfelelnek a kisgyermekek képességeinek és érdeklődésének, mivel ezek társadalmi és oktatási szempontból előnyösek lehetnek számukra. A Bizottság arra is felkérte az államokat, hogy fordítsanak különös figyelmet a kisebbségi csoportok azon igényére, hogy hozzáférjenek az elismerésüket és társadalmi befogadásukat elősegítő média tartalmakhoz.²⁰²

Hónapokkal a propagandatörvény elfogadása előtt a Fővárosi Törvényszék megállapította, hogy a homoszexualitást a gyermeknevelés és a család összefüggésében bemutató kisfilm nem káros a gyermekekre, hanem pontos tájékoztatást nyújt a fiataloknak. A döntés előzménye az volt, hogy a Médiatanács olyan határozatot hozott, amiben megállapította, hogy az RTL megsértette a gyermekvédelmi szabályokat, mert 2020. december 21. és 31. között, 11 alkalommal vetített le a "Család az család" kampány filmjét, aminek az volt a célja, hogy tényeken alapuló beszélgetést indítson a nem hagyományos

¹⁹⁵ ENSZ, Egyezmény a Gyermekek Jogairól (CRC), 20 November 1989, 17. Cikk.

¹⁹⁶ ENSZ Gyermekjogi Bizottság, General Comment 14: A gyermek azon joga, hogy mindenek felett álló érdekét elsődleges szempontként vegyék figyelembe, 2013. május 29, UN Doc. CRC/C/GC/14.

¹⁹⁷ ENSZ Gyermekjogi Bizottság, General Comment 13: Az erőszak minden formájával szembeni védelemhez való jog, 2011. április 18., UN Doc. CRC/C/GC/13, para. 61.

¹⁹⁸ ENSZ General Comment 14, para. 4.

¹⁹⁹ Magyar Pszichológiai Társaság Szakmai Nyilatkozat, 2022. január 21. <https://mpt.hu/a-tarsasagrol/allasfoglalások/>

²⁰⁰ EJEB, *Alekseyev v. Russian Federation*

²⁰¹ EJEB, *Macaté v. Lithuania* [GC] - 61435/19 Judgment 2023. január 23. <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=002-13955>

²⁰² ENSZ Gyermekjogi Bizottság, UN General Comment 7: A gyermekjogok érvényesítése a kisgyermekkorban, 2006. szeptember 20., UN Doc. CRC/C/GC/7/Rev.1, para. 35.

SZABADSÁGTÓL A CENZÚRÁIG

A MAGYAR PROPAGANDATÖRVÉNY HATÁSAI

családmellekről. A Médiatanács szerint a társadalmi célú hirdetés zavart, feszültséget és bizonytalanságot okozva potenciálisan negatívan érinthette a 16 év alatti gyermekeket.²⁰³ A tartalmat támogató civil szervezet, a Háttér Társaság és az RTL bírósági felülvizsgálatot kezdeményezett a döntés ellen. A Fővárosi Törvényszék az Emberi Jogok Európai Bíróságának ítélkezési gyakorlatára hivatkozva rámutatott, hogy nincs olyan tudományos bizonyíték vagy szociológiai adat, amely arra utalna, hogy a homoszexualitás említése vagy a szexuális kisebbségek társadalmi státuszáról szóló nyílt nyilvános vita hátrányosan érintené a gyermekeket.²⁰⁴ A Fővárosi Ítéletábra helybenhagyta az ítéletet.²⁰⁵ Annak ellenére, hogy bírósági ítéletek, kifejezetten kimondták, hogy a homoszexualitás megvitatása vagy ábrázolása nem tekinthető károsnak a gyermekekre nézve, a propagatörvényt mégis elfogadták.

BUDAPEST PRIDE

A propagatörvény megszorító értelmezésére tekintettel az RTL úgy döntött, hogy nem tudja bemutatni a Budapest Pride promóciós rövidfilmjét²⁰⁶ társadalmi célú hirdetésként 2022-ben.²⁰⁷ Az RTL 2023-ban azonban úgy döntött, hogy alternatív megoldással próbálkozik, és előzetes besorolási kérelemmel fordult az NMHH-hoz a Budapest Pride animációs filmjének társadalmi célú hirdetésként történő bemutatásával kapcsolatban.

Az Amnesty International látta a Médiatanács döntését, amely szerint a Budapest Pride Közösségi Fesztivál kampányfilmje nem minősül társadalmi célú hirdetésnek, a műsor tartalmának megfelelő korosztály pedig a 18 éven felüliek, ezért csak este 10 és reggel 5 óra között tehető közzé megfelelő jelöléssel.²⁰⁸

Az NMHH főigazgatója elmondta az Amnesty Internationalnak, hogy a döntés egyik fő szempontja az volt, hogy a rövidfilm célja népszerűsíteni a Pride fesztivált és felvonulást.²⁰⁹ Amikor a "népszerűsítés" kifejezés jelentéséről kérdeztük, az NMHH főigazgatója úgy vélte, hogy ennek a szónak az értelmezése a jogalkalmazásban meglehetősen kiforrott.²¹⁰

„Én azt hiszem, hogy ha ez egy propaganda film, akkor ezt az üzenetet nehezen tudták volna úgy megjeleníteni, hogy ne az V. kategóriába sorolják. De ez az én személyes véleményem.” „Hát nem propaganda? Tehát, hogy propagálja ezt a rendezvényt. Szerintem az, hogy ha ezt a témakört népszerűsíti, akkor az a jelenleg hatályos szabályok szerint V. kategória.” Végül megjegyezte, hogy „a propaganda kifejezésnek negatív jelentéstartalma van, ezért nem szerencsés használni”.²¹¹

Urbán Ágnes, a Budapesti Corvinus Egyetem Infokommunikációs Tanszékének vezetője, a Mérték - Médiaelemző Műhely egyik alapítója és kutatója az Amnesty Internationalnak elmondta, nem tartja propagandának a Budapest Pride kommunikációját. Véleménye szerint a propaganda és az egyszerű népszerűsítés összemosása a valódi propagandatevékenység relativizálását jelenti.

„Ez egy általánosan használt taktika. A kormány azt állítja, hogy mindenki részt vesz a propagandában bizonyos mértékig annak érdekében, hogy minimalizálja saját propagandisztikus cselekedeteinek hatását.”²¹²

²⁰³ HVG, „Másodfokon is megnyerte A család az család kampány miatt indított pert az RTL a Médiatanács ellen” 2022. június. 30. https://hvg.hu/itthon/20220630_csalad_az_csalad_kampany_rtl_meditanacs

²⁰⁴ Fővárosi Törvényszék, Magyar RTL Televízió Ltd. v. NMHH Médiatanács, 109.K.701.081/2022/14. sz. ítélet, 2022. április 19., <https://hatrer.hu/sites/default/files/dokumentum/konyvlap/rtlcsalad-ftorv-itelet.pdf> para. 15.

²⁰⁵ Fővárosi Ítéletábra, Magyar RTL Televízió Ltd. v. NMHH Médiatanács 1.Kf.700.069/2022/7. sz. ítélet, 2022. június 30. <https://hatrer.hu/sites/default/files/dokumentum/konyvlap/rtlcsalad-fitelo-masodfok.pdf>

²⁰⁶ Szivárvány Misszió Alapítvány, Vedd vissza a jövőd! 25 June 2022, <https://www.youtube.com/watch?v=ViCKXly6Z6g>

²⁰⁷ Videóhívás interjú Kolosi Péter vezérigazgató-helyettessel és Gonda Gáspárral, az RTL ügyvédjével, 2023. június 26.

²⁰⁸ Interjú Dr. Aranyosné Börcs Jankával, az NMHH főigazgatójával, 2023. július 13-án.

²⁰⁹ Interjú Dr. Aranyosné Börcs Jankával, az NMHH főigazgatójával, 2023. július 13-án.

²¹⁰ Interjú Dr. Aranyosné Börcs Jankával, az NMHH főigazgatójával, 2023. július 13-án.

²¹¹ Interjú Dr. Aranyosné Börcs Jankával, az NMHH főigazgatójával, 2023. július 13-án.

²¹² Interjú Urbán Ágnessel, a Budapesti Corvinus Egyetem Infokommunikációs Tanszékének tanszékvezető egyetemi tanárával, 2023. július 13.

SZABADSÁGTÓL A CENZÚRÁIG

A MAGYAR PROPAGANDATÖRVÉNY HATÁSAI

Amnesty International

7.4 SZÜKSÉGTELEN ÉS ARÁNYTALAN

Az ENSZ Emberi Jogi Bizottsága megjegyezte továbbá, hogy a véleménynyilvánítás szabadságának korlátozásának szükségesnek és arányosnak kell lennie, ami azt jelenti, hogy alkalmasnak kell lennie védelmi funkciójának betöltésére, továbbá a legenyhébb beavatkozási formát megvalósító eszköznek kell lennie azok közül, amelyek betölthetik ezt a védelmi funkciót, és arányosnak kell lenniük a védendő érdekekkel. A Bizottság azt is egyértelművé tette, hogy az arányosság elvét nemcsak a korlátozásokat keretező jogszabályban, hanem a hatóságoknak is tiszteletben kell tartaniuk a jog alkalmazása során.²¹³ Az arányosság elvének érvényesüléséhez figyelembe kell venni a szóban forgó kifejezési formát, valamint az információ terjesztésének módját is.²¹⁴

A szükségesség és arányosság elvének való megfelelés érdekében az államoknak konkrét és egyénre szabott módon kell bizonyítaniuk a korlátozott tartalom által jelentett fenyegetés jellegét, valamint a konkrét fellépés szükségességét és arányosságát, különösen azáltal, hogy közvetlen és azonnali kapcsolatot tudnak felmutatni a kifejezés és a fenyegetés között.²¹⁵ Hasonlóképpen, az EJEB értékeli a véleménynyilvánítás szabadságába való adott beavatkozás szükségességét mégpedig egy sürgető társadalmi szükséglet fennállására tekintettel, valamint figyelembe veszi a korlátozások, szankciók jellegét és súlyosságát is. Az EJEB úgy ítélte meg, hogy ahhoz, hogy valamely intézkedés szükséges és arányos legyen, ugyanezen cél elérésére nem lehet más olyan eszköz, amely az érintett jog gyakorlásába való kisebb mértékű beavatkozás útján éri el ugyanazt a hatást.²¹⁶

Az EJEB különös figyelmet fordított a cenzúra azon formájára is, amelyet a véleménynyilvánításhoz való jog bizonyos korlátozásai eredményezhetnek, ami azt jelenti, hogy egy adott szankció nem minősülhet cenzúrának.²¹⁷

A propagandatörvény nagyon tokolódó cenzúra-mechanizmusokat ír elő, amelyek semmi esetre sem tekinthetők a legitim cél elérésének legkevésbé korlátozó eszközeinek. A propagandatörvény cenzúra jellegét az adja, hogy rendkívül széles körben tiltja az LMBTI emberek és jogaikra vonatkozó diskurzus pusztán ábrázolását is tizennyolc éven aluliak által hozzáférhető formában, ami aránytalan az elérni kívánt célra tekintettel, és ténylegesen sérti a véleménynyilvánításhoz való jog lényegét. A törvény által megengedett szankciók szigorúsága, amelyek a magas bírságtól bizonyos kereskedelmi tevékenységek felfüggesztéséig vagy akár az üzletek bezárásáig terjednek, öncenzúrára hajlamos környezetet teremtenek.

Ez különösen aggasztó, mivel a propagandatörvény homályos és pontatlan nyelvezete a különböző nemi identitások és szexuális irányultságok nyilvános helyeken, például iskolákban és sajtótermékekben, történő megjelenítésének vagy az azokról folytatott beszélgetésnek a tilalmához vezethet. Ez kizárhatja az LMBTI embereket az őket érintő nyilvános diskurzusból és elrettenhet mindenkit a társadalomban jelen lévő káros sztereotípiák elleni küzdelemtől. A „születési nemek megfelelő öazonosságtól való eltérést, a nem megváltoztatását, valamint a homoszexualitást” népszerűsítő vagy megjelenítő tartalmak elérhetővé tételére vonatkozó tilalom tizennyolc éven aluliakat érintő általános jellege nem tekinthető szükségesnek vagy arányosnak.

7.5 A MEGBÉLYEGZÉS ÉS KIREKESZTÉS MEGERŐSÍTÉSE

A propagandatörvény célja az LMBTI emberekkel szembeni negatív attitűdök, sztereotípiák és diszkriminatív gyakorlatok megerősítése, az előítéletek káros körforgásának megerősítése, amely akadályozza az inkluzivitás és az egyenlőség előmozdítására irányuló erőfeszítéseket. Ezt a tendenciát a megértés hiánya és a különböző módokon megnyilvánuló rendszerszintű egyenlőtlenségek táplálják. Az ilyen törvények hozzájárulnak az LMBTI emberek marginalizálásához és jogfosztottságához, különösen akkor, ha a médiaábrázolások és a kormányzati tisztviselők nyilatkozatai állandósítják ezt a káros narratívát.

Az elmúlt években vezető kormányzati tisztviselők egyre gyakrabban tettek előítéletes kijelentéseket az LMBTI közösséggel szemben. Kóvér László, az Országgyűlés elnöke 2019-ben tett egyenlőségjelet a gyermeket örökbe fogadni kívánó azonos nemű párok és a pedofilok közé, illetve azt is hozzátette: „egy normális homoszexuális tudja, hogy a világ rendje micsoda, hogy ő így született, ilyenné lett. Próbál ehhez a

²¹³ ENSZ Emberi Jogi Bizottság, General Comment 27: Szabad mozgás 1999. november 1., UN Doc. CCPR/C/21/Rev.1/Add.9, para. 14.

²¹⁴ ENSZ General comment No. 27, para 34.

²¹⁵ ENSZ Emberi Jogi Bizottság, *Shin v. Republic of Korea*, Communication 926/2000, 19 March 2004, UN Doc. CCPR/C/80/D/926/2000, para. 7.3.

²¹⁶ EJEB, *Glor v. Switzerland*, Application 13444/04, Judgment 30 April 2009, <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=002-1569> para. 94.

²¹⁷ EJEB, *Bédat v. Switzerland* [GC], Application 56925/08, 29 March 2016. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-161898> para 79.

SZABADSÁGTÓL A CENZÚRÁIG

A MAGYAR PROPAGANDATÖRVÉNY HATÁSAI

világhoz alkalmazkodni úgy, hogy nem tartja magát feltétlenül egyenrangúnak”.²¹⁸ Ugyanebben az évben Boldog István, a FIDESZ frakcióvezető-helyettese az Országgyűlésben a médiaszolgáltatási törvényekről folytatott vitában arról beszélt, hogyan védhetjük meg gyermekeinket „a szexuális és egyéb aberrációktól”, és arra kérte a képviselőket, hogy „tegyenek meg mindent annak érdekében, hogy megakadályozzák a közelgő Pride felvonulás megtartását”.²¹⁹

2020-ban Orbán Viktor azt mondta egy vasárnap reggeli rádióműsorban: „Magyarország a homoszexualitás tekintetében egy toleráns, türelmes ország. De van egy vörös vonal, amit nem lehet átlépni, és én ebben összegzem a véleményemet: hagyják békén a gyerekeinket”.²²⁰ 2023 júliusában a miniszterelnök új kampányt indított az Európai Unió ellen, azzal vádolva azt, hogy „LMBTI-offenzívát” folytat, és ígéretet tett az ország keresztény örökségének védelmére.²²¹

Semjén Zsolt miniszterelnök-helyettes a „gender-propaganda” Alaptörvényben történő betiltását szorgalmazta, és egy interjúban hozzátette attól az „anyától, aki egy kisgyermeket átoperáltat és hormonmanipulációnak enged alávetni, attól az államnak azonnal el kellene vennie a gyereket, és meg kell védenie (...) az ezt végző orvost pedig örökre el kell tiltani a praktizálástól”.²²²

A propagandatörvény kétféleképpen erősítette meg az LMBTI emberekkel szembeni negatív attitűdöket és sztereotípiákat. Először is korlátozza, hogy a tartalomszolgáltatók milyen típusú anyagokat tehetnek közzé LMBTI emberekről. Ez lehetetlenné teszi a szexuális és nemi kisebbségek életének, küzdelmeinek és történeteinek pontos bemutatását a nyilvánosság előtt, ami azzal a kockázattal jár, hogy káros sztereotípiák alakulnak ki és erősödnek meg velük kapcsolatban, ami megnehezíti az emberek számára, hogy pontos információkhoz jussanak.

Másodszor, az LMBTI jogokat támogató tartalmakat közzé tevő emberekkel és szervezetekkel szembeni gyűlöletkeltés és szankciókkal fenyegetés dermesztő hatással jár, megnehezíti az emberek számára nézeteik, értékeik és eszméik terjesztését, és a sérülékeny csoportok felé a támogatás és szolidaritás kinyilvánítását. Ez pedig azzal a kockázattal jár, hogy növeli az LMBTI emberekkel szembeni erőszakos bűncselekmények számát.

Valójában az azonos nemhez vonzódás szándékos összemossa a pedofíliával a propagandatörvény központi eleme, amelyet a kormány arra használ, hogy negatívan befolyásolja az LMBTI emberekkel kapcsolatos közvéleményt. Amint azt az ENSZ emberi jogi szakértőinek egy csoportja megjegyezte, az LMBTI emberekkel szembeni gyűlöletbeszéd, amely betegnek, deviánsnak, bűnözésre hajlamosnak, erkölcstelennek, társadalmilag instabilnak vagy a gyermekeket fenyegető személynek ábrázolja őket, növeli az előítéleteket és az intoleranciát, valamint diszkriminációhoz és erőszakhoz vezet.²²³

²¹⁸ Magyar Narancs, „Kövér László elmondta, szerinte milyen "a normális homoszexuális"” 2019. május 16. <https://magyarnarancs.hu/feketelyuk/kover-laszlo-elmondta-szerinte-milyen-a-normalis-homoszexualis-119769>

²¹⁹ 444, „A Pride betiltását követelte a Fidesz képviselője a parlamentben” 2019 június 14. <https://444.hu/2019/06/14/a-pride-betiltasat-kovetelte-a-fidesz-kepviseloje-a-parlamentben>

²²⁰ Telex, „Orbán: Toleránsak vagyunk a homoszexuálisokkal, csak hagyják békén a gyerekeinket” 2020. október 4. <https://telex.hu/belfold/2020/10/04/orban-viktor-kossuth-radio-interju-koronavirus-jarvany-meseország-mesekönyv>

²²¹ Reuters, „Hungary's Orban condemns EU federalism, LGBTI 'offensive'” 2023. július 22. <https://www.reuters.com/world/europe/hungarys-orban-condemns-eu-federalism-lgbti-offensive-2023-07-22/>

²²² Index, „Semjén: el kell venni a gyereket az anyától, ha megváltoztatja a gyereke nemét” 2020. november 4. <https://index.hu/belfold/2020/11/04/semjen-zsolt-genderpropaganda-ldnp/>

²²³ ENSZ, A szexuális irányultságon és nemi identitáson alapuló erőszakkal és megkülönböztetéssel szembeni védelem független szakértője, „A tolerancia és a sokszínűség előmozdítása, felszólal a gyűlölet és a fanatizmus ellen” 2019. május 17. <https://www.ohchr.org/en/statements-and-speeches/2019/05/promote-tolerance-and-diversity-speak-out-against-hate-and-bigotry#:~:text=The%20combination%20of%20social%20prejudice%20and%20in%20some,health%20care%20education%20employment%20and%20housing%20amongst%20others.>

SZABADSÁGTÓL A CENZÚRÁIG

A MAGYAR PROPAGANDATÖRVÉNY HATÁSAI

Amnesty International

A SZIVÁRVÁNYOS PAD

2023. július 6-án Budapest kilencedik kerületi önkormányzatának engedélyével az Amnesty International szivárványszínűre festett egy padot a Budapest Pride Fesztivál megünneplésére, valamint az LGBTI emberek befogadásának és támogatásának szimbólumaként.

Két napon belül ismeretlenek a padot átfestették a helyi futballcsapat zöld-fehér színeire, és az "Aryan Greens" néven ismert csoport aláírását helyezték el rajta. 2020-ban az Aryan Greens képeket tett közzé a Facebookon²²⁴ egy szivárványszínű zászló levételéről és felgyújtásáról. Ezt követően padot többször is engedély nélkül átfestették, amint az újra szivárvány színű lett. Egy alkalommal a "STOP LGBTIQ" kifejezést is a földre festették a pad előtt. A padot később az önkormányzat eltávolította, amiért az megrongálódott.²²⁵

Baranyi Krisztina polgármester úgy nyilatkozott, hogy bár az eltérő vélemények a véleménynyilvánítás részét képezik, arra buzdít mindenkit, hogy a véleményét törvényes módon fejezzék ki, ne pedig a nyilvános padokat megrongálva.²²⁶ A polgármester azt is bejelentette, hogy az önkormányzat civil szervezetek és alapítványok jelentkezését várja a pad lefestésére, miközben továbbra is elkötelezett az elfogadást hirdető üzenetek mellett.

Az Amnesty International feljelentést tett ismeretlen tettes ellen, részben azért, mert a "STOP LGBTIQ" című felirat gyűlölet-bűncselekmény (közösség tagja elleni erőszak) elkövetésére utal, tehát sérti a Büntető Törvénykönyv 216. § (1) bekezdését. Az eljárás még folyamatban van.²²⁷

7.6 A CIVIL SZERVEZETEKRE ÉS JOGVÉDŐKRE GYAKOROLT HATÁSOK

A kormány által különböző nyilatkozatokban hirdetett és a propagandatörvény elfogadásával támogatott megbélyegzés aláássa a jogvédők és a civil szervezetek munkáját és azon képességüket, hogy egy biztonságos és támogató környezetet alakítsanak ki. A propagandatörvény különösen növelte az LGBTI emberek jogegyenlőségéért dolgozókat fenyegető kockázatokat és kihívásokat, akiket nemcsak a hatóságok, hanem olyan szélsőséges csoportok is fenyegetnek, amelyek megpróbálják elnyomni bizonyos, az uralkodó normáknak nem megfelelő identitások kifejezését.

A Labrisz Leszbikus Egyesület *Meseország Mindenkié* című gyerekkönyvének 2020-as megjelenése után a Magyar Nemzet 2020. október 12-én cikket jelentetett meg, amelyben azt állította: „A Meseország mindenkié című könyvet a pedofíliahoz, a Labrisz Leszbikus Egyesületet pedig egy pedofil szervezethez hasonlóan kell megítélnünk. Mert végül is erről van szó.”²²⁸ A Labrisz a Magyar Helsinki Bizottság segítségével jóhírnév megsértése miatt perelte be a kiadót,²²⁹ de a Kúria megállapította, hogy a cikk nem sérti a szervezet jóhírnévhez való jogát.²³⁰ Az Alkotmánybíróság 2023. szeptember 26-án alkotmányosnak találta a Kúria döntését.²³¹

Az LGBTI emberek jogainak védelmezői és a civil szervezetek elleni fenyegetések és támadások a propagandatörvény hatálybalépése óta súlyosbodtak.

Kövesi Györgyi, a Labrisz Leszbikus Egyesület programkoordinátora elmondta:

“Az a helyzet, hogy mi ezt vártuk. Tehát nem volt váratlan. (...) Orbán Viktor elmondta, hogy mi nem vagyunk kirekesztők, de azért tudjuk, hogyan kell viselkedni... gyerekeinket hagyják békén. Ezek azért nagyon releváns, fontos mondatok. Megerősítést adnak annak a szemléletnek, annak a módnak, hogy ezt így lehet. Akkor lehet homofób módon viselkedni. Mi persze sírtunk és összeomlottunk, amikor elolvastuk a

²²⁴ 444, „A rendőrség elfogta az Aryan Greens nevű csoporthoz tartozó férfit, aki felgyújthatta a ferencvárosi önkormányzat épületéről leszedett szivárványszínű zászlót” 2020. augusztus 15. <https://444.hu/2020/08/15/a-rendorseg-elfogta-az-aryan-greens-nevu-csoporthoz-tartozo-ferfit-aki-felgyujthtta-a-ferencvarosi-onkormanyzat-epuleterol-leszedett-szivarvanyszinu-zaszlot>

²²⁵ Telex, „The eventful week of a multi-coloured bench” 14 July 2023. <https://telex.hu/english/2023/07/14/the-eventful-week-of-a-multi-coloured-bench>

²²⁶ Telex, „A héten éjszaka is őriztetni fogják a szivárványszínű ferencvárosi padot” 2023. július 13. <https://telex.hu/belfold/2023/07/13/baranyi-krisztina-ferencvaros-polgarmester-amnesty-international-magyarorszag-sajotajekoztato-tompa-utcai-pad>

²²⁷ Amnesty International, Facebook bejegyzés: „FONTOS: A bűncselekmény péntek éjszaka 11-11.30 között történt a Tompa utca 17. (Tompa utca-Liliom utca sarok) szám előtt, szemtanúk jelentkezését várjuk!” 2023. július 8. <https://www.facebook.com/amnestymagyarorszag/posts/641450084685524/>

²²⁸ Magyar Nemzet, „Nem nyugszik a Labrisz egyesület” 2022. december 3. <https://magyarnemzet.hu/velemeney/2022/12/nem-nyugszik-a-labrisz-egyesulet>

²²⁹ Magyar Helsinki Bizottság, „A szólásszabadság nem adhat felmentést a nyilvánvaló hazudozásához és megbélyegzéshez” 2022. november 23. <https://helsinki.hu/en/curia-verdict-against-labrisz-lesbian-association-hungary/>

²³⁰ Pink News, „Top Hungarian court rules it's fine to compare homosexuality with paedophilia” 2022. február 3. <https://www.thepinknews.com/2022/02/03/hungary-court-budapest-anti-lgbt-viktor-orban-referendum/>

²³¹ Magyarország Alkotmánybírósága: 3408/2023. (X. 11.) ABH, 2023. szeptember 26. <https://alkotmanybirosag.hu/ugyadatlap/?id=F7C71D784C990C2EC1258955006060F5>

SZABADSÁGTÓL A CENZÚRÁIG

A MAGYAR PROPAGANDATÖRVÉNY HATÁSAI

Amnesty International

megjelent szöveget, ami teljességgel értelmezhetetlen. A homoszexualitás megjelenítése az iskolában, mit is jelentsen ez?”²³²

A Labrisz 2000-ben indította el a Labrisz-könyvek könyvsorozatát, amelyben eddig öt kötet látott napvilágot, legutóbb 2020-ban a Meseország mindenkié. Jelenleg azonban nem terveznek újat: „A meglévővel kell dolgoznunk. Annyi impulzus érte az egyesületet, kicsit bele is rokkant a Meseország történetbe a perekkel együtt.” – mondta Kövesi Györgyi.²³³

Az LMBTI emberek jogainak előmozdításán és védelmén dolgozó civil szervezeteknek részben módosítaniuk kellett stratégiájukat és munkamódszereiket a propagandatörvény szabályai miatt. Az alapításakor elsősorban ismeretterjesztő tevékenység végzésére létrejött Szivárványcsaládokért Alapítvány képviselője az Amnesty Internationalnak elmondta, hogy jelenleg a belső ügyekre összpontosítanak, beleértve a sokszínű családok segítségét és közösségépítést.²³⁴ Az RTL híradója nemrég tudósított a műsorukról és a társadalmi célú hirdetésükről, amelyben arra kérték az embereket, hogy személyi jövedelemadójuk 1%-át ajánlják fel nekik. Azt mondták, hogy a hirdetést kifejezetten úgy tervezték, hogy ne tartalmazzon olyan tartalmat, amely sértené a propagandatörvényt.

A Szivárványcsaládokért Alapítvány a propagandatörvény előtt képes volt társadalmi célú televíziós hirdetésekkel keresztül népszerűsíteni az LMBTI emberek örökbefogadáshoz való jogát, amelyekben szülők, pedagógusok és szakértők cáfolták a szivárványcsaládokkal kapcsolatos leggyakoribb tévhiteket. Kampányukat több mint 150 cég, márka és nagykövetség, valamint több száz ismert és több tízezer civil ember támogatta. A propagandatörvény óta még a személyi jövedelemadó 1%-ának felajánlását szorgalmazó társadalmi célú hirdetésük²³⁵ is csak olyan formában volt megvalósítható, ami az alapítvány céljairól és értékeiről nem beszél, és csupán egy logóval ellátott kéz volt látható benne.²³⁶

²³² Interjú Kövesi Györgyi Labrisz Leszbikus Egyesület programkoordinátorával, 2023. június 8.

²³³ Interjú Kövesi Györgyi Labrisz Leszbikus Egyesület programkoordinátorával, 2023. június 8

²³⁴ Interjú a Szivárványcsaládokért Alapítvány képviselőjével, 2023. június 20.

²³⁵ Szivárványcsaládokért Foundation, „Támogasd a Szivárványcsaládokért Alapítványt adód 1%-ával” 2023. április 5. <https://www.youtube.com/watch?v=gE3UiBVcp4s>

²³⁶ Interjú a Szivárványcsaládokért Alapítvány képviselőjével, 2023. június 20.

SZABADSÁGTÓL A CENZÚRÁIG

A MAGYAR PROPAGANDATÖRVÉNY HATÁSAI

Amnesty International

PÉCSI SZIVÁRVÁNYOS NAP

Az Amnesty International 2023. augusztus 19-re tervezte a Szivárványos nap elnevezésű nyilvános programját Pécsen, Magyarország egyik legnagyobb városában. A program célja az volt, hogy workshopokat tartson a fiatalok számára az LMBTI jogokról, és elősegítse a közösség elfogadását.

Az esemény helyszínéül eredetileg az önkormányzat által üzemeltetett Civil Közösségek Háza (CKH) szolgált volna. Napokkal az esemény előtt a Mi Hazánk Mozgalom és Kóvári János, a Szövetség Pécsért (ÖPE) önkormányzati képviselője, volt fideszes képviselő aggódalmát fejezte ki amiatt, hogy az eseményen gyermekek is jelen lehetnek, és a program zavarhat más családok központú tevékenységeket.

Az önkormányzat tájékoztatta az Amnesty Internationalt, hogy az eseményt nem engedik megtartani az eredeti helyszínén.²³⁷ A Civil Közösségek Háza tájékoztatása szerint a médiában megjelenő felhajtás és ellenséges megjegyzések, nyilatkozatok miatt törölték az eseményt.²³⁸ A CKH azokra a közösségi médiában terjesztett állításokra utalt, hogy a rendezvény a propagandatörvény értelmében jogellenes.²³⁹

Az Amnesty International és 12 helyi civil szervezet és magánszemély nyílt levélben tiltakozott Péterffy Attila polgármesternél és Vincze Csillánál, a Civil Közösségek Házának ügyvezető elnökénél, hogy az önkormányzat és annak intézménye behódolt a kirekesztő helyi és országos propagandának, és arra kényszerítette egy jogszerű és fontos célt szolgáló rendezvény szervezőit, hogy más helyszínt keressenek.²⁴⁰ A levél biztosítékot követelt, hogy az önkormányzat vagy a hozzá kapcsolódó intézmények a jövőben nem fognak nyomást gyakorolni a rendezvényszervezőkre, hogy diszkriminatív okokból töröljék vagy helyezték át rendezvényeiket.

A rendezvény lemondása komoly aggályokat vet fel a véleménynyilvánítás és a békés gyülekezés szabadságához, a marginalizált csoportok jogaihoz, valamint a civil szervezetek szabad működéséhez való joggal kapcsolatban is. Az incidens tükrözi az LMBTI jogok érvényesüléséért dolgozó szervezetek előtt álló szélesebb körű kihívásokat is.

²³⁷ Szabad Európa, „A helyszínt biztosító egyesület visszamondta az Amnesty LMBTQ-rendezvényét Pécsen” 2023. augusztus 8. <https://www.szabadeuropa.hu/a/a-helyszint-biztosito-egyesulet-visszamondta-az-amnesty-az-lmbtq-rendezvenyet-pecsen/32538850.html>

²³⁸ Az Amnesty International részére 2023. augusztus 4-én küldött lemondásról szóló e-mailben.

²³⁹ Pécs Aktuál, „Feljelentik a pécsi Szivárványos Nap szervezőit!” 2023. augusztus 06. <https://pecsaktual.hu/balhe/feljelentik-a-pecsi-szivarvanyos-nap-szervezoit/>

²⁴⁰ Amnesty International, „Nyílt levél egy szabad, nyitott és támogató Pécsért” 2023. augusztus 11. <https://www.amnesty.hu/nyilt-level-egy-szabad-nyitott-es-tamogato-pecsert/>

SZABADSÁGTÓL A CENZÚRÁIG

A MAGYAR PROPAGANDATÖRVÉNY HATÁSAI

Amnesty International

7. JOGI LÉPÉSEK A PROPAGANDATÖRVÉNY ELLEN

Miközben az Európai Parlament 2021. évi állásfoglalása az EU-t „LMBTIQ+ szabadságzónának” nyilvánította,²⁴¹ valamint az Európa Tanács CM/rec (2010)5. sz. ajánlás előírta tagállamai számára, hogy törekedjenek az LMBTI emberek teljes körű elfogadására,²⁴² Magyarországon a szóban forgó jogi fejlemények súlyosan akadályozták és akadályozzák a mai napig az LMBTI emberek jogainak teljes körű érvényesülését. Ráadásul a propagandatörvényt mindössze néhány héttel azután fogadták el, hogy Magyarország átvette az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának elnöki szerepét, amely jelentős felelősséggel jár a szervezet munkájának irányításában az emberi jogok, a jogállamiság és a demokrácia védelme és előmozdítása érdekében az egész régióban.²⁴³

2021 június 14-én Dunja Mijatovic, az Európa Tanács emberi jogi biztosa is arra bízta az országgyűlési képviselőket, hogy utasítsák el a javaslatot, arra hivatkozva, hogy „ez nemcsak az LMBTI emberek jogainak és identitásának megsértése, hanem minden magyar szólás- és oktatási szabadságát is korlátozza”.²⁴⁴

2021. július 22-én az Amnesty International nyilvános közleményt adott ki, amelyben hangot adott aggodalmának számos emberi jog gyakorlásának önkényes korlátozása miatt, beleértve a véleménynyilvánítás szabadságát, a megkülönböztetésmentességhez és az oktatáshoz való jogot, amelyet többek között az EJEE, a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya és az Alaptörvény is rögzít.²⁴⁵

2021 augusztusában az Amnesty International kilenc másik civil szervezettel együtt kérte az alapvető jogok biztosát, hogy vizsgálja meg a propagandatörvényt, és az Alkotmánybíróságon indítványozza a törvény nemzetközi szerződésbe ütközésének, illetve az Alaptörvénnyel való összhangjának vizsgálatát.²⁴⁶ Az alapvető jogok biztosának nincs eljárási kötelezettsége az ilyen kérelmekkel összefüggésben, és nem is tett lépéseket

²⁴¹ EU, Európai Parlament, „LMBTIQ+ szabadság zónává” nyilvánította az Európai Uniót” Sajtóközlemény, 2021. március 11. <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20210304IPR99219/parliament-declares-the-european-union-an-lgbtiq-freedom-zone>

²⁴² Európa Tanács, Miniszteri Bizottság, CM/Rec(2010)5 sz. ajánlás: A tagállamoknak a szexuális irányultságon vagy nemi identitáson alapuló megkülönböztetés elleni küzdelemre irányuló intézkedésekről, 2010. március 31. <https://www.coe.int/en/web/sogi/rec-2010-5>

²⁴³ Amnesty International, „Human Rights Violations in Hungary Discredit Presidency of the Council of Europe Committee of Ministers Letter” [Az emberi jogok megsértése Magyarországon hiteltelenné teszi az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának elnökségét] Reference TIGO IOR 10/2021.1786, 2021. június 17. <https://www.amnesty.eu/news/human-rights-violations-in-hungary-discredit-presidency-of-the-council-of-europe-committee-of-ministers/>

²⁴⁴ Európa Tanács, Emberi Jogok Biztosa, „Commissioner Mijatovic urges Hungary's Parliamentarians to reject draft amendments banning discussion about sexual and gender identity and diversity” [Mijatovic biztos arra kéri a magyar parlamenti képviselőket, hogy utasítsák el a szexuális és nemi identitásról és sokszínűségről szóló vitát tiltó módosító javaslatokat] 2021. június 14. <https://www.coe.int/ti/web/commissioner/-/commissioner-mijatovic-urges-hungary-s-parliamentarians-to-reject-draft-amendments-banning-discussion-about-sexual-and-gender-identity-and-diversity>

²⁴⁵ Amnesty International, „Hungary: The Russian-style propaganda law violates human rights and threatens LGBTI people” Statement, 2021. július 22. (Index: EUR 27/4492/2021) <https://www.amnesty.org/en/documents/eur27/4492/2021/en/>

²⁴⁶ Amnesty International, „Mindenki jogain át gazol a homofób és transzfób propagandatörvény – az alapvető jogok biztosának vizsgálatát kéri civil szervezetek” Sajtóközlemény, 2021. augusztus 5. <https://www.amnesty.hu/mindenki-jogain-at-gazol-a-homofob-es-transzfob-propagandatortveny-az-alapveto-jogok-biztosanak-vizsgalatat-kerik-civil-szervezetek/>

szabadságtól a cenzúráig

A MAGYAR PROPAGANDATÖRVÉNY HATÁSAI

Amnesty International

a törvény jogszerűségének kivizsgálására, indítványa nélkül pedig az Alkotmánybíróság sem vizsgálta a propagandatörvény rendelkezéseit.

8.1 KÖTELEZETTSÉGSZEGÉSI ELJÁRÁS

Az Európai Bizottság 2021. december 2-án úgy határozott, hogy indokolással ellátott véleményt²⁴⁷ küld a magyar hatóságoknak, mivel úgy ítélte meg, hogy Magyarország korlátozza a szerzők és könyvkiadók véleménynyilvánítási szabadságát és indokolatlan szexuális irányultságon alapuló megkülönböztetést valósít meg (a Charta 11. valamint 21. cikke), valamint a 2005/29/EK irányelvből következő uniós szabályok helytelen alkalmazását valósítja meg.²⁴⁸

2022. július 15-én a Bizottság úgy határozott, hogy keresetet indít Magyarországgal szemben a propagandatörvény azon szabályai miatt, amelyek célja, hogy megtiltsák vagy korlátozzák a 18 év alatti személyek hozzáférést a „születési nemnek megfelelő önazonosságtól való eltérést, a nem megváltoztatását, valamint a homoszexualitást” ábrázoló tartalmakhoz.²⁴⁹ A Bizottság arra a következtetésre jutott, hogy ezek a szabályok ellentétesek a tagállamok audiovizuális médiaszolgáltatások nyújtására vonatkozó egyes törvényi, rendeleti vagy közigazgatási rendelkezéseinek összehangolásáról szóló 2010/13/EU irányelvvel, a belső piacon az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások, különösen az elektronikus kereskedelem, egyes jogi vonatkozásairól szóló 2000/31/EK irányelvvel, valamint az emberi méltósággal, a véleménynyilvánítás szabadságával, a magánélet tisztelgetéshez való joggal és a diszkrimináció mentességhez való joggal, amelyeket a Charta 1., 7., 11., illetve 21. cikke rögzít. A Bizottság azt is jelezte, hogy e jogsértések súlyossága miatt a megtámadott rendelkezések az EUSZ 2. cikkében rögzített közös értékeket is sértik.²⁵⁰

A Magyarországgal szembeni eljáráshoz minden eddigienél több ország, 15 tagállam és az Európai Parlament is csatlakozott a Bizottság oldalán.²⁵¹ Az eljárásban várhatóan 2024-ben fognak döntést hozni.

8.2 A 7. CIKK ÉS A JOGÁLLAMISÁGRA VONATKOZÓ FELTÉTELRENDSZER

Az Európai Unióról szóló szerződés 7. cikk (1) bekezdése szerint a Tanács megállapíthatja, hogy egy tagállam esetében fennáll az EU-s értékek megsértésének egyértelmű kockázata, és konkrét ajánlásokat fogalmazhat meg a tagállam számára, hogy megelőzze az alapértékek tényleges megsértését.

A 7. cikk (1) bekezdése szerinti eljárást az Európai Parlament 2018-ban kezdeményezte Magyarországgal szemben annak megállapítására, hogy fennáll-e az egyértelmű veszélye annak, hogy Magyarország súlyosan megsérti az Európai Unió alapját képező értékeket.²⁵² Az ún. Sargentini-jelentés felhívta a figyelmet az LMBTI emberekkel szembeni erőszakos cselekményekre és a negatív sztereotípiák elterjedtségére, valamint arra, hogy a diszkrimináció alkotmányos tilalma nem sorolja fel a szexuális irányultságot és a nemi identitást mint védett tulajdonságot.²⁵³ A Tanács eddig 2019 szeptemberében, 2019 decemberében, 2021 júniusában, 2022 májusában, 2022 novemberében és 2023 májusában tartott meghallgatásokat Magyarországgal kapcsolatban.²⁵⁴ A 2022. november 18-i meghallgatás középpontjában a korrupció elleni küzdelem, az alkotmányos és választási rendszer működésének függetlensége, a tömegtájékoztatás szabadsága és az

²⁴⁷ Európai Bizottság, „Decemberi kötelezettségszegési eljárási csomag 2021.” Sajtóközlemény, 2021. december 2. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/inf_21_6201

²⁴⁸ Európai Parlament és a Tanács 2005/29/EK irányelve, 2005. május 11. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32005L0029>

²⁴⁹ Európai Bizottság, „A Bizottság az EU Bírósága elé utalja Magyarországot az LGBTIQ jogok megsértése miatt” Sajtóközlemény, 2022. július 15. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_22_2689

²⁵⁰ CJEU, Európai Bizottság kontra Magyarország, C-769/22. sz. ügy, Keresetlevél, 2022. december 19. <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=270405&pageIndex=0&doclang=EN&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=3537614>

²⁵¹ EURONEWS, „Újabb EU-tagok csatlakoztak a megegyelletes magyar jogszabályok miatt indított perhez” 2023. április 7. <https://hu.euronews.com/2023/04/07/ujabb-eu-tagok-csatlakoztak-a-megegyelletes-magyar-jogszabalyok-miatt-inditott-perhez>

²⁵² Az EU Állampolgári Jogi, Bel- és Igazságügyi Bizottsága: Jelentés a javaslatról, amely felkéri a Tanácsot, hogy az Európai Unióról szóló szerződés 7. cikkének (1) bekezdése értelmében állapítsa meg, fennáll-e egyértelmű kockázata annak, hogy Magyarország súlyosan megsérti az Unió alapját képező értékeket. 2028. szeptember 20. https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-8-2018-0250_EN.html; <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-12266-2018-REV-1/en/pdf>

²⁵³ Az EU Állampolgári Jogi, Bel- és Igazságügyi Bizottsága: Jelentés, 2028. szeptember 20.

²⁵⁴ A 2019. szeptemberi és decemberi találkozókról lásd: Laurent Pech, From "Nuclear Option" to Damp Squib? Az EUSZ 7. cikkének (1) bekezdése szerinti eddigi négy meghallgatás kritikai értékelése, Reconnect, 2019. november 18., <https://reconnect-europe.eu/blog/blog-fourart71teuhearings-pech/>. A 2021. júniusi meghallgatásról lásd: Statewatch, EU: Rule of Law: Reports of Council Hearings of Hungary and Poland (Jogállamiság: Magyarország és Lengyelország tanácsi meghallgatásainak jelentései), <https://www.statewatch.org/news/2021/july/eu-rule-of-law-reports-of-council-hearings-of-hungary-and-poland/>. A 2022. májusi ülésről lásd: Statewatch, EU: Rule of Law: Nothing to See Here, a magyar kormány közli a Tanáccsal, 2022. június 15., <https://www.statewatch.org/news/2022/june/eu-rule-of-law-nothing-to-see-here-hungarian-government-tells-the-council/>

SZABADSÁGTÓL A CENZÚRÁIG

A MAGYAR PROPAGANDATÖRVÉNY HATÁSAI

Amnesty International

LMBTI jogok álltak.²⁵⁵ A 2018 óta folyamatosan romló helyzet ellenére a Tanács egyelőre nem fogalmazott meg ajánlásokat.

Az európai uniós költségvetés védelméről szóló általános feltételrendszer, vagyis az ún. jogállamiság mechanizmus az uniós költségvetés védelmét szolgálja. A Bizottság 2022. szeptember 18-án Magyarországnak címzett javaslatot fogadott el a jogállamiság elvének megsértésével összefüggésben.²⁵⁶ Ez az eljárás független a 7. cikk szerinti eljárástól, amit az Európai Unió Bírósága is megerősített.²⁵⁷ A Bizottság eddig úgy ítélte meg, hogy a horizontális feljogosító feltétel - az Alapjogi Charta hatékony alkalmazása és végrehajtása - nem teljesül megfelelően a propagandatörvénnyel kapcsolatban.

²⁵⁵ Council of the EU, General Affairs Council, „Respect for EU values in Hungary” 2022, november 18. <https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/gac/2022/11/18/>

²⁵⁶ Az Európai Unió Tanácsa, Ajánlás 2022/0295(NLE), 2022 szeptember 19. <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-12551-2022-INIT/en/pdf>

²⁵⁷ European Council, „Rule of law conditionality mechanism: Council decides to suspend 6.3 billion EUR given only partial remedial action by Hungary” [Jogállamisági feltételrendszer: a Tanács 6,3 milliárd EUR felfüggesztéséről határozott, mivel Magyarország csak részleges korrekciós intézkedéseket hozott] Sajtóközlemény, 2022. december 12. <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2022/12/12/rule-of-law-conditionality-mechanism/>

SZABADSÁGTÓL A CENZÚRÁIG

A MAGYAR PROPAGANDATÖRVÉNY HATÁSAI

8. KÖVETKEZTETÉSEK ÉS AJÁNLÁSOK

„Tabusította ezt az egész kérdést, akik meg bevállalják, hogy felszólalnak, azok megkapják ezt a gyűlöletcunamit, még akkor is, ha nem volt törvénytörés, amit tettek.”

Polgári Eszter, Háttér Társaság²⁵⁸

Az Amnesty International kutatása bemutatja, hogy a propagandatörvény indokolatlanul korlátozza az emberek véleménynyilvánítási szabadságát, beleértve az információk és eszmék megismerésének jogát azáltal, hogy olyan módon tiltja a 18 éven aluliak számára a szexuális és nemi kisebbségek érintő tartalmakhoz, információkhoz való hozzáférést, amely nem felel meg a jogszerűség elvének, nem szükséges vagy arányos, és nincs legitim célja. Ezenkívül a propagandatörvény hozzájárul az LMBTI emberekkel szembeni negatív sztereotípiák kialakításához és terjesztéséhez, és megszilárdítja a stigmatizáló attitűdöket és diszkriminatív gyakorlatokat.

A propagandatörvény következtében az LMBTI emberek jogaival és tapasztalataival kapcsolatos változatos információk és tartalmak egyre nehezebben hozzáférhetőek, különösen a fiatalok számára. A Líra könyvesboltlánczal szemben indított eljárás egy ifjúsági képregény kapcsán jól mutatja a törvény messzemenő következményeit, beleértve a gyermekek és fiatalok szellemi integritásának vélt megsértése miatt kiszabott bírságokat. A könyvesboltokkal szemben indított eljárások jelentős változást hoztak a törvény végrehajtásában, aminek hatására könyvesboltok zárt csomagolásban kezdték árulni az LMBTI karaktereket tartalmazó könyveket, mások pedig megpróbálják megakadályozni a gyermekek hozzáférését a könyvesbolt bizonyos részeihez, hogy elkerüljék a bírságokat. Egy másik emblemikus példa, hogy a minden évben megrendezésre kerülő Budapest Pride promóciós rövidfilmje társadalmi célú hirdetésként nem mutatható be, mivel úgy ítélték meg, hogy tizennyolc éven aluliak esetében alkalmas lehet arra, hogy az önmagukról vagy a világról alkotott képüket hátrányosan alakítsa. Döntő fontosságú, hogy a propagandatörvény megerősítette az LMBTI emberekkel szembeni negatív attitűdöket, sztereotípiákat és diszkriminatív gyakorlatokat is. A civil szervezetek és jogvédők a törvény elfogadása óta fokozott kockázatokkal és kihívásokkal néznek szembe, az olyan civil szervezetek, mint a Labrisz Lesbikus Egyesület, lejárató kampányoknak és támadásoknak vált áldozatává, és több szervezetnek is át kellett alakítania a működési stratégiáját a propagandatörvény miatt.

E megállapítások fényében elengedhetetlen, hogy Magyarország hatályon kívül helyezze a propagandatörvényt, vagy legalább lényegesen módosítsa, hogy összhangba hozza a nemzetközi emberi jogi előírásokkal.

²⁵⁸ Interjú Polgári Eszterrel, a Háttér Társaság jogi programjának vezetőjével, 2023. június 15.

AJÁNLÁSOK

A MAGYAR PARLAMENTHEZ:

- Helyezzék hatályon kívül a 2021. évi LXXIX. törvénnyel bevezetett azon törvénymódosításokat, amelyek tárgya azon tartalmak korlátozása, amelyek „a születési nemnek megfelelő önazonosságtól való eltérést, a nem megváltoztatását, valamint a homoszexualitást népszerűsíti, jeleníti meg” ideértve különösen a
 - a gazdasági reklámtevékenység alapvető feltételeiről és egyes korlátairól szóló 2008. évi XLVIII. Törvény 8. § (1a) bekezdését;
 - a médiaszolgáltatásokról és a tömegkommunikációról szóló 2010. évi CLXXXV. törvény 9. § (6) és 32. § (4a) bekezdéseit.
- Változtassák meg a 2021. évi LXXIX. törvény címét annak érdekében, hogy ne azt a látszatot keltse, hogy a különböző szexuális irányultságok és nemi identitások ábrázolása vagy ilyen tartalmak terjesztése pedofília és a gyermekek jogai elleni támadásnak minősülhet
- Módosítsák az Alaptörvényt annak érdekében, hogy biztosítsa a szexuális és nemi kisebbségek, köztük a gyermekek jogainak védelmét, valamint megjelenjen benne a szexuális irányultság és a nemi identitás kifejezett védelme a hátrányos megkülönböztetéssel szemben.
- Tegyék meg a szükséges intézkedéseket az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának a szexuális irányultságon vagy nemi identitáson alapuló megkülönböztetés elleni küzdelemről szóló, a tagállamokhoz intézett CM/Rec(2010)5. sz. ajánlásának végrehajtása érdekében.
- Biztosítsák, hogy a jövőben életbe léptetendő jogszabályok ne ássák alá a véleménynyilvánítás szabadságához való jogot, és összhangban legyenek a nemzetközi emberi jogi egyezményekkel.
- Vezessenek be és alkalmazzanak olyan mechanizmusokat, amelyek lehetővé teszik az LGBTI emberek és az őket képviselő civil szervezetek, szakértők számára, hogy érdemben és hatékonyan részt vegyenek az érdekeiket érintő jogszabályok és politikák kialakításában, döntéshozatalban, végrehajtásban és monitorozásban.

MAGYARORSZÁG KÖZTÁRSASÁGI ELNÖKÉHEZ:

- Adjon ki nyilatkozatot, amelyben elítéli a szexuális és nemi kisebbségekkel szembeni megbélyegző és kirekesztő kijelentések és megjegyzések használatát, és szólítson fel az LGBTI emberek jogainak tiszteletben tartására, ideértve az egyenlőséghez és a megkülönböztetésmentességhez való jogukat is.

MAGYARORSZÁG KORMÁNYÁHOZ:

- Vonják vissza a kereskedelmi tevékenységek végzésének feltételeiről szóló 210/2009. (IX. 29.) Korm. rendeletnek a 473/2021. (VIII. 6.) Korm. rendelettel bevezetett módosításait.
- Hajtsa végre azokat nemzetközi emberi jogi mechanizmusok keretében tett ajánlásokat, amelyek a szexuális és nemi kisebbségek jogainak tiszteletben tartására hívnak fel, különösen az ENSZ szexuális irányultsággal és nemi identitással foglalkozó független szakértője és az ENSZ jogvédők helyzetével foglalkozó különleges jelentéstevője által megfogalmazott ajánlásokat.
- Küldjön meghívást a szexuális irányultságon és nemi identitáson alapuló erőszakkal és megkülönböztetéssel szembeni védelemmel foglalkozó független ENSZ szakértőnek, hogy tegyen Magyarországon látogatást. E látogatás időtartama vagy hatóköre nem korlátozható, és biztosítani kell, hogy a szakértő akadálytalanul találkozhasson jogvédőkkel és civil szervezetekkel.
- Tegyen intézkedéseket egy olyan biztonságos és támogató környezet kialakítása érdekében, amelyben a különböző sajtótermékek, újságírók, civil szervezetek és jogvédők hatékonyan dolgozhatnak az emberi jogok védelme és előmozdítása érdekében, anélkül, hogy megtorlástól kellene tartaniuk.

A MAGYAR HATÓSÁGOK RÉSZÉRE:

- Alkalmazzanak fegyelmi vagy más megfelelő intézkedéseket azon tisztviselőkkel szemben, akik káros vagy megbélyegző retorikát alkalmaznak az LMBTI emberekkel szemben.
- Biztosítsák az audiovizuális médiaszolgáltatásokról szóló felülvizsgált irányelv megfelelő átültetését és szigorú alkalmazását, amely irányelv megerősíti a gyűlöletre vagy erőszakra uszító tartalmakkal szembeni védelmet, és tiltja az olyan audiovizuális kereskedelmi közleményeket, amelyek diszkriminációt tartalmaznak vagy támogatnak, beleértve a nemi identitáson vagy szexuális irányultságon alapuló diszkriminációt is.
- Biztosítsák a gyermekek és fiatalok véleménynyilvánítási szabadsághoz való jogának jogi és gyakorlati garantálása, valamint azt, hogy rendelkezzenek az internethez, rádióhoz, televízióhoz, újságokhoz, könyvekhez és egyéb forrásokból történő információszerzéshez szükséges eszközökkel.

MAGYARORSZÁG ALAPVETŐ JOGOK BIZTOSÁHOZ:

- Nyilvánosan ítélje el a propagandatörvényt, amely számos emberi jogot sért, beleértve a véleménynyilvánítás szabadságához, az egyenlőséghez és a megkülönböztetésmentességhez való jogot.
- Folytasson le vizsgálatot annak megállapítására, hogy megsértették-e az egyenlő bánásmód elvét a propagandatörvény végrehajtásával összefüggésben.
- Terjesszen elő javaslatokat a kormánynak az LMBTI emberek egyenlőséghez és megkülönböztetésmentességhez való jogát előmozdító jogszabályok bevezetésére.

MELLÉKLET

A NEMZETI MÉDIA- ÉS HÍRKÖZLÉSI HATÓSÁG ÁLTAL GYŰJTÖTT ADATOK

Az NMHH 2023. július 13-án az alábbi adatokat szolgáltatta, amelyeket teljes egészében, azonos tartalommal és szerkezettel teszünk közzé. Az adatok a propagandatörvény hatálybalépésétől 2023. július 13-ig terjedő időszakot ölelik fel.

Személyes érintettség hiányában is bárki eljárást kezdeményezhet az NMHH-nál, ha úgy gondolja, hogy az elektronikus hírközlésre vagy a média szolgáltatásokra irányadó jogszabályokat megsértették. A hatóság ugyanakkor nem köteles eljárást indítani, mérlegelheti, hogy indít-e eljárást a bejelentéssel kapcsolatban. Ezért, ha a hatóság egy bejelentés tárgyában érdemben jár el, akkor is hivatalból történő eljárásnak minősül.

A Gyermekvédelmi törvénnyel módosított Mttv. 9. § (6) bekezdésre hivatkozással benyújtott bejelentések 2023. július 13. napjáig bezárólag.

1. Bejelentések száma összesen: **136 darab**

(Néhány esetben több bejelentő is hivatkozott ugyanarra a műsorszámra, illetve egy bejelentő több médiatartalomra is hivatkozott. A bejelentők sajtótermékeket és videómegosztóplatform-szolgáltatásokat is kifogásoltak, de azokra nem vonatkozott a törvénymódosítás, nem terjed ki az Mttv. 9. § (6) bekezdés hatálya.)

22 bejelentés érkezett magyar joghatóság alá tartozó lineáris médiaszolgáltatáson sugárzott médiatartalom kapcsán.

36 bejelentés érkezett külföldi joghatóság alá tartozó lineáris médiaszolgáltatáson sugárzott médiatartalom kapcsán.

22 bejelentés érkezett külföldi joghatóság alá tartozó lekérhető médiaszolgáltatáson elérhető médiatartalom kapcsán.

(58 bejelentés érkezett magyar joghatóság alá tartozó sajtótermékben megjelent médiatartalom kapcsán.)

(1 bejelentés érkezett magyar joghatóság alá tartozó videómegosztóplatform-szolgáltatáson elérhető tartalom kapcsán.)

(1 bejelentés érkezett külföldi joghatóság alá tartozó videómegosztóplatform-szolgáltatáson elérhető tartalom kapcsán.)

2. Magyar joghatóság alá tartozó médiaszolgáltatásban közzétett médiatartalomra vonatkozó bejelentések száma: **22 darab**

A Médiatanács nem indított eljárást, nem állapított meg jogsértést magyar joghatóság alá tartozó médiaszolgáltatásban közzétett médiatartalomra vonatkozóan.

(A fentiekben túl az RTL két esetben nyújtott be kérelmet, az első ügyben előzetes klasszifikációt kért, amelynek során a Médiatanács megállapította, hogy a műsorszám - Jenny esküvője - az V. korhatári kategóriába tartozik.

A második kérelem közlemény minősítésével és klasszifikációjával kapcsolatban érkezett, melynek kapcsán a Médiatanács azt a döntést hozta, hogy „A 28. Pride Közösségi Fesztivál hivatalos kampányfilmje” címmel benyújtott műsorszám nem minősül társadalmi célú reklámnak, továbbá, hogy a műsorszám tartalmának

SZABADSÁGTÓL A CENZÚRÁIG

A MAGYAR PROPAGANDATÖRVÉNY HATÁSAI

Amnesty International

megfelelő korhatári kategória az V. kategória, erre figyelemmel megfelelő jelzéssel ellátva 22 óra és 05 óra között tehető közzé.)

3. Külföldi joghatóság alá tartozó médiaszolgáltatásban közzétett médiatartalomra vonatkozó bejelentések száma: 58 darab

A 58 panaszból 24 bejelentés (17 műsorszám) került kiküldésre a hatósági ellenőrzések eredménye alapján a külföldi társhatóságoknak a következők szerint:

	Médiatartalom címe	Panaszok száma	A médiaszolgáltatás megnevezése	A médiaszolgáltató besorolása	A bejelentő által vélelmezett korhatári kategória	A Médiatanács által megállapított korhatár-kategória
1.	A hegyi doktor újra rendel	1	Prime	„A következő műsorszám csak szülői engedéllyel ajánlott” (A.P.)	V.	IV.
2.	A kijelölt túlélő	3	AXN	+16	V.	V.
3.	A család az család	2	Paramount Network, Comedy Central	korhatári jelzés nélkül	V.	V.
4.	Szépítészek	1	FEM3	„A következő műsorszám csak szülői engedéllyel ajánlott” (A.P.)	V.	IV.
5.	Jurassic World (A mag)	5	Netflix (lekérhető)	7+	V.	III.
6.	Baymax (Mbita)	1	Disney+ (lekérhető)	9+	V.	III.
7.	Lármás család (Egy kivételes apa)	1	NickToons	korhatári jelzés nélkül	V.	II.
8.	Veszélyes Harry	1	Nickelodeon	korhatári jelzés nélkül	V.	II.
9.	Lightyear ¹⁷⁶	1	Disney+ (lekérhető)	6+	V.	III.
10.	DC-Szuperállatok ligája	1	HBO MAX (lekérhető)	7+	V.	III.

11	Két pasi meg egy kicsi (Több epizód)	1	Viasat 6	+12	V.	IV.
12	Lármás család (A kistesó)	1	Nick Toons	korhatári jelzés nélkül	V.	II.
13	Fura világ	1	Disney+ (lekérhető)	6+	V.	III.
14	Búvárklub (Mary Celeste) ¹⁷⁷	1	Netflix (lekérhető)	7+	V.	III.
15	Két pasi meg egy kicsi (Több epizód)	1	Viasat 3	6+	V.	III.
16	Lármás család (Valamit valamiért) ¹⁷⁸	1	Nick Toons	korhatári jelzés nélkül	V.	II.
17	Lármás család (Család-csalás és Szívügyek) ¹⁷⁹	1	Nick Toons	korhatári jelzés nélkül	V.	II.

Az Mttv. 9. § (6) bekezdésének megsértése miatt a Médiatek csak 2 esetben küldött ki bejelentést külföldi társhatóság részére (piros betűvel jelzett műsorszámok). A társhatóságoktól eddig visszaérkezett válaszok szerint a saját médiaigazgatási szabályaik alapján nem tartották jogsértőnek a médiatartalmakat, ezért eljárást sem indítottak a joghatóságuk alá tartozó médiaszolgáltatókkal szemben.

**AMNESTY INTERNATIONAL
EGY GLOBÁLIS EMBERI JOGI
MOZGALOM.**

**HA VALAKIVEL
IGAZSÁGTALANSÁG
TÖRTÉNIK, AZ
MINDANNYIUNKAT ÉRINT.**

CONTACT US

office@amnesty.hu

+36 (1) 321 4799

JOIN THE CONVERSATION

www.facebook.com/amnestymagyarorszag

@AmnestyHungary

SZABADSÁGTÓL A CENZÚRÁIG

A MAGYAR PROPAGANDATÖRVÉNY HATÁSAI

A jelen kutatás megállapította, hogy a propagandatörvény rendelkezéseinek homályos megfogalmazása nagyfokú óvatossághoz és öncenzúrához vezet, és nem csak a tilalom hatálya alá tartozó jogalanyok esetében. A homofóbia és a transzfóbia egyre inkább normalizálódott a közbeszédben a mindent átható és széles körben elterjedt LGBTI-ellenes retorika és kampányok miatt.

Bár a propagandatörvény hatályba lépése óta eltelt két évben alig indult eljárás, a propagandatörvény általános elrettentő hatása a tilalom érvényesítése nélkül is széles körben megfigyelhető volt. A legújabb fejlemények azonban azt mutatják, hogy a hatóságok nem teljesen tétlenek, és súlyos szankciók alkalmazásától sem riadnak vissza.

A kutatás komoly bizonytalanságot mutatott ki a korlátozások kötelezettjei körében, és az emberek általában a legrosszabb forgatókönyvet szem előtt tartva próbálnak megfelelni a propagandatörvénynek.

Az Amnesty International ajánlása értelmében, a véleménynyilvánítási szabadság korlátozása csak olyan tartalmak esetében megengedhető, amelyek bizonyíthatóan negatívan befolyásolhatják a gyermekek fizikai, érzelmi vagy pszichológiai önazonosságától való eltérés, a nem megváltoztatása, valamint a homoszexualitás népszerűsítésére és megjelenítésére vonatkozó jogszabályi rendelkezéseket.